

Täysistunto

Tiistai 5.12.2023 klo 14.00—2.02

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 58/2023 vp
Valiokunnan mietintö StVM 13/2023 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 13/2023 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Ihan ensimmäisenä on mietinnön esittely. Puheenjohtaja Kiuru, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.42 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esityksen mukaan asumismenojen hyväksymistä selkeytettäisiin säätämällä niistä lain ja asetuksen tasolla. Tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakija voitaisiin ohjata hakemaan edullisempaa asuntoa laissa säädettyssä kolmen kuukauden ajassa. Määräaika voitaisiin pidentää perustellusta syystä. Hakijaa ei ohjattaisi hankkimaan edullisempaa asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin täysimääräisinä, jos hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossaan. Lakiin sisältyy asetuksenantovaltuus, jonka mukaan tarpeellisen suuruisena pidetyistä asumismenoista säädettäisiin tarkemmin asetuksessa. Tämä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4. ja on osa sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsiteltyjä budjettilakeja.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotukseen ei sisälly voimassa olevan lain mukaan säännöstä, jonka mukaan asumismenot on huomioitu täysimääräisinä, jos toimeentulotuen hakijalla ei ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan kustannuksiltaan asumisnormin mukaista asuntoa. Esityksen mukaan ehdotetun sääntelyn seurauksena toimeentulotuen hakija, jolla ei ole laissa tarkoitettua erityistä perustetta asumisnormin ylittäviin asumismenoihin, joutuu joko hakemaan edullisempaa asuntoa tai hänen on tingittävä muusta kulutuksestaan, jotta hän pystyy jatkamaan asumista asumisnormin ylittävässä asunnossa.

Esityksen mukaan tämä ehdotettu sääntely vähentäisi perustoimeentulotuen menoja 9—12 miljoonaa euroa vuonna 24 ja vuosina 25—27 noin 21,5—24,5 miljoonaa euroa vuodessa. Perustoimeentulotuen kokonaismenot ovat siis vuonna 2022 olleet 758,8 miljoonaa euroa. Esityksessä ei ole arvioitu sosiaalityön tarpeen ja täydentävän toimeentulotuen tarpeen lisääntymisestä aiheutuvia kuluja hyvinvointialueille. Esityksen mukaan ehdotettujen muutosten arvioidaan johtavan noin tuhannen ihmisen työllistymiseen, mutta sen toteutumiseen liittyy valiokunnan asiantuntijakuulemisen perusteella merkittävää epävarmuut-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

ta. Tilastokeskuksen SISU-mikrosimulointimallilla ei voida ottaa huomioon, että toimeentulotukea saavilla on usein monia päällekkäisiä ja samanaikaisia vaikeuksia, joiden vuoksi toimeentulon hankkiminen ja työllistyminen on vaikeutunut.

Sosiaali- ja terveystoimikunta kannattaa esityksen tavoitteita ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä tässä mietinnössä esitetyin tavoin. Perustuslakivaliokunnan lausunnosta on kuitenkin tehty muutoksia, ja niistä kohta tarkemmin lisää. Sosiaali- ja terveystoimikunta ei pidä tarkoituksenmukaisena, että viimesijaisella toimeentulotuella maksetaan tarpeettoman suuria asumismenoja, jos muuttaminen edullisempaan asuntoon on tosiasiallinen vaihtoehto. Valiokunta kuitenkin korostaa, että sääntelyn täsmentämisestä huolimatta toimeentulotuen viimesijaiseen ja harkinnanvaraiseen luonteeseen sisältyy aina hakijan yksilölliseen tilanteeseen sidottua kohtuusharkintaa ja korostusta siitä, että ehdotettua sääntelyä asumismenojen huomioon ottamisesta on sovellettava myös perustuslakivaliokunnan lausunto ja sen kappale 9 huomioiden perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti sekä erityisesti lapsen etu huomioiden. Perustuslakivaliokunta onkin lausunnossaan todennut seuraavaa: Sen mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Perustuslakivaliokunta on todennut, että toimeentulo- ja tukijärjestelmän avulla on pyritty turvaamaan sosiaalisesti hyväksyttävää elintasoja, mikä on useimmissa tapauksissa enemmän kuin perustuslain 19 §:n 1 momentissa taattu oikeus. Perustuslakivaliokunta on todennut, että toimeentulotuen saajilla on perustuslain 19 §:n 1 momentin estämättä myös velvoitteita, eikä asumiskustannusten kohtuullistamista koskeva velvoite sinänsä ole ongelmallinen. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan laki voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, jos lain asetuksenantovaltuutta täsmennetään ja erityisen perusteen huomioon ottamista koskeva harkinta muutetaan oikeudellisesti sitovaksi.

Arvoisa puhemies! Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kaikki toimeentulotuen saajat ovat lähtökohtaisesti pienituloisuutensa vuoksi taloudellisesti haavoittuvassa asemassa, eli ehdotetuilla muutoksilla on vaikutusta haavoittuvassa asemassa olevien toimeentuloon. Toimeentulotukeen oikeutetuilla ei ole taloudessaan juurikaan joustonvaraa, koska oikeus toimeentulotukeen edellyttää muun muassa, että muut tulonlähteet on käytettävä ensin. Esityksen vaikutusarvioiden perusteella ehdotetuilla muutoksilla voi olla merkittävä vaikutus niiden kotitalouksien taloudelliseen asemaan, joilla ei ole erityistä perustetta asua asunnossa, jonka asumismenot ylittävät asetuksella säädettävän asumisnormin. Esityksen perusteella toimeentulotuen saajien keskimääräinen tarpeellisten asumismenojen ylitys oli 95,47 euroa maaliskuussa 23. Sosiaali- ja terveystoimikunta kiinnittää perustuslakivaliokunnan tavoin huomiota esityksen vaikutusarviointien suppeuteen ja yleisluontoisuuteen. Perustuslakivaliokunta on todennut perusoikeuksien yksilökohtaisuudesta johtuvan, että vaikutusarvioinnin laadinnassa on syytä kiinnittää erityistä huomiota niihin tapauksiin, joiden kohdalla negatiiviset vaikutukset ovat suurimmillaan tapausten mahdollisesta vähäisestä lukumäärästä huolimatta.

Arvoisa puhemies! Tässä on vielä monia kohtia, mutta totean, että me olemme joutuneet tätä ehdotusta säätämään muutamilta osilta, ja käydään siitä sitten kohta vielä keskustelua. Eli aikataulun puitteissa totean tähän loppuun, että tähän sisältyy myöskin erimielisyyttä ja valiokunta kaikilta osin ei ole tätä hyväksynyt, joten tähän sisältyy myös vastalauseita.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia esittelystä. — Seuraavaksi puheenvuoron käyttää edustaja Andersson, Li.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

14.49 **Li Andersson vas:** Arvoisa puhemies! Olemme useampaan otteeseen tässä syksyn mittaan saaneet kuulla hallituspuolueiden edustajien suulla, että hallitus ei leikkaa viime-sijaista etuutta eli toimeentulotukea. Tämän esityksen kohdalla voimme nyt kaikki yhdessä todeta tämän väitteen vääräksi. Tällä lakimuutoksella hallitus käytännössä pakottaa köyhiä ihmisiä pakkomuuttoihin ja lisää todennäköisesti myös asunnottomuutta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Millaisissa tilanteissa toimeentulotuella voidaan kattaa ihmisen koko vuokra, jos se ylittää toimeentulotuessa säädetyn vuokranormin? Tämä on se ydinkysymys, joka nyt tuodaan säädettäväksi lain tasolle, ja samalla tiukennetaan myöskin toimeentulotuen myöntämisen kriteereitä. Jatkossa, jos ihminen ei pysty muuttamaan, huomioidaan toimeentulotuessa vain ja ainoastaan vuokranormin mukainen asumismeno, mikäli hän ei täytä näitä poikkeuskriteereitä. Jos ja kun vuokra ylittää tämän normin mutta ihminen ei löydä halvempaa asuntoa eikä pysty muuttamaan, joutuu hän nipistämään loput toimeentulotuen perusosasta eli käytännössä ruokamenoistaan.

Jo tällä hetkellä Kela yleensä kehottaa toimeentulotuen hakijaa muuttamaan halvempaan asuntoon, jos vuokramenot ylittävät määritellyn normin. Mikäli halvempaa asuntoa ei löydy, ei Kela välttämättä nytkään hyväksy normin ylittäviä menoja. Asiassa on kuitenkin tällä hetkellä mahdollisuus soveltaa kokonaisharkintaa. Jatkossa asia säädettäisiin lain ja asetuksen tasolla, mikä vähentää Kelan harkintavaltaa esimerkiksi yllä kuvatuissa tilanteissa. Jatkossa hakijalle annettaisiin kolme kuukautta aikaa löytää halvempi asunto, ja jos asuntoa ei löydy, niin toimeentulotukea myönnetään vain vuokranormin, ei todellisten vuokratukustannusten mukaan. Tiedämme, että monissa kaupungeissa ihan tavallisten asuntojen vuokrataso ylittää tämän normin huomattavasti, ja ainoat poikkeukset nyt esitettyyn sääntöön ovat laissa määritellyt erityistarpeet, jotka käytännössä koskevat vain perheitä. Asiantuntijakuulemisissa on nostettu esille, miten tämä voi lisätä vuokratukustajia ja häättöjä sekä asunnottomuutta.

Arvoisa puhemies! Käsittelemme nyt mielestäni yhtä julmimmista mutta myös yhtä heikoimmista valmisteltua sosiaaliturvavaleikkausta. Kuinka moneen ihmiseen tämä tulee vaikuttamaan? Miten paljon vuokranormiin sopivia vuokra-asuntoja on ylipäättänsä olemassa? Mitä siitä seuraa, jos ihmiset eivät yksinkertaisesti löydä halvempaa asuntoa? Näihin erittäin keskeisiin kysymyksiin ei esitys tarjoa vastausta. Esityksessä kuitenkin todetaan, että erityisesti Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla on jo nyt suuri pula kohtuuhintaisista asunnoista ja että tutkimusten mukaan toimeentulotuen saajat asuvat jo pääosin kohtuullisten asumiskustannusten alueilla. Asumisen ongelmat ovat siis tiedossa, mutta silti hallitus runoo silmät kiinni näitä leikkauksia läpi täällä eduskunnassa.

Helsingin yliopiston emeritusprofessori Kaarlo Tuori luonnehti tämän esityksen olevan ”kymmenen tai viiden surkeimman joukossa” vuodesta 1972 lähtien eli koko hänen perustuslakivaliokuntauransa aikana — saavutus sekin. Perustuslakivaliokunta kehotti sosiaali- ja terveysvaliokuntaa tekemään muutoksia, jotta kohtuuttomilta tilanteilta vältytään, mutta tämä ei hallitukselle kelvannut.

Arvoisa puhemies! Isossa kuvassa tämän hallituksen politiikka lisää toimeentulotuen käyttöä rajusti. Edellisen hallituskauden aikana pääsimme tilanteeseen, jossa Kela myönsi vähemmän toimeentulotukea kuin koskaan sinä aikana, kun se on vastannut perusosan maksatuksesta. Viime vuonna myös lapsiperheiden osuus saatiin laskettua ennätyksellisen alhaiselle tasolle. Sosiaaliturvavaleikkausten arvioidaan kasvattavan toimeentulotuen käyttöä jopa 25—30 prosenttia, ja toimeentulotukimenot arvioidaan tämän hallituskauden ai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

kana nousevan yli 900 miljoonaan. Hallitus on siis ajamassa isoa joukkoa ihmisiä sosiaaliturvajärjestelmämme kaikista pahimpaan köyhyysloukkuun.

Arvoisa puhemies! Tämä leikkaus, tämä lakiesitys ja nämä tiukennukset toimeentulotuen myöntämiskriteereihin, osuu suoraan yhteiskunnan kaikkein pienituloisimpiin ja haavoittuvimpiin. Se kohdistuu myös suoraan meitä kaikkia yhdistävään perustarpeeseen: tarpeeseen omaan kotiin. Pienituloisten ihmisten ajaminen pois kodeistaan on vain ja ainoastaan epäinhimillistä ja julmaa. Tällä esityksellä pienituloisten ihmisten elämää vaikeutetaan, byrokratiaa lisätään ja ihmisiä lannistetaan tukemisen sijasta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Otetaan tähän muutama debattipuheenvuoro. Luulen, että siellä on tarvetta siihen. — Elikkä vaikka edustaja Zyskowicz aloittaa. — Pyydän painamaan V-painikkeella.

14.55 **Ben Zyskowicz kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On totta, että tällä lakiesityksellä puututaan toimeentulotuen asiakkaan asumiseen niin sanotusti ylikalliissa asunnossa, mutta edelleen, edustaja Andersson, pitää täysin paikkansa se, että varsinaisesti toimeentulotukietuuksiin ei tehdä minkäänlaisia euromääräisiä säästöjä, päinvastoin toimeentulotuki nousee indeksin mukaisesti eli kustannustason mukaisesti.

Täällä sosiaali- ja terveystieteiden sivulla kymmenen puhutaan siitä, että ei ole arvioitu yhteisvaikutuksia, ja viitataan myös perustuslakivaliokunnan vastaavaan kappaleeseen. Minä kysyn: mitä yhteisvaikutuksia on sellaisella esityksellä, joka saattaa pakottaa, kuten edustaja Anderssonkin kuvasi, ihmisen muuttamaan asunnosta edullisempaan — mitä yhteisvaikutuksia sillä on muihin säästölakeihin? En ymmärrä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Andersson, Li.

14.56 **Li Andersson vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan suoraan edustaja Zyskowiczille.

Tällä esityksellä on säästötavoite, joka lukee suoraan tässä hallituksen esityksessä, eli toimeentulotuen myöntämiskriteerejä tiukentamalla te tavoittelette säästöjä toimeentulotuesta. Tämä on fakta, joka käy ilmi tästä hallituksen omasta esityksestä. Yhtä lailla on fakta se, mikä asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että kaikki eivät tule löytämään halvempaa asuntoa edes yrityksistä huolimatta, ja silloin tämä on suora leikkaus näiden toimeentulotukea saavien ihmisten toimeentuloon, siis niiden kaikkein pienituloisimpien ihmisten.

Tämän esityksen yhteisvaikutuksista: Kun te olette muilla leikkauksilla lisäämässä toimeentulotuen saajien määrää — muun muassa asumistuen leikkaukset tulevat tarkoittamaan sitä, että entistä useampi pienituloinen suomalainen tarvitsee toimeentulotukea — niin se tarkoittaa sitä, että suurempi joukko ihmisiä tulee olemaan myöskin näiden tiukennettujen kriteerien piirissä, ja meillä ei ole näiden esitysten valossa edes tietoa siitä, [Puhemies koputtaa] kuinka montaa ihmistä nämä uudet esitykset ja kriteerien tiukentamiset [Puhemies: Aika!] tulevat koskettamaan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Kiuru, Krista.

14.57 **Krista Kiuru sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan omassa lausunnossa todetaan, että määräajan pidentämisen edellytyksistä tulisi säätää

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

laissa täsmällisemmin esimerkiksi perusteluissa mainituin kriteerein. On sanottava, että valiokunnan kokouksessa tätä asiaa arvuuteltiin toisen asiaseikan osalta myöskin noin 7—8 tuntia. Me jouduimme pohtimaan sitä, voidaanko tätä perustuslakivaliokunnan huomiota ottaa huomioon. Ja siinä on kysymys siis siitä, että meidän täytyisi kertoa, mihin näiden ihmisten tulisi muuttaa — koko Suomen tasolla vai omassa kotikunnassaan. Tästä ei saatu pykälään tarkennusta, mutta erityisesti perustuslakivaliokunta huomioi, että perusteluissa olisi pitänyt tämä huomioida.

Teimme tähän sitten lopulta muutoksen: ”pääosin kotikunnassa”, joka ei vastaa mitään nykyistä lainsäädännön aluerajausta, ja perustuslakivaliokunta itse kiinnitti huomion siihen, että sen aluerajauksen tulisi kuitenkin olla ilmeinen. Tämä on yksi iso puute, joka johdetaan siitä, että tätä hallituksen pohjaehdotusta tiukempi mietintö valmistui sosiaali- ja terveysvaliokunnasta, jossa nämä asiat menevät sekaisin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kulmuni.

14.59 **Katri Kulmuni kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhteiskunnalliset asiat ovat kokonaisuuksia, ja on aivan selvää, että kun leikkauksia tehdään eri puolilta ihmisille, jotka ovat vielä hyvin samankaltaisessa elämäntilanteessa, niin totta kai yhteisvaikutusten seurauksena se lopputulema tulee olemaan aivan erilainen ja kohtuuton niille ihmisille, jotka nyt saavat näitä iskuja useampaa kautta.

Kyllä minä pidän hyvin ongelmallisena sitä... Oikeuskansleri, lukuisat asiantuntijat ovat kiinnittäneet huomiota näihin lyhyisiin lausuntoaikoihin, ja se on aina ihan validi kritiikki — muistan viimekaudenkin opposition niin tehneen — ja toki hallituksella on oikeus tehdä ja täytyykin ja tarvekin tehdä valtiontaloutta tasapainottavia toimia, mutta silloin sitä totuutta ei kannattaisi kuitenkaan mennä pakoon, vaan tuoda ne yhteisvaikutukset. Nimittäin jos me pistämme pussin täällä päähän ja kuvittelemme, [Puhemies koputtaa] että näillä ei olisi vaikutusta vaikkapa lapsiperheköyhyyteen, mikä niillä tulee väistämättä olemaan... Siis 13 000 lasta ajautuu lapsiperheköyhyyteen näiden lakien yhteisvaikutusten seurauksena. Ja tämä on muuten yksi niistä lakiesityksistä. [Puhemies koputtaa]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Laiho.

15.00 **Mia Laiho kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä toimeentulotukilaista tuon tähän nyt tämän esille, että PeVhän totesi, että perustuslaki ei edellytä, että minikähintaiset asunnot tai asumismenot tahansa tulisi toimeentulotuella kattaa, [Ben Zyskoviczin välihuuto] ja siitähän tässä on kyse. Haluan myös nostaa esille sen, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on täsmentänyt näitä erityisiä perusteita, mitä myöskin tulisi sitten huomioida, mikäli tilanne joidenkin kohdalla näyttäytyy kohtuuttomana. Täällä on huomioitu esimerkiksi lapsiperheet, täällä on huomioitu iäkkäät ihmiset, jos on vammaisuudesta johtuvia erityistarpeita esimerkiksi asunnon suhteen, ja on myös huomioitu se, että ei välttämättä tarvita sosiaalihuollon erillistä lausuntoa, vaan sitä harkintavaltaa on jätetty myöskin viranomaisille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Reijonen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

15.01 **Minna Reijonen ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaan sosiaali- ja terveysvaliokunta on todellakin käsitellyt näitä tukiasioita, niin kuin on varmasti jokaiselle tullut hyvin selväksi. Toimeentulotukeakin olemme käsitelleet, ja tämä hallitus haluaa, että ihmisten kannattaa käydä töissä. Se on ihan perusasia, että ihmisten kannattaa käydä töissä. On tärkeitä, että työllisyyttä parannetaan. Meillä on tämä tukisysteemi nyt semmoinen, että ihmisten ei välttämättä kannata edes lähteä töihin — se on aika vinoutunut, jos ei ihmisten kannata lähteä töihin. Vaikka haluaisi töihin mennä mutta ei kannata rahallisesti, niin eihän siinä ole oikeasti mitään järkeä. Kyllä meidän kannattaa tähän nyt panostaa, ja se on tärkeitä, että tähän panostetaan. Toimeentulotukea kyllä saa, kun on tarvetta, ja kun siinä on järkiperusteet, niin kyllä sitä saa edelleenkin. Ihmisistä pidetään huolta kyllä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Forsgrén.

15.02 **Bella Forsgrén vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä koen tämän lakiesityksen köyhien kiusaamisena. Me tiedetään tällä hetkellä se, kuinka vaikeata esimerkiksi Helsingistä ja pääkaupunkiseudulta on löytää halvempaa asuntoa, vaikka sitä itse toivoisi. Me tiedetään se, että tällä hetkellä pääkaupunkiseudulla ja monissa isoissa yliopistokaupungeissa ei ole tarjolla riittävästi kohtuuhintaisia asuntoja. Tämä esitys tarkoittaa käytännössä leikkauksia toimeentulotukeen, juuri haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tilanteen vaikeuttamista sekä köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien lisääntymistä.

Täällä on edustaja Zyskowitz nostanut esille, minkä takia näillä on vaikutuksia muihin kokonaisuuksiin. Y-Säätiö on lausunut lausunnossaan, että muutoksesta seuraisi tarpeettomia muuttoja ja muuttokustannuksia kokonaisuutena ollessa taloudellisesti marginaalinen. Ja säätiö toteaa, että vaikutusarvioinnissa olisi pitänyt huomioida yhdessä toimeentulotukilakia sekä yleistä asumistukea ja työttömyysturvaa koskevien lakien muutosesityksistä johtuvat vaikutukset. Eli tämä on ihan asiantuntijalausunnoissa, useissa, nostettu esille, [Puhemies koputtaa] että tällä on seurauksia myös kokonaisvaikutuksiin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Nurminen.

15.03 **Ilmari Nurminen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelomme nyt viimesijaisesta toimeentulosta. Noin 355 000 suomalaista saa toimeentulotukea. Nämä puutteelliset vaikutusarviot ovat nousseet tämän koko valmisteluprosessin aikana. Muun muassa arviointineuvosto on poikkeuksellisesti lähestynyt suoraan valiokuntaa näillä huomioilla.

Ehkä ongelmallisinta tässä on se, että me emme tiedä, kuinka moneen toimeentulotuen saajaan nämä leikkaukset vaikuttavat. Meillä ei ole näitä tietoja tämän kuulemisen perusteella. Me tiedetään, että se on keskimäärin noin 95 euroa, ja me tiedetään, että jos sinä et löydä halvempaa asuntoa ja sinä et täyty näitä pykälien muutoksia, niin sinulta leikataan siitä tuesta se noin 100 euroa. Me pidetään tätä ongelmallisena, varsinkin kun samaan aikaan tehdään isoja veronkevennyksiä muille.

Ehkä kysisinkin hallituspuolueilta: onko se niin, että jos se ihminen ei löydä halvempaa asuntoa, niin hänen pitää koko Suomesta etsiä sitten sitä halvempaa asuntoa, vaikka ne sosiaaliset ja työ- ja muut suhteet olisivat sillä omalla paikkakunnalla? Pykälien mukaan näin on.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Saramo.

15.04 **Jussi Saramo vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Asunnottomuuden vähentäminen on ollut yksi suuria suomalaisia menestystarinoita, jota on tultu opiskelemaan Suomeen. Olen itsekin käynyt puhumassa Yhdysvaltoja myöten ja usein muistanut kehua, kuinka kokoomuksessakin on sitouduttu. Aiemmin löytyi asiaa tärkeänä pitäviä, kuten esimerkiksi ministeri Vapaavuori, ja vaikka silloin usein tehtiin aika rajua-kin politiikkaa, jossa eriarvoisuutta lisättiin, niin kuitenkin aina tämä asunto eli ensin se, että kaikilla olisi katto pään päällä ja ihmisiä ei pakoteta pois kotoaan, on ollut tärkeää.

Mutta nyt meillä on ihan harvinaisen kylmä hallitus. Te olette selvästi vieraantuneet tavallisten suomalaisten — monien ihmisten — elämästä, kun kuuntelee näitä puheenvuoroja, mutta yhdessä asiassa te olette kyllä olleet johdonmukaisia: te ette halua kuunnella asiantuntijoita, ette nähdä sitä kokonaisuutta, mihin teidän tekonne ovat johtamassa. Minusta on kyllä surullista, että ette kestä edes katsoa, mitä te olette tekemässä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Vestman.

15.06 **Heikki Vestman kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on siis arvioinut lakiesityksen toimeentulotukilain muuttamisesta, ja lausuntohan oli yksimielinen. Perustuslakivaliokunnan mukaan laki voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, jos lain asetuksenantovaltuutta täsmennetään ja erityisen perusteen huomioon ottamista koskeva harkinta muutetaan oikeudellisesti sidotuksi. Sen sijaan edustaja Kiurun viittaama määräajan pidentämistä koskeva valiokunnan arviohan ei ollut ponnella takana. [Krista Kiurun välihuuto] Käsitelmäni mukaan sosiaali- ja terveysvaliokunta on tehnyt perustuslakivaliokunnan ponnella edellyttämät muutokset.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt toimeentulotukea käytännössä perustuslain edellyttämän vähimmäistoimeentulon ja huolenpidon takuuna siltä osin, kuin turvaa annetaan rahamääräisinä suorituksina. Perustuslakivaliokunta totesi, että toimeentulotuen saajille on kuitenkin voitu perustuslain estämättä asettaa velvoitteita eikä asumiskustannusten kohtuullistamista koskeva velvoite sinänsä ole ongelmallinen. Muistutan myös siitä, [Puhemies koputtaa] ettei perustuslakivaliokunta ota kantaa siihen, mikä on hyvää tai huonoa sosiaalipolitiikkaa, vaan ainoastaan tähän säätämisyjärjestysasiaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Berg.

15.07 **Kim Berg sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse näen, että tässä esityksessä ja varsinkin sosiaali- ja terveysvaliokunnan lopullisessa mietinnössä se suurin haaste liittyy varmaan siihen, että aikaisemmassa laissa määriteltiin tarkemmin se kotikunta, että kotikunnassa tulee hakea sitä edullisempaa asuntoa. Nyt se jäi vähän epäselväksi, tarvitseeko sitä hakea koko Suomen alueella vai mikä se alue on. Jossain vaiheessahan nostettiin esille työssäkäyntialue, mutta kun meillä ei ole tarkkarajaista työssäkäyntialuetta, niin sekin osoittautui tässä kysymyksessä haasteeksi.

Se ongelma on se, että jos edellytetään, että vähävarainen, toimeentulotuella oleva ihminen lähtee hakemaan toisen kunnan alueelta asuntoa, niin hänen on todella vaikea saada asumisnormin mukaista asuntoa edes sieltä toisesta kunnasta, koska näistä asunnoista on jo

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

tällä hetkellä pulaa. Niitä on vaikea löytää, ja vielä vaikeampi on löytää toisesta kunnasta, koska et ole kirjoilla siellä kunnassa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Savola.

15.08 **Mikko Savola kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä taloutta on laitettava kuntoon tässäkin maassa. Se on ihan selvä asia. Yli varojen ei voida elää, ja työllisyyttä pitää parantaa. Se on se lähtökohta, että köyhyydestäkin päästään pois. Mutta tämän lakiesityksen ongelma on nimenomaan siinä, että vaikutusarvioita ei ole huolellisesti tehty ja nämä leikkaukset kohdistuvat oikeastaan eri puolilta aika vahvastikin samoihin ihmisiin.

Lapsiperheköyhyys on jo nyt vakava ongelma, ja tämän esityksen ongelmana on myös se, että se uhkaa syöstä enemmän lapsia ja lapsiperheitä köyhyyteen. Perheiden eri elämäntilanteet vaihtelevat, ja senkin vuoksi olisi huomioitava paremmin se sidonnaisuus paikkakunnalle ja se, että kaikilla ei aivan nopeita edellytyksiä ole sitä omaa kotipaikkaansa myöskään vaihtaa.

Minun mielestäni vähintään, mitä pitäisi nyt tehdä, on se, [Puhemies koputtaa] että tästä tehtäisiin vaikutusselvitykset siltä osalta, mitkä ne tulevat olemaan, ja että vuonna 25 siten katsottaisiin, mitkä nämä vaikutukset tällä lakiesityksellä ovat olleet.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Junnila.

15.09 **Vilhelm Junnila ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Poliittisesti ajatellen yleensä se menee niin, että kun tulot pienenevät, niin silloin jos ei ole mahdollisuutta enää samaan asuntoon ja sen maksamiseen, niin yleensä miettii muuttamista halvempaan asuntoon. Tässä tapauksessa tietenkin sitten työttömäksi jäävä turvautuu valtion tukiaisiin mahdollisesti jatkaessaan asumista samassa paikassa. Tämä aiheuttaa suurilla kaupunki-seuduilla, missä kysyntä on suurin ja niukkuutta merkittävästi asuntojen saamisessa, sen tilanteen, että yhä useampi olisi myös työttömänä kaupungin keskustassa, kun työntekijät tulisivat kauempaa.

Mutta jos palataan vielä perustuslakivaliokunnan yksimieliseen lausuntoon, niin siinä mainitaan aivan selkeästi, että perustuslakivaliokunnan mukaan on ”mahdollista asettaa perustuslain 19 §:n 1 momentin estämättä myös velvoitteita, eikä asumiskustannusten kohtuullistamista koskeva velvoite sinänsä ole ongelmallinen”. Arvoisa puhemies, tämä oli yksimielinen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Rantanen, Piritta. — Mikrofoni, kiitos.

15.11 **Piritta Rantanen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Laiho tässä totesi omassa puheenvuorossaan, että ei voida toimeentulotuella kattaa minkähintaisia asuntoja tahansa. No, ei tietenkään — kuka täällä on sellaista väittänytään? Viime kyselytunnilla, kun puhuttiin näistä vaikutusarvioinneista, valtiovarainministeri Purra sanoi, että kyllä tätä on yrittäjiltäkin kysytty.

Tässä tämä retoriikka näitten aiheitten ympärillä on juuri sen suuntaista, että ei haluta puhua niistä aidoista asioista. Ja edustaja Reijonen tässä sanoi, että kannattaa lähteä töihin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Kyllä, se on meidänkin tavoitteemme, että ihmiset pääsevät töihin, mutta pitäisikö ne paukut siirtää siihen oikeaan asiaan, jolla ne ihmiset voisivat työllistyä? Ne juurisyyt ovat josakin aivan muualla kuin toimeentulotuessa asiantuntijakuulemistenkin perusteella. Ras-kauttavinta tässä kokonaisuudessa on tämä vaikutusarviointien yhteisvaikutusten puute. On useissa kuulemisissa esimerkiksi työllisyysvaikutuksiin liittyen asiantuntijoiden suulla kerrottu, että niihin liittyy [Puhemies koputtaa] suuria epävarmuustekijöitä. Kannustimet eroavat toisistaan sen suhteen, [Puhemies koputtaa] mitenkä ihmiset sitten reagoivat.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Zyskowicz.

15.12 **Ben Zyskowicz kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä opposi-tion mantra siitä, ettei olisi tehty eri lakien vaikutusarvioita, ei pidä paikkaansa. [Välihuu-toja vasemmalta] Jokaisen lakiesityksen kohdalla on tehty erikseen vaikutusarvioita, ja sen lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä tehnyt ja eduskunnalle toimittanut vaiku-tusarvioita näistä laeista ja myös yhteisvaikutuksista. Sen toki sanon, ja se pitää aina paik-kansa, että aina voitaisiin perusteellisemmin ja laajemmin näitä eri vaikutusarvioita arvioi-da.

Sitten itse asiasta. Kysehän on ihmisistä, joiden koko toimeentulo käsittääkseni perus-tuu yhteiskunnan tukeen, ja kyse on siitä, mikä on näiden ihmisten oikeutettu ja perusteltu asumistaso. [Kimmo Kiljusen välihuuto] Sanotte, että ei ole olemassa edullisempia asun-toja. Olisikohan olemassa pienempiä asuntoja? [Veronika Honkasalo: Mikä on näiden ih-misten ihmisarvo?] — Se on ihan täysi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Sitten seuraavaksi edustaja Kiljunen.

15.13 **Kimmo Kiljunen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on useissa puheenvuoroissa tuotu esille se seikka, että tämä sopeuttaminen on tarpeellista. Mutta eikö lähtökohtana pitäisi olla se, että jos sopeutumistoimia tehdään, niin niitä tehdään niiden toi-mesta, joilla on varaa, ei niiden, joilla ei ole varaa. Nyt on kysymys viimesijaisesta toi-meentulotuesta. Edustaja Zyskowicz, me puhumme kaikkein haavoittuvimmassa asemas-sa olevista ihmisistä. Heillä on erinomaisen ongelmallinen elämäntilanne, ja tämä hallitus haluaa vain tehdä tämän elämäntilanteen vielä vaikeammaksi ja kurjemmaksi. Tästä puut-tuu totaalaisesti ihmisoikeuksien kunnioittaminen, ihmisarvon kunnioittaminen.

Täällä on asiantuntijakuulemisissa todettu, että vaihtoehtoisen asunnon löytäminen on vaikeaa. Arvoisa puhemies, olen Vantaalta, ja meillä on erittäin vaikea löytää se vaihtoehtoinen kohtuuhintainen asunto. Kun kerran asiantuntijat ovat arvioineet, että tämä on kriit-tinen piste, niin kysyn niiltä valiokunnan henkilöiltä, jotka ovat täällä vastuullisia: minkä takia tätä asiantuntijoiden arviota ei teidän mietinnössänne näy? [Puhemies koputtaa] Eikö sen pitäisi näkyä päällimmäisenä, jos me vakavasti kunnioitamme ihmisarvoa, ihmisten ongelmien ratkaisua?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Meriluoto.

15.14 **Laura Meriluoto vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! THL on arvioi-nut, että tämä ehdotus todennäköisesti lisää maksuhäiriömerkintöjä, velkaantumista ja hää-töjä sekä kasvattaa asunnottomuuden riskiä ja ajaa ihmisiä leipäjonoihin. Ja minkä takia?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

No, tällä on hallitus arvioinut vahvistettavan työllisyyttä noin tuhannella uudella työllistyneellä, mutta asiantuntijoittekin mukaan tämä nyt on täysin epävarmaa. Ja vaikka se toteutuisikin, niin se koskee vain hyvin pientä osaa toimeentulotuen saajista. Sen lisäksi THL arvioi, että säästötavoitteiden saavuttaminen on erityisen epäselvää eikä muutosten vaikutuksia muihin etuuksiin ja palveluihin ole arvioitu. Työllisyysvaikutusten arvioinnissa ei ole otettu huomioon ihmisten moninaisia elämäntilanteita, eikä tässä ole huomioitu, min-kälaista palveluntarvetta tämä saattaa aiheuttaa hyvinvointialueille. Eli kyllä täytyy kysyä: mikä muu tämän lain tarkoitus on kuin ideologinen pienituloisten kiusaaminen?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Otetaan vielä kolme vastauspuheenvuoroa, ja sen jälkeen mennään ainakin joksikin aikaa puhelistalle, ja jatketaan debattia sitten myöhemmin. — Nämä kolme henkilöä ovat Krista Kiuru, Zyskowitz ja Kyllönen.

15.16 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On todettava yhteisvaikutuksista se, että vaikka täällä edustaja Zyskowitz vanhoisi muuta, niin on hyvä muistaa, että sekä perustuslakivaliokunta itse, neljästi, ja sosiaali- ja terveysvaliokunta nyt näiden mietintöjen yhteydessä ovat todenneet, että näitä yhteisvaikutuksia ei riittävästi selvitetty. Vaikka edustaja olisi mitä mieltä, niin valiokuntien mietinnöissä tämä lukee. Tästä varoitti oikeuskansleri ja vaati hallitusta varaamaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle riittävän ajan näiden esitysten käsittelyyn, ja tosiasiaa olemme saaneet vähemmän aikaa kuin normaalisti näiden asioiden käsittelyyn. Mitä tulee arviointineuvostoon, sielläkin huomautettiin tästä. Lopputuloksena on se, että näitä yhteisvaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien osalta ei ole selvitetty riittävästi. No, näin se on, mutta täällä voi tietenkään puhua mustaa valkoiseksi, jos haluaa.

Enemmän kiinnittäisin huomiota siihen puheenvuoroon, jonka perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja käytti. Minusta on tosi tärkeää todeta, niin kuin tuossa totesinkin, että näissä ei ole säätämisyjärjestyksen kysymystä. Mutta perustuslakivaliokunta aivan järjen käytöllä kiinnitti huomiota fiksuihin näkökulmiin, [Puhemies koputtaa] ja ajattelinkin, että niistä on hyvä keskustella tässä debatissa, kuten siitä, että kukaan ei nyt tiedä, mihin nämä ihmiset muuttavat, kotikuntaansa vai vähän kauemmaksi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Sitten Zyskowitz, ja sen jälkeen Kyllönen.

15.17 Ben Zyskowitz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä edustaja Honkasalo välihuudossa ja edustaja Kiljunen puheenvuorossa kysyivät, mikä on näiden ihmisten ihmisarvo, aivan kuin sitä oltaisiin jotenkin riistämässä tai kyseenalaistamassa. Kun olin pieni, asuimme, nelihenkinen perhe, vuokratyöväkissä Helsingissä. Mikä oli meidän ihmisarvomme? [Kimmo Kiljusen välihuuto] Se oli ihan riittävä, täydellinen ihmisarvo. Ei kai se ole mitään ihmisarvon riistämistä, jos ihmiset, joiden koko toimeentulo perustuu veronmaksajien tukeen, joutuvat elämään huonommissa oloissa kuin ne ihmiset, joiden toimeentulo perustuu omaan palkkatyöhön? [Välihuutoja vasemmalta]

Sitten näistä vaikutusarvioista — te toistatte tätä mantraa. Kysyn edelleen: kun tässä on kyse siitä tilanteesta, jossa joutuisi muuttamaan pienempään tai halvempaan asuntoon, niin mikä on tämän uudistuksen yhteisvaikutus jonkun toisen uudistuksen kanssa, siis tämän uudistuksen? Kertokaa siis loogisesti. Kyse on ihmisistä, jotka ovat jo toimeentulotuella [Puhemies koputtaa] ja joutuvat muuttamaan pienempään asuntoon — tai ”joutuvat ja jou-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

tuvat” muuttamaan. [Puhemies koputtaa] Mikä ihmeen yhteisvaikutus tästä syntyy? [Puhemies koputtaa] Ehkä edustaja Kyllönen selittää.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Nyt edustaja Kyllönen.

15.18 **Merja Kyllönen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Rakas kollega Zyskowicz, edustaja Kyllönen selittää.

Olen itsekkin köyhän talon porsas, niin sanotusti. Valitettavasti aika usein köyhissä perheissä ne yhteisvaikutukset kokoontuvat, lisääntyvät, kasvavat ja syvenevät. Jos ajattelen perhettä, jossa on valmiiksi isot toimeentulohaasteet, siellä on mielenterveysongelmia, siellä on lapsilla isoja vaikeuksia pysyä mukana siinä kehityksessä, missä kaikki menevät vahvasti digilaitteiden, hienojen vaatteiden, upeiden, menestyneiden vanhempien vanavedessä, pysyä mukana siinä rallissa, mihin tämä maailma on mennyt. Se 50—60-luvuilla tapahtunut maailma — minä en toivoisi, että kaikki ne asiat palaisivat, [Ben Zyskowicz: En minäkään!] eivät ne pienet keittiökomerot, missä on isoja perheitä asutettuina, vaan oikeasti me tehtäisiin semmoisia ratkaisuja, joissa niillä lapsilla olisi tulevaisuudennäky, myöskin niiden köyhien perheiden lapsilla olisi näky paremmasta. [Ben Zyskowicz: Kyllä!] Ja jos heidät painetaan keittiökomeroon, niin ei se ainakaan paranna sitä näkyä, valitettavasti. [Puhemies koputtaa — Vilhelm Junnila: Tämä lisää työllisyyttä! — Ben Zyskowicz: Ei selvinnyt kyllä yhteisvaikutukset!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No niin, kiitoksia tässä vaiheessa. Menään nyt puhujalistaan joksikin aikaa ja palataan debattiin myöhemmin. — Nyt seuraavan puheenvuoron käyttää edustaja Meriluoto.

15.20 **Laura Meriluoto vas:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin tähän äskeiseen keskusteluun täytyy sanoa, että jos ainoa kosketuspinta näitten leikkausten kohteena olevien ihmisten arkeen liittyy jonnekin vuosikymmenten taakse, niin kannattaa ehkä päivittää pikkasen omia näkemyksiä ja ajatuksia. Mitä tulee tähän itse lakiin, niin toimeentulotuki tosiaan on, niin kuin täällä on kuultu, viimesijainen turva, siis meidän sosiaaliturvajärjestelmän vastaus kaikkein köyhimpien ihmisten tilanteisiin. Toimeentulotuen asiakkailla elävät elävät sen turvin hyvinkin niukkaa ja taloudellisesti turvatonta elämää. Ja tämä tekee hallituksen esityksestä kiristää perustoimeentulotuessa hyväksytyjen asumismenojen ehtoja erityisen kohtuuttoman ja epäinhimillisen.

THL:n arvion mukaan ehdotetun lakimuutoksen kielteiset inhimilliset seuraukset ovat väistämättömiä. Ehdotus todennäköisesti lisää maksuhäiriömerkintöjä ja velkaantumista, häätöjä sekä kasvattaa asunnottomuuden riskiä. Suomessa ruoka-apua saa jo nyt vuosittain 200 henkilöä, ja tämä esitys tulee THL:n mukaan todennäköisesti lisäämään myös ruokaavun, seurakuntien, diakoniatyön ja järjestöjen vapaaehtoistyön tarvetta. Hallituksen esityksessä ei ole tuotu esiin, miten tämä heikennys tehtäisiin niin, että heikommassa asemassa olevien tilanne ei pahene. Perustoimeentulotuen nykytasossakin on havaittu riittämättömyyttä, ja tuen leikkaaminen heikentäisi sen riittävyttä entisestään.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen arvioidaan siis vahvistavan työllisyyttä noin tuhannella uudella työllisellä. Vaikka tämä tavoite toteutuisi, mikä on hyvin epävarmaa, koskee se vain pientä osaa toimeentulotuen saajista. Suurimmalle osalle kiristysten kohteena olevista ihmisistä seurauksena todellakin on kiristys toimeentuloon. Ja kuten THL toteaa, jää

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

myös säästötavoitteiden saavuttaminen epäselväksi eikä muutosten vaikutuksia muihin etuuksiin ja palveluihin ole arvioitu. Työllisyysvaikutusten arvioinneissa ei ole otettu huomioon niitä vaikeuksia, joiden vuoksi toimeentulotuen hakijoiden itsenäinen toimeentulotuen hankkiminen voi olla vaikeaa. Tämän lisäksi ehdotus saattaa voimistaa pienituloisuuden alueellista keskittymistä erityisesti suurissa kaupungeissa.

Muiden sosiaaliturvavaihtokausien ja ehtojen tiukennusten seurauksena toimeentulotuen saajien ja muutoksen kohteena olevien kotitalouksien määrä todennäköisesti kasvaa merkittävästi. Esitys saattaa lisätä sosiaalityön tarvetta, ja hyvinvointialueilla saatetaan tarvita lisää henkilöresursseja. Kysyn siis vielä kerran, että mikä tämän lain tarkoitus on, ellei se ideologinen pienituloisten ihmisten kiusaaminen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Furuholm.

15.23 Timo Furuholm vas: Arvoisa rouva puhemies! Kun tässä nyt menneitä kaivellaan, niin jatkan sitten siitä. Ennen eduskuntavaaleja nykyinen valtiovarainministeri totesi, ettei pienituloisilta leikkaaminen käy sen enempää hänelle kuin hänen puolueelleen, perussuomalaisille. Nykyinen pääministeri puolestaan lupaili vielä vaalien jälkeenkin, että keneltäkään ei tulisi vaatimaan kohtuuttomia. No, vaalit tulivat ja menivät, ja vähän siinä tuli kai ministerien liikaa lupailtua ja puhuttua, kun jo kahdeksan kuukautta äänen laskemisen jälkeen täällä salissa käsitellään viimesijaiseen etuuteen eli toimeentulotukeen kohdistuvaa leikkausta. Tämä pienituloisten kurittaminen on ollut uudelta hallitukselta ja sen puolueilta sen verran systemaattista, etten varsinaisesti enää ylläty näistä esityksistä ja niiden luonteesta, muttei niissä edelleenkään päättä eikä häntää ole.

Arvoisa rouva puhemies! Poliitiikka tuntuu olevan hallitukselle pelkkiä lukuja ja ideologista matematiikkaa säästöjen toivossa. Samalla jäävät monet inhimilliset tosiasiat täysin taka-alalle. Tästä seurauksena on lähinnä se, ettei mitään säästöjä edes synny, vaan päinvastoin, kiihdytetään toimilla ihmisten toimeentulon haasteita ja samalla kärjistetään niitä moninaisia ongelmia, jotka usein toimeentulon haasteiden taustalla ovat.

Asumisnormin kaavamainen asettaminen tulee aiheuttamaan kohtuuttomia tilanteita ja johtamaan haitallisiin seurannaisvaikutuksiin. Toimeentulotuella elävien ihmisten ajaminen pois kotoaan on kertakaikkisen heikkoa sosiaalipoliitiikkaa. Tällä on hintansa, kuten edustaja Kyllönen tässä hyvin kuvaili.

Yleisesti toimeentulotuen saajien elämän hankaloittamisen sijaan olisikin syytä keskittyä toimeentulotuen tarpeen vähentämiseen. Tässäkin asiassa hallituksen näytöt ovat hyvin vähäisiä, kun he toimillaan aiheuttavat sen, että kyseisen tuen tarve tulee tulevaisuudessa entisestään vain kasvamaan. Esimerkiksi THL on esittänyt, että toimeentulotuen saajien elämäntilanteita tutkittaisiin laajasti, jotta vaikuttavat ja oikeasuhtaiset keinot tarpeen vähentämiseen löytyisivät. Tämän pohjalta voitaisiinkin tehdä oikeasti tulevaisuuteen katsovaa poliitiikkaa.

Arvoisa puhemies! Eniten tässä ja muissa hallituksen suorittamissa leikkauksissa häiritsee kuitenkin se, että ne tehdään huonosti teroitetuilla saksilla. Tämänkin esityksen vaikutusarviot ovat repaleiset. Kun kiireellä on säästöjen toivossa edetty, tässä jää lopulta epäselväksi, monenko kotitalouden toimeentulotukea tässä ollaan arviolta heikentämässä ja miten paljon. Ei ole siis tarkkaa käsitystä siitä, minkälaisia tilanteita esitys lopulta aiheuttaa nyt jo haavoittuvimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Onkin pakko kysyä, ovatko nämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

juuri niitä asioita, joita on haluttu vähätellä ja painaa unholaan, kun valiokunnissa on kieläydytty lisäselvityksistä ja mietinnöistä on pyyhitty pois tietoa leikkausten vaikutuksista.

On todella huolestuttavaa, ettei hallitus osoita minkäänlaista mielenkiintoa tämän ja muiden samanaikaisten leikkausten yhteisvaikutuksiin. Kovaa ja epäoikeudenmukaista politiikkaa voi vallassa ollessaan toki tehdä, mutta kyllä silloin pitäisi pystyä ääneen myöntämään myös sen seuraukset. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Seuraavaksi edustaja Nurminen.

15.27 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa rouva puhemies! Vastaan ehkä vielä muutamiin huomioihin, mitä täällä debatissakin käytiin:

Ensin täytyy muistaa, että me keskustellaan nyt toimeentulotuen lain muuttamisesta, ja täällähän on keskusteltu myös paljon näistä yhteisvaikutuksista. Meillä valiokunnassa arvioitiin näiden eri lakien yhteisvaikutusta, ja myös hallitus totesi, että näillä tavoitellaan 60 000:n työllisyysvaikutusta, mutta yhteisvaikutuksista arvioidaan myös, että näiden esitysten kautta toimeentulotuen saajien määrä lisääntyy 65 000:lla. Eli työllisyysvaikutukset ovat pienemmät omissa arvioissa kuin toimeentulotuen saajien määrän kasvu, ja näiden lakien voimaan astumisesta, joita me tänään täällä eduskunnassa käsittelemme, arviolta 20—30 prosenttia nousee toimeentulotuen saajien määrä Suomessa.

On ihan perusteltua kysyä, mitä se toimeentulotuki on ja mitä se tarkoittaa. Sitä tukea voi saada henkilö tai perhe, jonka tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Mielestäni täällä on aika väristellen myös keskusteltu siitä, että toimeentulotuen ihmiset eläisivät jotenkin hirveän leveästi ja yltäkylläisesti. Kyllä tämän kuulemisen perusteellakin kävi hyvin selväksi, että on hyvin tiukkaa menokontrollia, raportointivelvoitetta, hyvin normitettua, ihan todella hankala kannustinloukku. Ja tähän asti politiikassa olemme pyrkineet tekemään sellaista sosiaalipolitiikkaa, jossa ihmisiä ei ajeta tänne toimeentulotukiriippuvuuteen, vaan me pystytään vähentämään sitä ja nostamaan heitä muiden elementtien kautta kohti työllistymistä. Tässä on nyt ehkä se iso kuva, joka erottaa nyt selvästi myös hallituksen ja opposition ihan sosiaalipoliittisen ja työllisyyspoliittisenkin linjan.

Jollain tavalla myös itseäni harmittaa, kun kuuntelin perussuomalaisten edustaja Junnilankin puheenvuoroa, miten he kuvaavat tätä lakia ja sen tarkoitusta. Hän jollain tavalla koki sen sillä tavalla, että on oikein, että työttömät ja pienituloiset joutuvat muuttamaan pois kaupungeista halvemmille alueille. Tämä ehkä kuvastaa myös sitä keskustelua, jota me ollaan käyty valiokunnassakin, ja asiantuntijat ovat nimenomaan sanoneet, että ihmiset joutuvat muuttamaan halvemmille paikkakunnille ja alueille. He asuvat nyt jo hyvin pienissä asunnoissa ja edullisesti, ja kun se asumisnormi on niin matala ja kun on pienet tulot, ja rahojen pitää riittää kaikkeen elämän peruselämiseen, niin se tulee lisäämään segregatiota ja se tulee lisäämään sitä, että ihmiset joutuvat elantonsa ja toimeentulonsa takia muuttamaan muualle. Emme pidä tarkoituksenmukaisena tätä, vaan haluaisimme, että koti ja elämisen perusedellytykset kuuluvat kaikille, ja emme pidä tämän tyyppistä viimesijaisista toimeentuloa tukevaa lainsäädäntöä oikeudenmukaisena, jossa ohjataan ihmisiä tällä tavalla muuttamaan rankaisemalla.

Täällä myös keskusteltiin paljon vaikutusarvioista, ja tuossa vielä puheenvuoroa odotellessani otin muutaman huomion täältä. Meidän valiokunnan asiantuntijakuulemisessa esitettiin, että hallituksen esitys on laadittu ilman tarpeellisia vaikutusarvioita ja hyvän hallin-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

totavan mukaista riittävän pitkää lausuntoaika. Tämä tuotiin asiantuntijakuulemisessa vahvasti esille. Myös useiden asiantuntijoiden mukaan esityksen vaikutusten arviointi muun muassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden osalta oli puutteellinen eikä arviointi kohdentunut riittävästi eri lapsiryhmiin eikä haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Myös lainsäädännön arviointineuvosto, jolle kuuluu lain arviointi ja vaikutusten arviointi, kirjelmöi suoraan meidän valiokunnalle näistä esityksen puutteista, erityisesti että tässä ei ole selvitetty, mihin nämä muutokset kohdistuvat ja kuinka paljon, ja tässä jää epäselväksi, miten ne vaikuttavat henkilöihin, jotka ovat ylivelkaantuneita, joilla on luottotietomerkintöjä ja joilla on elämänhallinnan haasteita. Täällä on hyvin pitkät huomiot näistä vaikutusarvioinnin puutteista.

Myös perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota esitykseen sisältyvien vaikutusarvioiden puutteellisuuteen erityisesti eduskunnan käsiteltävänä olevien esitysten yhteisvaikutusten arvioimisen kannalta ja kehotti meidän valiokuntaa huomioimaan tätä. Ja meidän esitimme valiokunnassa näiden yhteisvaikutusten arvioimista ja esitimme myös julkista kuulemistä, jolloin kaikki kansalaiset olisivat päässeet kuulemaan tämän lain vaikutusarviot. Mutta, kuten kaikki esitykset, myös tämä esitys kaatui valiokunnassa 9—8 hallituspuolueiden vastustukseen.

Tästä päästäänkin ehkä siihen, mitä myös pidin harmillisena tämän lain käsittelyn yhteydessä: Kuulimme laajasti asiantuntijoita, asiantuntijapalaute oli hyvin kriittinen, ja asiantuntijat toivat hyvin paljon erilaisia huolia ja huomautuksia valiokunnalle, ja kun valiokuntaneuvokset muodostivat valiokunnan mietintöpohjan asiantuntijalausuntojen pohjalta, teimme tuntitolkulla töitä sen eteen, että saimme pidettyä edes virkapohjasta kiinni. Hallitus halusi poistaa — voidaan mennä niihin pykäliin ja lauseisiin myöhemmin — hyvin merkittäviä huomioita pohjasta, ja jollain tavalla koin erittäin ongelmallisena sen, että tässä halutaan pimitää lain vaikutuksia.

Itse toivoisinkin, että jatkossa kun tuotte näitä säästölakeja, jotka kohdistuvat hyvin pienituloisiin ihmisiin monesta eri suunnasta... Te voitte leikata niin paljon kuin te haluatte näiltä ihmisiltä, mutta antakaa edes sen asiantuntijatiedon näkyä näissä asiakirjoissa, niin että me voimme tehdä päätökset tähän faktatietoon perustuen, ettekä lähde piilottelemaan faktoja. — Arvoisa puhemies, jatkan seuraavassa puheenvuorossa. Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Berg.

15.34 **Kim Berg sd:** Arvoisa puhemies! Orpon hallitus laskee paljon toimeentulotuen varaan, kun se tekee sosiaaliturvaan leikkauksia. Toimeentulotuen saajien määrän ennustetaan kasvavaan SOSTEn laskelmien mukaan 65 000 henkilöllä. Hallituksen teettämässä yhteisvaikutusten arvioinnissa toimeentulotukimenojen arvioidaan kasvavan 25—30 prosenttia hallituksen tekemien leikkausten perusteella. Toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi ja lyhytaikaiseksi etuudeksi, eikä ole tarkoituksenmukaista pudottaa poliittisilla päätöksillä ihmisiä käyttämään sitä täydentämään muuten liian matalaa toimeentuloa. Orpon hallitus kuitenkin ajaa ihmisiä tähän, jotta edes jonkinlainen perustoimeentulo on mahdollista. Tukimenojen kasvaminen noin 30 prosentilla on siis todella iso hyppäys väärään suuntaan, sillä riippuvuutta toimeentulotuesta pitäisi päinvastoin kyetä vähentämään.

Arvoisa puhemies! Tällä hallituksen esityksellä, jota mietintö nyt käsittelee, kiristetään niitä asumismenoja, jotka toimeentulotuessa voidaan jatkossa hyväksyä. Ilman erityisperusteiden täyttymistä pienintäkään asumisnormin ylittämistä ei jatkossa korvattaisi kuin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

korkeintaan kolmen kuukauden ajan. Käytännössä asumisnormiin sopivan asunnon löytäminen voi monella alueella olla käytännössä mahdotonta, jos siihen sopivia asuntoja ei ole saatavilla. Myös työllistyminen voi vaikeutua, jos sopivan asunnon löytämättömyyden takia joutuu muuttamaan alueelle, josta löytyy vähemmän työpaikkoja ja tukea. Erityisen kohtuutonta tilanne on henkilöillä, joiden elämäntilanne on jo ennestäänkin vaikea. Oman kodin pysyminen tuttuna ja turvallisenä voi monelle olla vaikeissa hetkissä kannatteleva ja turvaa tuova tekijä.

Arvoisa puhemies! Tämänkin lakiesityksen osalta vaikutusarviointi on ollut puutteellista. Lausuntoajat ovat olleet liian lyhyet, ja eri ryhmiin kohdistuvien vaikutusten kattava arviointi on jäänyt tekemättä. Orpon hallitukseen on iskenyt vauhtisokeus, joka on saanut sen unohtamaan, että tehdyt leikkaukset kohdistuvat oikeisiin ihmisiin, eläviin ihmisiin, eivätkä ole vain kiliseviä kolikoita valtion kirstussa.

Toistuvista pyynnöistä huolimatta myös kokonaisvaltainen yhteisvaikutusten arviointi on valitettavasti jäänyt tekemättä, vaikka leikkaukset kohdistuvat samoihin ihmisiin ja perheisiin. Vaikka hallitus usein viittaa ministeriön toimittamaan yhteisvaikutusarviointiin, esimerkiksi tätä esitystä ei kuitenkaan ole huomioitu siinä — siitäkin huolimatta, että juuri tällä esityksellä on vaikutusta kaikkein viimeisjaisimpaan etuuteen, jonka pitäisi suojata siltä, ettei kukaan putoa yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle.

STM:n kokonaisvaikutusten arviointi, johon tosiaan ministeritkin ovat viitanneet ja jota täällä salissa on paljon nostettu puheenvuoroissa esille, sisältää käytännössä sosiaaliturvaetuudet ja verotuksen mutta ei terveysten tai palveluiden lainsäädännön muutoksia, kuten muun muassa vammaispalvelulakia, hoitotakuuta, lääkkeiden omavastuita, asiakasmaksuja ja matkojen omavastuita. STM:n kokonaisvaikutusten arvioinnista puuttuu myös kokonaan arvio leikkausten yhteisvaikutuksista ihmis- ja perusoikeuksiin, mihin perustuslakivaliokuntakin on kiinnittänyt huomiota, eli siitä, miten ehdotetut säännökset vaikuttavat konkreettisesti ihmisten ja ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamiseen ja miten esityksen vaikutukset näkyvät konkreettisesti ihmisten jokapäiväisessä elämässä.

Voidaankin jo nyt todeta, että valtiontalouden tasapainottamisen jäljet tulevat olemaan liian kovat näiden esitysten johdosta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten seuraavaksi edustaja Kiuru, Krista.

15.39 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Äsken esittelin tämän mietinnön valiokunnan puheenjohtajana, ja nyt muutama näkemys tästä SDP:n kansanedustajana, joka on tähän lakiehdotukseen esittänyt hylkyä. Asioita on monta.

Ensinnäkin, kun lähdemme liikkeelle siitä, mitä tämä tarkoittaa, niin toimeentulotuen saajia on noin 250 000 ja käytännössä näillä kaikilla hallituksen esityksillä lisätään tämän ryhmän määrää — THL:n tuoreimman arvion mukaan 27 prosenttia — tässä yhteiskunnassa. Siis käytännössä 65 000 lisää tänne 250 000:n päälle. Ja tänään me keskustelemme nyt siitä, onko oikein, että nämä säästötoimenpiteet kohdistuvat erityisesti kaikkein heikoimassa asemassa oleviin ihmisiin. [Vilhelm Junnila: Ei pidä paikkaansa!] — Nimenomaan. Täällä Junnila jo sanoo, kuten hallitus sanoo, että nämä ehdotukset, nämä säästölait, eivät kohdistu kaikkein heikoimassa asemassa oleviin. Jos ihminen saa toimeentulotukea, sen perusosaa, eikö hän ole silloin kaikkein heikoimassa asemassa tässä yhteiskunnassa?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

[Kimmo Kiljunen ja vasemmalta: On!] Ei kyllä tämä musta ole tänään valkoista, vaikka Junnilla kuinka sitä väittäisi. [Vilhelm Junnilan välihuuto] Ja mielelläni debatoin tästä, kun Junnilan nimen kerran mainitsin.

Lähtökohtaisesti me siis nyt teemme sellaisen muutoksen toimeentulotukeen, jossa me pyrimme hakemaan eduskunnassa 20—30 miljoonan säästöjä, koska valtiovarainministeriö on huomannut, että osa porukasta elää yli asumisnormin. Ja kun tämä olisikin niin helppoa, että me katsoisimme vain tästä 250 000 ihmisestä, kuinka monella ylittyy asumisnormi eli käytännössä se maksimikatto, jota asumisesta voidaan osana toimeentulotuen korvaavuutta maksaa — näitä ihmisiä oli siis lähes 57 000, ja jos 57 000 tästä 250 000:sta ylittää jo nyt asumisnormin, niin tämä koskee kaikkia näitä ihmisiä — mutta kun me käydään keskustelua nyt siitä, ollaanko me ymmärretty, mistä tässä on kysymys, niin itse asiassa perustuslakivaliokunta jälleen kerran oivallisesti käytti järkeä ja totesi, että pitäisi kuitenkin ensisijaisesti saada tämä asumisnormi realistiselle tasolle. Tämä asumisnormi, joka perustuu keskihintaan, miten ihmiset ovat olleet ja eläneet, määrittelee sen asumisnormin aika suoraviivaisesti. Ja nyt ongelmaksi on koitunut se, että tämä asumisnormi on vuosien aikana jäänyt jälkeeseen. Tämän asumisnormin ylittäviä menoja alkaa olla toimeentulotuen saajista liian monella. Perustuslakivaliokunta aivan oikein kiinnitti huomion siihen, että eikö nyt ensin pitäisi sopia, että se asumisnormin mukainen kohtuullinen kulu olisi sellainen, että se on realistisella tasolla.

Minä yritin tätä saada pykälään. Järkevään olisi, että tämä eduskunta ottaisi tästä vinokin vastaan. Mutta tässä keskustelussa, ikävä kyllä, mentiin aivan toiseen suuntaan, ja se näkyy tästä pohjasta, että tällaista fiksumuutosta perustuslakivaliokunnalta järjen käytöstä ei sallittu. Ja nyt me yritämme sitten laskea näitä asumisnormin mukaisia kuluja ja katsoa sieltä, että ne osuudet, jotka sen ylittävät, leikataan pois. Joka ainoalta toimeentulotuen saajalta euromääräisesti leikataan tietty osuus, jonka hän on aikaisemmin saanut, eli todetaan, että näistä ruokakunnista, jotka tässä ovat, merkittävin osa on Kelan puolelta legitimoitu ja todettu, että näillä ihmisillä on hyvä syy asua juuri tällä hinnalla. Yli 40 000 ihmistä kuuluu siihen ryhmään, jota koskee tämä Kelan arviointi. Eli kyllä tässä yhteiskunnassa isoin haaste on nyt se, että tätä ongelmaa ei haluta korjata, koska täältä halutaan toimeentulotuen saajilta tosiasiallisesti näistä reaalisista kustannuksista säästää jatkossakin. Minä pidän erityisen epäinhimillisenä, ihmisoikeuksia halventavana, että tässä maassa tällaista tapahtuu — ja muina miehinä.

Ja nyt menenkin näihin erityisiin perusteisiin. Valiokunta määritteli sitten erityisen perusteen — eli on huomattu hallituksessa, että Kela on vissiin liian leppä, joten otetaan tiukemmat perusteet käyttöön, ja ne, jotka eivät perusteita täytä, eivät sitten saisikaan tätä asumisnormin ylittävää osaa. Tämä johtaa nyt siihen, että... Puhumme valiokunnan mietinnön 15. sivusta, kuutonen, jossa todetaan, että ”muu 1—5 kohtaan verrattava perusteltu syy”. Hyvä perustuslakivaliokunta jälleen totesi, että kantsisi vähän katsoa, ettei kukaan joudu kohtuuttomaan tilanteeseen, ja olisiko kuitenkin järkevää arvioida tätä — että joku ihminen tässä yhteiskunnassa arvioisi, joutuuko joku kohtuuttomaan tilanteeseen. He mainitsevat esimerkkinä sen, että tätä määräaika joudutaan sitten pidentämään, kun sitä asuntoa ei löydy, eli jos ei asuntoa löydy, niin he saattavat joutua kohtuuttomiin tilanteisiin. Me yritimme saada järkeä tähän kuutospykälään, mutta hallituspuolueet kiristivät hallituksen pohjaa vielä kireämmäksi tämän listan, jolla järjen käytön pohjalta joku virkailija voisi katsoa joko Kelassa tai kunnassa, että nämä ihmiset saisivat kohtuutta. Eli pääministeri Orpon ajatus siitä, että kukaan ei joudu kohtuuttomaan tilanteeseen, se on pelkkää puhetta. Ei edes

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

tässä voitu — vaikka meillä oli kaikki näyttö siitä olemassa jopa perustuslakivaliokunnasta lähtien — rakentaa kohtuullisuutta, vaan tässä vedettiin vielä tiukemmalle.

Nämä osoittavat sen, että kyllä on hyvin vaikea täysipäisesti työskennellä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, kun tämä todellisuus on sitä, mitä tämä on. Minä nostin tuossa debattissa jo esiin, että yksi, mikä jäi minua erityisesti närästämään näiden ihmisten osalta, nämä ovat tämän yhteiskunnan köyhiä ja pienituloisia... — Ja minusta, edustaja Sillanpää, tämä ei ole naurun alainen asia. Minusta on todella loukkaavaa, että kun me puhutaan näiden kaikkein pienituloisimpien ihmisten asioista, niin meillä hallituspuolueet naureskelevat näille puheenvuoroille, kun me sanomme, kuinka ikäviä tosiasioita jätettiin ja välteltiin. —

Minusta on käsittämätöntä sekin, että kukaan ei tiedä, mihin nämä ihmiset muuttavat. Toivoin, että pykälään olisi laitettu se perustuslakivaliokunnan huoli, että mitä tämä alue koskee: onko se koko maa, onko se työssäkäyntialue, onko se joku muu. Mutta perusteisiin löytyi sellainen muotoilu, että ”pääosin kotikunta”. Pääosin kotikunta. Ei semmoista ole missään lainsäädännössä, mitä se tarkoittaa. Ja nyt sitten virkailijat sekä Kelassa että kunnassa miettivät, onko tämä ihminen hakenut nyt asuntoa lain määrittelemällä tavalla pääosin kotikunnasta. En tiedä, tiesittekö te, että nämä ihmiset hakevat siis kohtuuhintaisia asuntoja ARAn ja ARAn kriteerit ovat sellaisia, että sinä olet ensisijainen hakija, kun omassa kotikunnassa näitä haet.

Mutta kohtuuttomuutta piisaa, ja minusta nämä ovat tärkeitä huomioita, jotka [Puhemies koputtaa] ansaitsevat päivänvalossa keskustelun.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Koskinen.

15.47 Johannes Koskinen sd: Arvoisa puhemies! Kun edustaja Zyskowicz on vielä salissa omaperäisine yhteisvaikutustulkintoineen, niin täytyy aluksi lainata emeritaprofessori Raija Huhtasen näkemystä, jonka hän tuolla perustuslakivaliokunnassa totesi:

”Oikeasuhtaisuuden arviointia vaikeuttaa se, ettei esityksessä ole riittävästi täsmennetty sitä, miten muutos vaikuttaisi eri ihmisryhmiin ja heidän toimeentuloonsa. Perusteluissa ei tarkastella myöskään niitä yhteisvaikutuksia, joita esityksellä todennäköisesti on muiden vireillä olevien sosiaaliturvaan kohdistuvien muutosehdotusten kanssa. Tärkeitä tältä kannalta lienevät erityisesti yleiseen asumistukeen ehdotetut muutokset.”

”Perustuslakivaliokunta on useassa yhteydessä korostanut, ettei perusoikeuksien suojaan liittyvien muutosten yhteisvaikutus saa muodostua kohtuuttomaksi. Samaan asiakokonaisuuteen liittyvien uudistusten toteuttaminen erillisillä lainsäädäntöhankkeilla voi merkitä sitä, että valiokunta joutuu arvioimaan tiettyä esitystä puutteellisten tietojen perusteella eikä voi ottaa arvioinnissaan huomioon eri esitysten kumulatiivisia vaikutuksia.” — Tästä on esimerkiksi vuosilta 17 ja 18 lausunnot. — ”Uhka on erityisen suuri tässä yhteydessä, sillä ensisijaisten etuuksien heikennykset pakottavat yhä useamman turvautumaan viimesijaiseen toimeentuloturvaetuuteen ja korostavat näin toimeentulotuen merkitystä sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuudessa.”

Tämä yhteisvaikutusten puuttuminen yksilö- ja perhetasolla oli se suuri ongelma, jonka takia esimerkiksi osa perustuslakiasiantuntijoista ei suostunut lainkaan ottamaan tähän sääntämisyjärjestykseen kantaa, siihen, minkä vuoksi me kuulemiset järjestämme. Se ei koskenut niinkään tätä esitystä, mutta näiden viiden esityksen joukossa oli useita tällaisia.

Toinen puute, mikä tuossa perustuslakivaliokunnan käsittelyssä havaittiin, oli se, että tämä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaisten velvoitteiden arviointi oli perin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

puutteellista samoin. Meillä on tuoretta valvontakäytäntöä, esimerkiksi helmikuulta on Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean kommentit, ja päätöksessä komitea uudistaa moitteensa sen johdosta, ettei Suomen viimesijaisten toimeentuloturvaetuksien — toimeentulotuki, työmarkkinatuki — taso vastaa edelleenkään peruskirjan 13 artiklan vaatimuksia, ja toteaa tällä perusteella Suomen rikkovan 13 artiklaa. Peruskirjan 13 artikla koskee oikeutta viimesijaiseen sosiaaliturvaan ja lääkinnälliseen apuun.

Jos mennään tähän perustuslakivaliokunnan lausuntoon, niin siinä oli tosiaan kaksi seikkaa ponnaan taakse sijoitettuina, ja ne on kohtuudella otettu huomioon, mutta sitten siellä perin puutteellisesti on arvioitu näitä viittauksia, jotka perustuslakivaliokunta lausunnossaan teki. Elikkä rinnastettiin näihin ponnaan taakse esitettyihin asioihin tuo asumistuen määräytymisperusteiden tarkempi määrittely ja sitten myöskin tämä edullisemman asunnon hankkimisvelvoite, että siitä pitäisi olla samaan tapaan lain tasolla säännökset kuin sitten näistä materiaalisista euromääräisistä kriteereistä. Ja siinä perustuslakivaliokunnan lausunnossa nimenomaan todettiin kohdassa 12: ”Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan nyt ehdotettava sääntely voi ainakin yksittäistapauksellisesti johtaa tuenhakijan kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotukseen sisälly perustuslain 9 §:n mukaisen vapauden valita asuinpaikkansa turvaamista koskevaa, esimerkiksi työssäkäyntialuetta koskevan kaltaista kohtuullisuutta alueellisesti rajaavaa sääntelyä.” Ja nyt tämä kohtahan on jäänyt puhtaasti perustelujen varaan. Niin kuin edellä keskustelussa muun muassa valiokunnan puheenjohtaja Kiuru totesi, perusteluissa sitten on koetettu tätä selostaa, että sen lähialueen käsitteessä kyseeseen voivat tulla esimerkiksi kuntarajojen läheisyydessä olevat vakiintuneet asiantialueet, ja valiokunta korostaa, että esityksen mukaan perusteltuna syynä pidetään edullisemman asunnon hankkimisen määräaika on hakijan vaikeudet löytää edullisempaa asuntoa asuinkunnasta. No, nämähän tuon perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan on kirjoitettu oikeudellisesti velvoittavaan muotoon, elikkä tätä lisäaika on annettava, sitä aikaa on pidennettävä, jos kerta kaikkiaan asuntoa ei löydy. Mutta sama koskee myös sitä asumisen perusoikeussuojan soveltamista. Kun nyt ei tullut sinne pykäliin kuvausta, niin sitten pitää näitä perusteluja lukea, ja tässä delegoidaan nyt kohtuuttoman iso harkintavalta Kelalle ja näitä soveltaville viranomaisille.

Yleisten periaatteiden mukaan olisi pitänyt lakiin kirjata se, minkälaiselta alueelta on vielä kohtuullista sitä edullisemman asunnon hankkimista edellyttää. Tuo työssäkäyntialuehan mainittiin vain ikään kuin analogisena vertauksena. Se metodi, miten kirjoitetaan lakiin, on työssäkäyntialueessa tietysti jo työmarkkinoihin liittyen, mutta tässä sen pitäisi olla sen elinpiirin mukainen, mistä nyt normaalistikin perheet asuntoja hakevat.

Nämä ongelmat tässä ovat, että nämä kaikki perustuslakivaliokunnan huomioidut eivät kyllä täysimääräisesti tässä tulleet vaikuttamaan, eikä niissä edellytetyt muutokset kaikessa laajuudessaan toteutettu. Sinänsä sosiaali- ja terveysturva-oikeaan suuntaan näitä muutoksia teki, mutta toivomisen varaa jäi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Junnila.

15.54 Vilhelm Junnila ps: Arvoisa puhemies! Täällä on esitetty vähintään kaksi virheellistä väittämää. Ensimmäinen kosketti sitä, että lakiesitys heikentäisi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa. Kuitenkin myös asiantuntijalausuntojen mukaan esityksessä on riittävästi pyritty huolehtimaan erityisen vaikeassa tilanteessa olevien

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

henkilöiden asemasta lain soveltamisessa. Tässä suhteessa 7 a §:n ehdotettu 3 momentti on avainasemassa. Se koskee hakijaa, jolla on erityinen peruste asumiseen asunnossa, jonka asumismenoihin hän hakee toimeentulotukea. Esimerkiksi professori Hidén erikseen korosti, että hänen mielestään on huolehdittu erityisen vaikeassa tilanteessa olevien henkilöiden asemasta. Hän viittasi nimenomaan siihen, mihin edustaja Kiuruakin äsken viittasi, eli momentissa olevassa perusteiden luettelossa on viisi kohtaa ja kuudentena on ”muusta 1—5 kohtaan verrattavissa olevasta perustellusta syystä”. Esityksessä ehdotetaan toimeentulotuesta annetun lain muuttamista niin, että tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakija voitaisiin ohjata hakemaan edullisempaa asuntoa säädettyssä määräajassa. Myöskään eksistenssiminimi ei kosketa tätä esitystä, koska kysymyksessä on taso, joka ylittää tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän asumismenoja eli tällaista minimiä suuremman tason.

Arvoisa puhemies! Toinen virheellinen väittämä koski sitä, että tämä heikentäisi jonkun ihmisarvoa tai oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Tätä nimenomaisesti suojelee perustuslain 19 §:n 1 momentti. Kuitenkin perustuslakivaliokunta yksimielisesti arvioi, että tämän suhteessa voidaan asettaa velvoitteita, eli perusoikeusjärjestelmän kannalta tälle on hyväksyttävät perusteet.

Siten molemmat väitteet, eli se, että tämä koskisi heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, ja se, että tämä vaikuttaisi ihmisarvoiseen elämään, ovat tarpeettoman rajuja, poliittisesti värittyneitä ja yksinkertaisesti vääriä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Perholehto.

15.56 Pinja Perholehto sd: Arvoisa puhemies! Salin oikealla laidalla tunnutaan ajattelevan, että ihminen on sellainen mekaaninen laskukone, joka laittaa Exceliin numeroita ja pyörittää niitä ja päättää sen pohjalta yksin, kannattaako tehdä työtä vaiko ei. Mutta minä en usko sellaiseen ihmiskuvaan, koska ihmisten elämä, työllisyys tai työttömyys, ylipäätään ihmisyyys, ei typisty tällaiseen eikä ole mikään mielipidekysymys pelkästään, sillä on niin, että työkyvyttömyydestä ei tule tervettä tai puutteellinen osaaminen ei muutu pätevydeksi vain sillä, että leikataan sosiaaliturvaa, hankaloitetaan jo entuudestaan hankalassa asemassa olevien ihmisten elämää. Päinvastoin, tämänkaltaiset muutokset, jotka tekevät arjesta entisestään vaikeampaa, voivat päinvastoin passivoida ja lannistaa entisestään.

Kiinnittäisin huomiota siihen, että tässä hallituksen ehdotuksessa oleva arvio siitä, että toimeentulotuessa huomioitavien asumismenojen kiristämisen myötä ihmiset yhtäkkiä haakeutuisivat töihin ja ennen muuta myös työllistyisivät, ei perustu mihinkään todelliseen selvitykseen siitä, että tällä samalla kohderyhmällä olisi tosiasiallisesti edellytyksiä työllistytäkseen, etenkin kokoaikaisesti, vaan tämä perustuu lyhytnäköiseen ja, sanoisinko, työttömyyden juurisyitä aika tunnustamattomaan oletukseen siitä, että tämä taloudellisen aseman heikentäminen ratkaisee sen, että ihminen työllistyy ja menee töihin.

Tosiasiassa toimeentulotuen saajien joukossa on varsin paljon pääosin pitkäaikaisesti köyhiä, hyvin pienituloisia ihmisiä, joilla on sekä terveyteen, osaamiseen että erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin ja toimintaan liittyviä haasteita ja näistä johtuen alentunut työkyky. Minä en usko hetkeäkään, että tällä hallituksen politiikalla ja näillä toimilla ne ihmiset, jotka kärsivät nimenomaisesti esimerkiksi puutteellisesta osaamisesta tai heikentyneestä työkyvystä, yhtäkkiä työllistyvät, vaan se, mitä tässä tulee tapahtumaan, on se, että entuudes-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

taan heikoimmassa asemassa olevat ihmiset joutuvat vielä tukalampaan tilanteeseen. Ja se tulee lisäämään hyvinvointialueilla sekä täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea että myös sosiaalityön tarvetta, ja väitänpä, että tämänkaltaisella politiikalla tämä tulee valtiontaloudelle myös kalliimmaksi kuin mitä hallitus nyt tässä pyrkii säästämään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

15.59 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Hallitus tekee näitä muutoksia erittäin vaikeassa tilanteessa. Tämäkin esitys on yksi pieni muutos euromääräisesti mutta selkeyttää sitten asumismenojen hyväksymiseen liittyviä lakeja ja asetuksia. Täällä on selkeästi todettu, että hakijaa ei ohjattaisi hankkimaan edullisempaa asuntoa ja asuinmenot huomioitaisiin täysimääräisinä, jos hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossa. Niin kuin täällä on tullut aikaisemmin esille, nämä 1—5 kohdat on siellä pykälätasolla selkeästi määritetty, ja sitten 6 kohdassa on ”muu 1—5 kohtaan verrattava perusteltu syy”. Valiokunta mietintötekstissään ohjeistaa sosiaaliviranomaisia huomioimaan näitä muutoksia, eli tällaisia tilanteita voisivat valiokunnan näkemyksen mukaan olla esimerkiksi vakiintunut työsuhde, jos muutto paikkakunnalta edellyttäisi irtisanoutumista työstä ja henkilöllä arvioidaan olevan vaikeuksia työllistyä uudelleen, vaativaa aikuistumisen tukea tai lastensuojelun jälkihuoltoa tarvitsevan henkilön asumisen turvaaminen, henkilöstä riippuvaisessa asemassa olevan läheisen hoitovastuun toteutuminen tai henkilön elämäntilanteeseen liittyvät useat kasautuvat tekijät, jotka kokonaisuutena muodostavat tilanteen siinä määrin hankalaksi, ettei ole kohtuullista edellyttää muuttoa. Eli kyllä tämä lakiesitys tuo sitä joustovaraa ja harkintavaraa myös sinne Kansaneläkelaitokselle päätöksentekoon.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kulmuni.

16.01 Katri Kulmuni kesk: Arvoisa rouva puhemies! Itse asiassa jo vuosikymmeniä vanhassa silloisen maalaisliiton vaalimainoksessa oli vaaliteksti, että ei pakkomuutoille ja leipää kotiseudulta, mutta tämä lakihan tulee mahdollistamaan pakkomuutot yhteiskunnan kaikista heikoimmassa asemassa olevien ihmisten osalta. [Krista Kiuru: Hyvin kiteytetty!] Kun täällä hallitus on koettanut sanoa, ettei tämä koske yhteiskunnan kaikista heikoimmassa asemassa olevia, niin kyllä kysyisin sitten, ketä tämä koskee ja keitä ne yhteiskunnan kaikista heikoimmassa asemassa olevat ovat, kun tämä nyt kuitenkin tulee koskemaan siis toimeentulotuen saajia ja se on meidän viimesijainen perusturvamme. Siis jos ei sitä saa, niin silloin ei saa mitään, on lopulta pakko saada toimeentulotukea tässä maassa, joten jos nämä eivät ole vaikeassa tilanteessa, niin keitä te sitten pidätte ihmisinä, jotka ovat vaikeassa tilanteessa?

Totta kai kaikki toivovat, että mahdollisimman moni suomalainen työllistyisi, mutta kun nythän on myös kysymys ihmisistä, joilla voi olla toimintakyvyn alenemaa, on masennusta, he voivat toimia vaikkapa omaishoitajina, niin mihin nämä ihmiset silloin työllistyvät?

Ja kun täällä on kysytty näitä yhteisvaikutuksia, niin itse asiassa tuo hallituksen sosiaali- ja terveysministeriön toimesta toimittama arviointi sosiaaliturvan yhteisvaikutuksista valmistui siinä vaiheessa, kun nämä esitykset oli jo poliittisesti päätetty. Tämä kyseinen esitys ja, taitaa olla niin, että toinenkin tänään käsitellyssä oleva, laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista eivät ole siis mukana tuossa STM:n teke-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

mässä yhteisvaikutusten arvioinnissa. [Johannes Koskinen: Eikä indeksijäädytys, kolmen vuoden!] Näiden esitysten osalta siis yhteisvaikutusten arviointi todella puuttuu, mihin täällä on hallituksesta viitattu. On aivan selvää, jokainen ymmärtää niin kuin maalaisjärjelläkin, että tämä tulee lisäämään tuloeroja, pienituloisuutta, ja erityisesti kun me tiedämme, että neljäosalla toimeentulotukea saavista kotitalouksista on lapsia huollettavanaan ja jo tuossa yhteisvaikutusten arvioinnissa 13 000 lasta tulee siirtymään lapsiperheköyhyyteen, niin kyllä tämä minua syvästi huolestuttaa.

Arvoisa puhemies! Näillä perusteilla teenkin sitten esityksen, että eduskunta hyväksyisi vastalauseen 1 mukaisesti muutosehdotuksen 7 a §:ään.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Laiho.

16.04 **Mia Laiho kok:** Arvoisa puhemies! Käsittelemme toimeentulolakia ja siihen liittyvää asumismenojen kattoa, mikä nyt tuotaisiin lakiin. Menot asumisesta ovat kasvaneet merkittävästi nimenomaan tuetun asumisen osalta, ja meidän on välttämätöntä saada lisättyä ihmisten työllisyyttä ja sitä, että he enemmän kantavat myös itse vastuuta omasta asumisestaan. Toimeentulotuki on viimesijainen etu, ja niin sen tietenkin pitää ollakin. Se on suojattu myös indeksijäädytyksiltä, eli toimeentulotuki pysyy edelleenkin siellä suojassa. Mutta se, että toimeentulotukeen voidaan toki asumiselle laittaa tietty kattohinta, on myös perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukainen. Perustuslakivaliokunta arvioi, että lakiin voidaan ottaa asumismenojen normittaminen perustuslain estämättä. [Krista Kiurun välihuuto]

Käsittelimme huolellisesti tätä esitystä valiokunnassa, ja ymmärrän ne huolet, mitä täällä nostetaan esille esimerkiksi lapsiperheiden kohdalta tai ihmisten kohdalta, joilla ei ole kykenevyyttä itse etsiä uutta asuntoa. Tässä laissa on ensinnäkin määräaika, että voidaan saada lisää aikaa, jos tilanne on kohtuuton, ettei löydä sitä edullisempaa asuntoa, ja myös erityisperusteita, milloin voitaisiin nämä rajat ylittää, esimerkiksi jos on lapsia tai muita erityistarpeita tai vaikeuksia löytää asuntoa sieltä seudulta. Meillä on monenlaisia tietenkin. Tilanteethan ovat hyvin yksilöllisiä, ja niin pitää tietenkin olla, ja Kelalle pitää jäädä myös harkintavaltaa näihin asioihin, kun he arvioivat toimeentulotukea ja asumista. Sen takia valiokunta täydensi myöskin näitä erityisiä perusteita, milloin sitä voidaan myöntää, ja myöskin sitä, ettei tarvitse aina olla sitä sosiaalihuollon arviota, eli ei haluta sitä kautta lisätä myöskään byrokratiaa.

Mainittakoon vielä tässä, että kannustinloukut ovat Suomessa todellinen ongelma. Työtömyysloukussa on noin 136 000 ihmistä ja tuloloukussa 500 000, ja tämä esitys osaltaan supistaisi kannustinloukkuja ja parantaisi työllisyyttä. [Li Andersson: Mihin se perustuu? — Ilmari Nurminen: Mihin perustuu?] Vielä tällainen tilannetieto, että tuolta Etuovi.comista katsottuna tällä hetkellä alueella Helsinki—Espoo—Vantaa on 10 000 vapaata vuokra-asuntoa, [Välihuutoja vasemmalta] että kyllä on mahdollisuus myöskin vaihtaa asuntoa edullisempaan, jolloin siitä myöskin tälle käyttäjälle, joka nyt joutuu käyttämään toimeentulotukea, jää myöskin itselle enemmän käyttöön, kun asuminen ei vie sieltä niin suurta osaa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Tässä on useampi vastauspuheenvuoron tarve. Ei lähdetä varsinaiseen debattiin, mutta otetaan silloin tällöin vastauspuheenvuoroja, jos puo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

lin tai toisin on tarvetta. Elikkä ensin edustaja Kiuru, sitten edustaja Andersson, edustaja Nurminen ja sen jälkeen edustaja Laiho, mikäli hän niin haluaa.

16.07 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli hyvä, että saadaan tähän puheenvuoron jälkeen tehdä interventio. Tässä valiokunnan varapuheenjohtaja toteusi, että kun katsoo Etuovesta, niin siellä on paljon asuntoja vuokrattavana, mutta edustaja Laiho, nämä asunnot eivät ole asumisnormin mukaisia. Nämä ovat sellaisessa hintaluokassa, että moni ihminen voi vain haaveilla katsovansa Etuovi.comista itselleen asuntoa.

Tässä käy juuri niin kuin edustaja Kulmuni sanoi, että on pakkomuutto edessä. Te säästättte näitten nykyisten ihmisten vuokramenoista, jotka Kela on jo legitimoinut — siis Kela on sanonut, että heillä on kaikilla hyvät perusteet. Te haluatte käydä ne perusteet läpi ja katsoa, että mahdollisimman isolla joukolla ei olisi näitä perusteita, niin tulisi lisää mahdollista säästöä. Minusta tämä on vääräsuuntainen teko tässä tilanteessa, jossa te käytätte tämän 20—30 miljoonan liikkumavaran tähän.

Sanoitte myös, että nämä perusteet on katsottu siitä näkökulmasta, että mahdollisimman moni voisi sitten niin sanotusti kohtuullistaa näitä ja päätöksiä. Ei ole mitään mahdollisuutta kohtuullistaa. Se, mikä on laissa, sillä mennään, [Puhemies koputtaa] ja täällä ei ole mahdollisuutta tehdä huomioita, jotka veisivät oikeaan suuntaan, koska te piditte siitä huolen.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Li Andersson.

16.09 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jotta ei jää nyt väärää käsitystä siitä, mistä tässä on kyse, niin todettakoon nyt muutama itsestäänselvyys. Elikkä tämä vuokranormi on jo olemassa. Jo tällä hetkellä Kansaneläkelaitos voi kehottaa pienituloisia ihmisiä muuttamaan halvempaan asuntoon. Jo tällä hetkellä voi käydä niin, että Kela ei myönnä toimeentulotukea tämän vuokranormin ylittävästä vuokrasta, ja näin käykin johtuen siitä, että jo tällä hetkellä on valtava joukko pienituloisia, jotka eivät löydä sitä halvempaa asuntoa, johon muuttaa. [Krista Kiuru: Näin on!]

Se, mikä tässä nyt muuttuu, on se, että kun tähän asti tämä on perustunut Kelan omaan soveltamisohjeeseen, niin te tuotte tämän lainsäädäntöön ja asetuksen tasolle. Ja silloin se sitoo nimenomaan niitä Kelan etuuskäsittelijöitä niin, että he eivät voi poiketa ja myöntää vuokranormia ylittävää toimeentulotukea yhtä vapaasti kuin ovat tähän asti voineet. Nimenomaisesti hallituspuolueiden edustajat eivät halunneet sellaista pykälää tähän lainsäädäntöön, joka olisi helpottanut [Puhemies koputtaa] virkailijoita jatkossa myöntämään vuokranormin ylittävää toimeentulotukea niin, että ei syntyisi näitä yksilöllisiä, kohtuuttomia tilanteita. Te ette halunneet sitä tähän lainsäädäntöön, [Puhemies: Aika!] ja sitä ei ole nyt tässä teidän päätöksenne ansiosta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Laiho.

16.10 Mia Laiho kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä käy kyllä hyvin esille tämä ideologinen ero, mikä meillä vasemmiston kanssa on. Onko näin, että yhteiskunta voi maksaa minkälaisen vuokran tahansa? [Välihuutoja vasemmalta] Se on ihan ok, yhteiskunta maksaa, veronmaksajat vaan lisää töihin. Entisestään pienenevällä työntekijämäärällä kustannetaan tekemättä työtä. Enkä sano sitä, etteikö meillä ole toimeentulotuen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

saajissa paljon sellaisia, jotka eivät kykene töihin, mutta kyllä meidän kaikkien muidenkin pitää katsoa, mistä löytyy, löytyykö edullisempaa asuntoa, mihin meillä on varaa.

Eikä se ole ihmisarvoa loukkaavaa, että muutetaan siellä kaupungin sisällä. Asun itse Espoossa. Meillä on siellä kuitenkin eritasoista vuokratasoa, Helsingissä on. Tarvitseeko kaikkien asua keskustassa? [Välihuutoja vasemmalta] Eivät työssäkävijäkään voi kaikki asua keskustassa.

Vielä huomio: Hallitusohjelmassahan on, [Puhemies koputtaa] että me painotetaan ARA-asuntoja nimenomaan pienituloisille ja vähävaraisille. [Puhemies koputtaa] Nyt ARA-asunnotkin ovat jakaantuneet kaikille muille, ja niistä halutaan pitää kiinni viimeiseen asti, kun on kerran saatu se asunto. [Puhemies koputtaa] Ne kuuluvat pienituloisille.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Nyt tässä on paljon ilmeisesti tarvetta nopeatahtiselle keskustelulle. Bongasin tässä edustaja Nurmisen — jonka, anteeksi, äsken unohtin — ja sitten edustaja Anderssonin, edustaja Kulmunin, edustaja Kiljusen, edustaja Bergbomin, edustaja Sillanpään, edustaja Koskelan, edustaja Räsänen ja edustaja Kiurun. — Edustaja Nurminen.

16.12 **Ilmari Nurminen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni tämä keskustelu kuvaa hyvin tämän lain käsittelyäkin, ja tämä kuvastaa sitä, että tässä ei ymmärretä myöskään, mitä tässä ollaan päättämässä ja keihin tämä kohdistuu. Varapuheenjohtaja Laiho, nyt kun katsoitte sitä Etuovi.comia, missä näitä on, haluaisin kyllä nähdä nämä tulokset, kuinka paljon täällä esimerkiksi on näitä kohtuuhintaisia asumisnormiin meneviä vuokra-asuntoja tarjolla. Niitä ei todellakaan ole näin paljon, mitä te kuvaatte. Ja tässä ei ole kyse siitä, että nyt toimeentulotuella olevat ihmiset asuvat isosti ja leveästi kaupungeissa, päinvastoin. Tässä asiantuntijakuulemisessa on hyvin tuotu esille, että meillä ei ole näitä kohtuuhintaisia asuntoja ja meidän tarvitsisi saada niitä enemmän, ja te, hallitus, vähennätte niitä. Nyt minun mielestäni pitää tämä keskustelu pitää kuitenkin faktoissa, ja tässä on nyt menty niin väärään.

Sanon vielä, puhemies, kun en äsken saanut, että nämähän ovat pahimpia kannustinloukkuja. Te haluatte purkaa kannustinloukkuja, [Puhemies koputtaa] mutta te tiputatte ihmisiä sinne: 65 000 tämän päivän esityksillä päätyy uuteen kannustinloukkuun.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Andersson, Li.

16.14 **Li Andersson vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä selvennyksenä: Kuten asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille valiokunnassa, valtaosa toimeentulotuen saajista asuu jo kohtuuhintaisten asumismenojen alueilla. Eli kun tässä edustaja Laiho kysyi, että pitääkö kaikkien asua keskustassa, niin eivät he asu siellä nytkään. Tämä on hyvä todeta ääneen. [Katri Kulmuni: Juuri näin!]

Tälläkään hetkellä ei ole niin, että jokainen toimeentulotuen saaja saisi koko vuokramensa katettua miten vaan, vain pyytämällä sitä, niin kuin edustaja Laiho ilmeisesti luulee. Jo tälläkin hetkellä pitää perustella sitä, ja Kela käyttää siinä harkintaa. Mutta se muutos, mikä nyt tapahtuu, on se, että tästä kokonaan poistetaan sellainen peruste kuin se, että ihminen ei yrityksistä huolimatta ole löytänyt kohtuuhintaista asuntoa, halvempaa asuntoa. Tämä peruste poistuu nyt, mikä tarkoittaa sitä, että jatkossa tilanteessa, jossa ihminen yrityksistä huolimatta ei onnistu löytämään halvempaa asuntoa, hänen tulonsa leikataan siksi,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

että hän itse jatkossa sitten joutuu kattamaan tämän yli menevän osuuden, [Puhemies koputtaa] kun Kela ei enää pysty sitä tekemään edes tilanteessa, jossa se johtaisi muutoin täysin kohtuuttomiin [Puhemies koputtaa] yksilöllisiin tilanteisiin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kulmuni.

16.15 **Katri Kulmuni kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä keskustelussa on kyllä nyt tullut esille, siltä minusta vaikuttaa, että hallitus ei aivan tarkkaan tiedä, miten järjestelmä toimii nyt ja mistä te olette tosiasiallisesti päättämässä. Siksihän nimenomaan keskusta on tehnyt tänne vastalauseen, koska tämä yksilöllinen harkinta poistuu ja tilalle tulee tällainen epämääräinen uusi termistö, jota ei muussa lainsäädännössä tunneta, mutta Kelan virkailija sitä ei ainakaan pysty enää yksilöllisen harkinnan pohjalta tekemään.

Minä muistuttaisin hallitusta vielä siitä, että jos sinä saat toimeentulotukea ja tienaat yhden euron, niin etenkin vielä suojaosan leikkurin jälkeen sinä menetät aina. Se on euro eurosta. Sinä et pysty tienaamaan, koska sillä toimeentulotuella on niin tiukat kriteerit, joten tämä tulee oikeasti laittamaan ihmisiä paljon vaikeampaan tilanteeseen sen sijaan, että se nostaisi ihmisiä köyhyydestä. Ja tosiasiallisesti tulee käymään niin, että ihmiset joutuvat pakkomuuttoihin. Te laitate kaikista heikoimmassa asemassa olevat ihmiset pakkomuuttojen tielle, ja näillä ihmisillä ei ole ollut varaa tähänkään asti asua suurten kaupunkien keskuksissa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen.

16.16 **Kimmo Kiljunen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Laiho minusta oli oikeassa siinä ihan viimeisessä lauseessaan. Hän totesi, että kysymys on arvovallinnasta. Niin on. [Mia Laiho: En minä sellaista sanonut!] — Te ainakin viittasitte siihen, että me olemme ideologisesti erilaisesta näkökulmasta asiaa katsomassa. Ideologiat ovat kaikki arvostuksia, arvoja, ja tässähän on aidosti häkellyttävä asetelma olemassa.

Me puhumme todellakin, kuten edustaja Kulmuni tässä viimeisessä puheenvuorossa sanoi, toimeentulotukea saavista ihmisistä, joka on siis viimesijainen tuki. Se on juuri niille ihmisille, jotka ovat toimeentulonsa osalta suurimmassa hädässä, ja siellä on monia, monia tekijöitä, minkä takia ihminen on suurimmassa hädässä. Nyt hallitus aidosti haluaa heikentää ja ottaa heiltä pois. Tämä on arvokysymys, että me otamme niiltä, jotka ovat kaikkein toivottomimmassa tilanteessa tässä yhteiskunnassa, ja me lähdemme liikkeelle: ei panna niitä ihmisiä maksamaan näitä sopeutumistoimia, jotka ovat kaikkein suurimmissa vaikeuksissa — otetaan mieluummin meiltä muilta, [Puhemies koputtaa] joilla on varaa maksaa ja osallistua siihen vahvemmin.

Tämä on iso, iso arvokysymys, [Puhemies koputtaa] ja myös Suomessa puolustamme yhteisiä arvoja, [Puhemies koputtaa] mutta me emme puolusta yhteisiä arvoja parhaillaan.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Bergbom.

16.17 **Miko Bergbom ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On totta, että toimeentulotuki on viimesijainen tuki ja siellä monesti moni ihminen on hyvin heikossa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

asemassa. [Kimmo Kiljunen: Hienoa!] Tämä on totta, mutta toimeentulotuen sisälläkin on erilaisilla taustoilla ja erilaisilla ongelmilla varustettuja ihmisiä, joilla on erilaisia tarpeita.

Kun lukee tätä esitystä, niin täällähän nimenomaan todetaan, että näitä erityisen haastavassa asemassa olevia ihmisiä otetaan huomioon esimerkiksi asunnon osalta, että jos ei löydy tai ei nähdä perusteltua syytä sille, että pitäisi muuttaa pois, niin eihän siihen pakoteta. Täällä esityksessähän nimenomaan todetaan useammassa kohdassa, minkälaisia syitä siihen voi olla. On esimerkiksi, jos on hyvin vammaisen ihminen tai jos lapsen etu sitä edellyttää, korkea ikä, perheenjäsenen heikko terveydentila, muutoin alentunut toimintakyky, eli täällä on useita erilaisia poikkeuksia. Mutta kun tätä keskustelua on tässä kuunnellut, niin tuntuu siltä, että te ette huomioi näitä. Kyllähän täällä on näitä poikkeuksia yhä edelleen.

Halusin nyt vaan täsmentää, kun täällä annetaan kuvaa niin kuin kaikki ihmiset heitetäisiin kadulle. Tämähän ei pidä paikkaansa. [Mia Laiho: Juuri näin!]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Sillanpää.

16.19 Pia Sillanpää ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä koen tämän hallituksen esityksen välttämättömänä. Meidän täytyy selkeyttää näitä kriteereitä tässä, jotta ne olisivat tasapuoliset niille, jotka niitä tarvitsevat. Tällä hetkellä tosiaan Kela on tehnyt sitä omaa harkintaa siinä, kuka on voinut saada asumisnormia korkeampaa tukea. Ovatko nämä ratkaisut aina olleet sitten tasapuolisia ja oikeudenmukaisia? Onko joku voinut saada enemmän ja joku sitten vähemmän? Hallituksen tavoitteena on saada ihmisiä töihin, varsinkin siitä syystä, että niitä ihmisiä, jotka kustantavat nämä tuet eniten tarvitseville, olisi riittävästi, eli halutaan nimenomaan pitää huolta niistä heikoimmista ja pienituloisimmista ihmisistä. Ja hallituksen tavoitteena on tämän lain myötä, että kriteerit olisivat oikeudenmukaisia kaikille niille, jotka tarvitsevat näitä tukia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Koskela, Minja.

16.20 Minja Koskela vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En nyt ryhdy argumentoimaan täällä näillä inhimillisillä seurauksilla, kun ne eivät selvästi hallitusta kiinnosta, mutta yritän selittää tätä asiaa näin helsinkiläisen kansanedustajan näkökulmasta rakennetasolla — kun täällä menevät iloisesti ARA-tuotanto ja Etuovi.com sekaisin, niin se lie nee nyt tarpeen. Eli jos ihmisen täytyy muuttaa sellaiselle alueelle, jolla on halvempaa asua, niin sitten luodaan työvoimapulaa esimerkiksi Helsinkiin ja samalla ne ihmiset, jotka työnnetään Helsingistä pois pienempien, halvempien asuntojen perässä, päätyvät sellaisille alueille, joilla on todennäköisesti vähemmän töitä tarjolla. Eli tämä työnteon lisäämisenkin argumentti kuulostaa minusta hyvin nurinkuriselta. Helsingissä ei ole halpaa asua. Jatkossa täällä on vielä vaikeampi löytää halpoja asuntoja, kun te leikkaatte ARA-tuotannosta. Ja jos ajatus on se, että ihmiset etsivät halvemman asunnon, niin kertokaa, mistä niitä jatkossa löytyy, kun te leikkaatte tätä kohtuuhintaista asumistuotantoa. Lisäksi te puolitatte asumisneuvonnan resurssit siitä huolimatta, että tämäkin esitys johtaa pahimmillaan siihen, että esimerkiksi hädät tulevat lisääntymään. Nämä ovat niitä inhimillisiä tragedioita, joihin alussa viittasin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Räsänen, Joonas.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

16.21 **Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun täällä salissa puhutaan pienituloisimpien ihmisten toimeentulon leikkauksesta, niin olisi nyt ainakin vähintä, mitä pitäisi vaatia, että hallitus tosiasiallisesti edes tietäisi, mitä se on tekemässä ja millä tavalla nämä päätökset tulevat vaikuttamaan ihmisten arjessa.

Arvoisa puhemies! Vaikka monista vaikutuksista täällä varmasti on erimielisyyttä, niin muutama asia on ainakin ihan selvä: hallituksen omienkin selvitysten mukaan pienituloisten suomalaisten määrä tulee radikaalisti kasvamaan, köyhyys tulee lisääntymään ja useampi kymmenen tuhatta suomalaista — perheitä, lapsia — tippuu köyhyysrajan alle. Tämä on fakta, jonka hallituksen omatkin paperit todistavat.

Toinen asia on se, että vaikka tässä esityksessä haluttaisiin toimeentulotukimenoja pienentää, niin tosiasiassa hallituksen päätökset tulevat lisäämään toimeentulotukimenojen tarvetta ensi vuonna yli sadalla miljoonalla eurolla. Tätä ei voi kovin aktivoivaksi työvoimapolitiikaksi kyllä kutsua.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiuru, Krista.

16.22 **Krista Kiuru sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näistä vaikutuksista on tässä salissa keskusteltu jo. On todettava, että sosiaali- ja terveystieteiden arvion pohjalta on hyvä todeta, että ensinnäkin työllisyysvaikutuksia voi syntyä tuhannella henkilöllä, ja tämä tarkoittaa sitä, että tähän liittyvät työllisyysvaikutukset ovat valiokunnan oman mietinnön mukaan erittäin epävarmat. Siksi en laskisi kovin paljon työllisyysvaikutuksiin ja siihen, että ajetaan ihmiset viimesijaiselle etuudelle. On monta tutkimusta, jotka osoittavat, että sieltä on hyvin vaikea nousta.

Tällä ei tule vuokra-asumisen hintaan muutoksia, vaikka tätä perusteltiin sillä, mutta säästölaki tämä on. Tässä on tarkoituksena 250 000 ihmisen osalta vuokria laskea — niiden osalta, jotka asuvat asumisnormia korkeammin. Me olemme sitä mieltä SDP:ssä, että kyllä julkisin varoin pitääkin asettaa kattoja, mitä maksetaan ja mitä ei, mutta kun nämä ihmiset ovat nyt jo todella niukan asumisnormin piirissä, joka ei riitä edes niihin vuokriin, [Puhemies koputtaa] joita on mahdollista saada itselleen asuntona, niin te yritätte täältä säästää [Puhemies koputtaa] 20—30 miljoonaa euroa. Tämä on minusta kohtuutonta. [Ilmari Nurminen: Se on leikkaus!] — Se on leikkaus.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Väyrynen.

16.24 **Ville Väyrynen kok** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Kaikki varmaan ovat tienneet jo syksystä lähtien, että hallitusohjelma tähtää sekä menoleikkauksiin että työllisyyden lisäämiseen. Tämän nimenomaisen lain kohdalla tämä keskustelu on kääntynyt siihen, että ikään kuin oltaisiin toimeentulotuesta leikkaamassa, mutta ajatus on se, että ohjataan normien mukaiseen asumiseen. — Palaan tähän sitten yli minuutin puheenvuorossani takaisin.

Edustaja Nurminen toivoi faktoja ja esitti tuossa omassa puheenvuorossaan, että hallitusohjelman vaikutukset toimeentulotuen tarpeen lisäämiseen ovat yli 60 000 ja työllisyysvaikutukset sitä vähemmän, mutta niin kuin Nurminen varmaan tietää itsekin, toimeentulotuen tarpeen lisääntymisen niin sanottu staattinen vaikutus — elikkä siihen ei ole sitä työllistymistavoitetta laskettu mukaan — totta kai pohjautuu siihen, että se työllisyystavoite onnistuu.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Vielä tästä vaikutusarviosta, kun koko ajan sitä nytten kärtetään: Minä en ole ainakaan demareitten vaihtoehtobudjetin vaikutusarviota vielä nähnyt. Minä toivoisin, että ne sitten tulevat myös, kun se vaikutusarvio on niin tärkeä ollut tänä syksynä. Saataisiin nekin jostain, että tiedetään, että se on tosiaan vaihtoehtobudjetti, että se ei ole uskomusbudjetti. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Haluaako edustaja Laiho käyttää vielä puheenvuoron, koska tämä lähti hänen puheenvuorostaan? Sen jälkeen mennään puhujalistaan. [Ilmari Nurminen: Nimi mainittu!]

16.25 **Mia Laiho kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn tähän edustaja Sillanpään esille nostamaan yhdenvertaisuusperiaatteeseen. Kyllähän meillä on tarpeen saada tämä lain tasolle, jotta suomalaisia kohdellaan yhdenvertaisesti riippumatta siitä, missä päin Suomea he asuvat. Ei voi olla niin, että asumisen osalta tehdään hyvin erilaisia päätöksiä eri puolilla Suomea sen suhteen, kuinka paljon se kattohinta voi olla ja kuinka paljon ei.

Kuten täällä on noussut esille, valiokunnassahan nimenomaan näitä perusteluja tarkennettiin ja nimenomaan sen takia, että esimerkiksi Kela nosti esille, että se tarvitsee vähän kättä pidempää. Täällähän on huomioitu vammaiset, heikko terveydentila tai esimerkiksi lasten tapaaminen tai kouluympäristö, lapsen etu. Täällä on monia asioita huomioitu. Ja samoin tämä pidennys: mikäli näyttää siltä, että tarvitsee pidentää sitä asumista siinä kyseisessä asunnossa, niin siinäkin on olemassa selkeät tarkennukset täällä esityksessä.

Lukekaa tämä esitys ennen kuin täällä huudatte perään. [Vasemmalta: Kaljaveron alenamiseen riittää rahaa!]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Sillanpää, varsinainen puheenvuoro.

16.27 **Pia Sillanpää ps:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta. Esityksen tarkoitus on muuttaa nykyistä lakia toimeentulotuesta siten, että asumismenojen hyväksymistä selkeytettäisiin.

Toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, jota voi saada henkilö tai perhe, jos tulot tai varallisuus eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Perustoimeentulotuki koostuu perusosasta ja muista perusmenoista, kuten asumismenoista. Kun yhteiskunta tukee rahallisesti ja erityisesti viimesijaisella tukimuodolla, on tärkeää, että tuen saamisen kriteerit ovat selkeät. Tuen täytyy kohdistua sitä tarvitseville, ja asumismenojen osalta on aiheellista tarkastella sitä, minkä suuruisiin asumismenoihin tukea maksetaan. Ei nimittäin ole tarkoituksenmukaista, että yhteiskunnan tuella maksetaan korkeita asumisen kustannuksia, jos on mahdollisuus edullisempaan asuntoon.

Toimeentulotuessa hyväksyttävillä asumismenoilla on asetettu kuntakohtaiset enimmäismäärät eli niin sanotut asumisnormit. Uusi lakiesitys vastaa melko pitkälti nykyistä käytäntöä, sillä täälläkin hetkellä Kela ohjaa toimeentulotuen saajan hakemaan edullisempaa asuntoa kolmen kuukauden sisällä, mikäli henkilön asumismenot ylittävät normin mukaisen rajan. Tästä on kuitenkin voitu poiketa, mikäli henkilöllä on erityinen peruste jatkaa asumista nykyisessä asunnossa. Kelalla on ollut aiemmin myös harkintavaltaa tilanteissa,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

joissa asumismenot ovat ylittäneet asumisnormin vähäisellä määrällä. Tämä kuitenkin tulee poistumaan, ja on hyvä, että jatkossa kriteerit ovat yhtäläiset.

Erityisinä perusteina säilyisivät jatkossakin esimerkiksi lapsen etu, lapsen erityistarpeet ja etävanhemman tarve lisätilalle lapsen tapaamisen vuoksi. Lapsiperheiden asemaa ei siis heikennetä muutoksen myötä. Myös toimeentulotuen saajan tai hänen perheenjäsenensä korkea ikä tai heikentynyt terveydentila säilyisi edelleen erityisenä perusteena. Sen sijaan erityisenä perusteena ei enää pidettäisi sitä, että toimeentulotuen saajan asuinpaikkakunnalla ei olisi tarjolla asumisnormien rajojen mukaista asuntoa. Henkilön tulisi siis osoittaa, että hän on kaikin mahdollisin keinoin etsinyt edullisempaa asuntoa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa toimeentulotuen saaja asuu kalliissa asunnossa Helsingissä eikä paikkakunnalta löydy edullisempaa asuntoa, on mielestäni perusteltua vaatia asunnon etsintää viereisiltä paikkakunnilta, joilta on mahdollista saada edullisempi asunto. Jos edullisempaa asuntoa ei ole löytynyt kolmen kuukauden kuluessa, määräaika olisi kuitenkin mahdollista pidentää perustellusta syystä. Perusteltu syy voi liittyä esimerkiksi yllättävään elämänmuutokseen, kriisitilanteeseen, läheisen kuolemaan tai siihen, ettei edullisempaa asuntoa yksinkertaisesti ole löytynyt asunnonhausta huolimatta.

Ketään ei siis olla jättämässä heitteille tai asunnottomaksi, mutta tuen kriteerejä on ollut tarve selkeyttää, kun kyse on rahallisesta ja luonteeltaan väliaikaisesta yhteiskunnan tuesta. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kettunen.

16.30 **Tuomas Kettunen kesk:** Kunnioitettu rouva puhemies! Ihan ensimmäiseksi kannatan edustaja Kulmunin tekemää muutosehdotusta ja kiitän häntä ansiokkaasta ja hyvästä puheenvuorosta.

Puhemies! Niin kuin tässä keskustelun myötä on tullut esille ja niin kuin edustaja Kiljunenkin totesi, tässä salissa tehdään arvovalintoja. Kyllä tämän hallituksen tie kylmää tuulta puhaltaa monelle toimeentulotuen piirissä ja asumistuen piirissä olevalle suomalaiselle.

Suomen menestys on, puhemies, perustunut siihen, että kaikista ihmisistä huolehditaan tässä tasavallassa. Se on ollut maalaisliitto-keskustalle historiassa arvovalinta, että heikompiosaisesta, köyhästä pidetään huolta, mutta kyllä nyt kylmä tuuli puhaltaa näin joulukuun alkuun näillä hallituksen esityksillä, joissa jopa pahimmassa tilanteessa pistetään moni suomalainen pakkomuuton tielle. [Vilhelm Junnila: Aika ristiriitaista!]

Minä kysynkin valtiovarainministeripuolue perussuomalaisilta: Oletteko te tämän esityksen takana? Tuletteko te tukemaan tätä, että moni heikompiosainen, moni suomalainen joutuu kohtuuttomaan tilanteeseen tammöisten esityksien mukaan? [Vilhelm Junnila: Kaikki keskustalaiset PeVissä tämän kannalla!]

Jotenka, arvoisa puhemies, kannatan edellä edustaja Kulmunin tekemää muutosehdotusta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Li Andersson.

16.31 **Li Andersson vas:** Arvoisa puhemies! Olen eri mieltä edustaja Sillanpään kanssa siitä, että olisi järkevää selkeyttää kriteereitä sillä tavalla kuin hallitus on tehnyt. Kun me puhutaan viimesijaisesta etuudesta, toimeentulotuesta, niin on pakko olla mahdollisuus yksilölliseen harkintaan, jotta ei synny tällaisia yksilön kannalta kohtuuttomia tilanteita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Koko tämän hyvin monimutkaisen lainsäädäntöprosessin haaste lähtee siitä, että hallitus on nyt tuomassa lain ja asetuksen tasolle sellaista, mistä on aiemmin määrätty Kansaneläkelaitoksen soveltamisohjeissa, jolloin siihen on sisältynyt myöskin mahdollisuus yksilölliseen harkintaan sellaisissa yksittäistapauksissa, jolloin se on perusteltua. Kun nämä tuodaan lain tasolle ja samanaikaisesti tiukennetaan kriteereitä, niin se vähentää etuuskäyttelijöiden mahdollisuuksia tehdä järkevää yksilöllistä harkintaa.

Syy, minkä takia hallitus tämän tekee, ei liity siihen, että olisi tarvetta selkeyttää kriteereitä, vaan säästöihin. Niin kuin on todettu teidän omassa esityksessänne, tällä tavoitteella säästöjä, että pakotetaan pienituloisia, usein yksin eläviä ihmisiä pakkomuuttamaan pois omista kodeistaan, jopa pois omilta kotipaikkakunniltaan jonnekin aivan muualle. Tämä on se, mitä te tällä esityksellä tavoittelette.

Tämä liittyy tosiaan siihen, aivan kuten edustaja Sillanpää itse totesi, ettei riitä enää perusteeksi se, ettei yksinkertaisesti löydy halvempia asuntoja sieltä omalta kotipaikkakunnalta. Tämä ei enää ole riittävä peruste, eli ihminen joutuu silloin valitsemaan sen kanssa, nipistäkö ne puuttuvat menot toimeentulotuen perusosasta, mikä on laskettu ruokamenoja varten, vai muuttaako hän pois kokonaan toiselle paikkakunnalle, mihin liittyen yksikään hallituspuolueen edustaja ei edes kehdannut määritellä sitä, kuinka kauas pois pitää muuttaa. Siihen te ette ole edelleenkään vastanneet mitään.

Muutama muu huomio liittyen tähän: Olen pitänyt erittäin erikoisena, että hallituspuolueiden edustajat tässä toimeentulotuen yhteydessä puhuvat työssäkäynnin edistämisen merkityksestä. Se, että te lisäätte toimeentulotuen käyttöä niin merkittävästi kuin te tulette tekemään sosiaaliturvavaleikkausten myötä, on työllisyyspolitiikan vastakohta. Tämä on meidän sosiaaliturvajärjestelmän pahin köyhyys- ja kannustinloukku tässä näin, ja te olette siihen nimenomaisesti ajamassa ihmisiä ennennäkemättömin määrin. Kaikista vaikeinta on työllistyä toimeentulotuella. Sieltä on kaikkein vaikeinta nousta verrattuna siihen, miten meidän ensisijaisia perusturvaetuuksia on säädetty. Tämä on ollut myöskin se syy, minkä takia suomalaisen sosiaalipolitiikan tavoite tähän asti on ollut panostaa näihin ensisijaisiin perusturvaetuuksiin, jotta ihmiset eivät ajautuisi toimeentulotuella.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen.

16.35 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Kun nousin tähän pöytäkirjaan, niin olen käytännössä mykistynyt, ja silti minun pitäisi täällä puhua. Olen yli 20 vuotta ollut kansanedustajana, ja ensimmäisen kerran joudun olemaan osallinen keskustelussa, jota käydään tällä sävyllä ja tällä tavalla. On täysin häkellyttävä, tyrmäävä ja outo tämä asetelma. Suomalaista yhteiskuntaa viedään sen heikoimpien kansalaisten osalta huonompaan suuntaan. Minun on vaikea tätä tunnistaa ollenkaan.

Edustaja Junnila täällä käytti puheenvuoronsa siitä, että eihän tässä kuulemma kaikkein heikoimpien ihmisten elämäntilanteeseen puututa. Täällä on useita puheenvuoroja käytetty, itsekin olen käyttänyt puheenvuoron useamman kerran siitä, että tämä on viimesijainen tuki, jonka suomalainen yhteiskunta antaa sellaisille perheille, sellaisille kotitalouksille, sellaisille ihmisille, jotka eivät tule muuten toimeen tässä yhteiskunnassa. Ja silloin me lähdemme heikentämään tässä asemassa olevien ihmisten asemaa. Siinä ei ole puututtu Eiras-asuviin eikä keskuksissa asuviin, vaan kaikkein vaikeimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Tämä on itse asiassa se outo ja häkellyttävä asia, että me ylipäätään tässä salissa joudutaan tällaista keskustelua käymään. Se on tässä se ihmeellinen asia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Toinen, jonka te, edustaja Junnila, sanoitte, oli, että ei tässä heikennetä kenenkään ihmisarvoa. Te olette olleet Euroopan neuvostossa mukana. Te tiedätte, mikä on EU:n perusoikeuskirja. Te tiedätte sen sisällön. [Vilhelm Junnila: Lukekaa lausunnot!] Te tiedätte kansainväliset ihmisoikeussopimukset, ja te tiedätte myöskin Euroopan ihmisoikeussopimuksen perusluonteen, [Vilhelm Junnila: Asiantuntijalausunnoissa on esitelty kaikki!] ja siellä nimenomaan lähtökohtana on se, että me emme lähde rakentamaan yhteiskuntaa kaikkein heikoimpien kustannuksella, itse asiassa heikentämään heidän asemaansa.

Itse olen koko ikäni tutkinut globaaleja kehitysongelmia, ja olemme tehneet vertailuja kansainvälisesti. Nyt on koko ihmiskunta kyseessä, kaikki kansantaloudet, ja olemme sanoneet, että keskeisin yhteiskuntakehityksen mittari on se, kuinka se yhteiskunta pitää huolta heikoimmistaan, haavoittuvimmista ihmisistään. Ja kaikki kansakunnat pyrkivät kohentamaan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa, kaikki. Tämä on se iso, iso lähtökohta.

Kun edustaja Zyskowiec käytti tässä puheenvuoron, hän pohti sitä, mikä tämä asetelma nyt on ja että minä olen joskus nuoruudessa asunut asunnossa, joka oli pieni. Minäkin olen asunut viisihenkisessä perheessä 23 neliön asunnossa. Mutta elämähän on mennyt eteenpäin sekä yhteiskunnassa että yksilöillä, ja nythän tässä ei ole kysymys siitä, että olemmeko olleet jossakin elämäntilanteessa itse kukin tai että jotkut ihmiset ovat erilaisessa elämäntilanteessa, vaan että lähdemmekö aidosti heikentämään ihmisten elämäntilanteita ja nimenomaan niiden, jotka ovat kaikkein haavoittuvimpia, vai lähdemmekö siitä, että siinä on kriittinen piste ja meidän ihmisarvomme ei salli sitä, että me heikennämme heidän elämäntilannettaan, vaan me tulemme heitä vastaan ja me luomme mahdollisuuksien tasa-arvoa, että hekin voisivat osallistua tähän yhteiskuntaan, työllistyä, päästä niiden tuhansien joukkoon. Ja nyt te kuritate näitä ihmisiä. Minun on äärimmäisen vaikea ottaa tätä vastaan. Ihan oikein täällä on keskusteltu siitä, että kun te teette monia näitä leikkauksia, niin kokonaisarviohan täytyy katsoa myöskin ihmisten kannalta. Se tästä nyt puuttuu. Nyt tässä tavoitellaan 20—30 miljoonan euron säästöä näistä kaikkein haavoittuvimmista ihmisistä. Ehkä saadaan — se vaikutusarvio on nyt olemassa, mihin tämä keskustelu päättyy — tuhat työllistettyä ihmistä. Ehkä, ehkä ei. Mitä suurimmassa määrin ei ole todennäköistä, että ne samat ihmiset, joita tässä kuritetaan, työllistyisivät.

Eli tässä ollaan äärimmäisessä arvoriitidassa, niin kuin tuossa aikaisemmin sanoin, ja on vaikea mennä kansainväliselle kentälle ja todeta siellä aidosti, että suomalaisessa yhteiskunnassa me jaamme yhteiset arvot. Nyt juuri tässä salissa me emme jaa yhteisiä arvoja.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kyllönen.

16.39 **Merja Kyllönen vas:** Arvoisa rouva puhemies! On ehkä hyväkin, että me käydään tätä keskustelua näin itsenäisyyspäivän alla tässä armaassa kotimaassamme.

Yhteen laskien noin puolitoista miljardia suomalaisesta sosiaaliturvasta on lähdössä pois. Täällä tarjotaan köyhälle Etuovi.comia, ja aika hyvin sen viestinnän perusteella, mitä ihmisiltä saa, se on kyllä enemmän takaovi.com, mistä niitä asuntoja etsitään, kun ei oikeasti ihmisillä ole varaa. Ei edes työssä käyvillä ihmisillä ole enää varaa kohta asua Espoossa tai Helsingissä, saati sitten niillä ihmisillä, jotka elävät köyhyysrajan alapuolella tai siinä reunamalla jo tänä päivänä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Mikä ehkä on kaikkein surullisinta, näin pitkään täällä eduskunnassa olleena, liittyy Suomen talouteen ja niihin perusteluihin, millä näitä leikkauksia on perusteltu. On puhuttu hyvinvointivaltion talouden tasapainottamisesta ja velkaantumisen lopettamisesta. On ikävä sanoa, että tällä hetkellä näyttää enemmänkin, että siinä ohjelmassa, jossa pistetään köyhät maksajiksi ja pieni- ja keskituloiset maksamaan viuluja ja kerrotaan, että köyhät voivat muuttaa vaikka keittokomeroon asumaan, kunhan nyt asuvat jossain poissa silmistä ja poissa mielestä, samanaikaisesti tältä hallitukselta karkaa myöskin se tavoite valtiontalouden tasapainotuksesta. Ja mikä siihen on suurin syy, niin siihen on suurin syy se, että Suomen veroaste laskee tulevina vuosina erittäin rajusti, mikä tarkoittaa myöskin sitä, että nämä leikkaukset eivät tule johtamaan velkaantumisen vähenemiseen.

Siinä vaiheessa, kun meillä julkaistiin budjetti, valtiovarainministeriö julkaisi budjetin yhteydessä myöskin taloudellisen ennusteen, jonka tietojen Suomen kokonaisveroasteen kehityksestä pitäisi herätellä ihan jokainen suomalainen ymmärtämään, missä valtiontaloudessa ja tässä velkakeskustelussa oikeasti mennään ja miksi kokonaisveroaste on joka ikiselle suomalaiselle, joka hyvinvointivaltiosta pitää, niin tärkeä. Kokonaisveroaste mittaa verotulojen määrää suhteessa maan bruttokansantuotteeseen, ja itse asiassa meidän valtiovarainministeriön ennusteessa kokonaisveroaste romahtaa alhaisimmalle tasolle sen jälkeen vuoden 1987. Se tarkoittaa, että julkisen talouden alijäämää on mahdotonta kuroa umpeen näillä menoleikkauksilla ajamatta alas koko hyvinvointivaltiota. Eli tämä sosiaaliturvan leikkausralli on vasta alkua, mikäli hallitus ei ole halukas korjaamaan kokonaisveroastetta edes himpun verran parempaan suuntaan. Täällä on syytetty poliittista vasemmistoa himoverottajaksi, mutta me kyllä pidettäisiin enemmän siitä ajatuksesta, että edes jarrutettaisiin sitä kokonaisveroasteen laskua sen sijaan, että annettaisiin sen olla vapaassa pudotuksessa.

Kun me mietitään tätä kokonaisuutta siitä näkökulmasta, voidaanko tehdä oikeudenmukaista politiikkaa suhteessa eri tuloluokissa eläviin kansalaisiimme, niin me voidaan tehdä. Se on poliittinen valinta. Me voidaan miettiä, miten pieni- ja keskituloiset pärjäisivät tässä maassa paremmin tai miten pieni- ja keskituloiset yrittäjät selviytyisivät paremmin, mutta nyt näyttää enemmän siltä, että hallitus haluaa keskittyä nimenomaan suurituloisiin ja myöskin suuriin yrityksiin, mikä herättää myöskin sen kysymyksen, onko todella halua saada tähän maahan sellaista nälkäistä talouskasvua, sellaista nälkäistä uutta yrittäjyyttä, joka myöskin työllistää ihmisiä.

No, samanaikaisesti voidaan miettiä myöskin sitä, että rakennusalan annetaan olla vapaassa pudotuksessa ja tipahtaa kontalleen, niin että työpaikkoja lähtee, mutta me keskustelemme täällä siitä, kuinka toimeentuloturvasta tehdään työllisyyden vahva ohjuri kyykyttämällä kaikkein köyhimpiä. Erikoista, mutta ehkä se on aika itsenäisen Suomen nähdä tällainenkin hetki.

Näen, että tämä verokehitys on täysin kestämaton maassa, jossa julkiset menot kasvavat, koska väestö ikääntyy ja ekologinen jälleenrakennuskin edellyttää meiltä valtavia investointeja. Valitettavasti tämä tulopuolen romahdus on keskeinen syy myös siihen, että Suomen julkisen talouden alijäämä on kasvanut näin suureksi. Nyt kun hallitus ideologisesti päättää jättää käyttämättä työkaluja tulopuolen kohentamiseksi verotuksen kautta, ollaan päädytty leikkausten tielle. Voi hyvin kysyä: olisiko viisaampi ratkaisu jarruttaa kokonaisveroasteen putoamista 2,9 prosenttiyksiköllä vuosina 22—27, vai onko fiksumpaa todellakin leikata kaikkein köyhimmässä asemassa olevilta suomalaisilta ja asettaa eriarvoistumiskehitys entistä kasvavammalle uralle?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Jos me mietitään, että tätä veroastetta reivaisi edes vähän parempaan suuntaan, niin sillä on aika isoja vaikutuksia, koska esimerkiksi tämä vuosien 22—27 välillä tapahtuva verotarkastelu johtaa siihen, että mikäli verokertymä pysyisi vuoden 22 tasolla Suomessa, niin meidän verotulot vuonna 27 olisivat lähes kymmenen miljardia suuremmat kuin ne ovat tällä hetkellä ja julkinen talouskin lähellä tasapainoa. Toisin sanoen veroastetta ei olisi tarvetta nostaa siitä tasosta, missä se oli viime vuonna — jolloin työllisyys oli itse asiassa myöskin parhaimmalla tasollaan kolmeen vuosikymmeneen. Ja kun joku väittää täällä, että meillä ei ole mitään muuta mahdollisuutta kuin leikata, niin sehän ei pidä paikkaansa. Me voidaan reivata myöskin verotuskokonaisuutta, eikä sitä tarvitse edes tehdä näin tiukasti, mutta sillä voidaan varmistaa, että tässä maassa ei tarvitse ajaa alas hyvinvointivaltiota eikä kyykyttää kaikkein heikoimmassa asemassa olevia. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Väyrynen.

16.47 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa puheenjohtaja! Tietenkin tähän veroasteeseen, että meillä on jo suhteellisen tai erittäin korkea veroaste, niin että tietenkin jos me nyt sitä pidetään ylhäällä tai nostetaan entisestään, niin meillä sitä pelivaraa ei oikein ole. Lisäksi meidän työn tuottavuus on tällä hetkellä aika lailla alamaissa, elikkä meidän pitää joka tapauksessa työntekoa saada kannustettua. Se on ihan totta, että meillä ei ole työllistäviä yrityksiä, mikä tarkoittaa entistä enemmän sitä, että meidän pitää jollakin lailla työntöön ja työllistämisen kannusteita lisätä ja kynnyksiä madaltaa.

Mitä tulee nyt tähän tällä hetkellä keskustelussa olevaan lainsäädäntöön, niin vielä viitaisin siihen, mihin edellisessä puheenvuorossa, että meidän tilanne on se, että riippumatta taustasyistä tai kenenkä syy ja minkä hallituksen syy se on, joka tapauksessa me velkaannutaan edelleen kauheata tahtia verrattuna meidän verokkivaltioihin. Suunta on väärä, kun me ollaan kymmeniä prosentteja velkasuhteessa heidän yläpuolellaan, ja jotain meidän pitää tehdä. Siihen liittyvät työllistävät toimet, ja siihen liittyä tiettyjä säästölakeja. Olen ihan samaa mieltä, että vaikutusarvioita pitää olla käytettävissä. Niitä on käytettävissä, mutta yhtä lailla se on ihan totta, mitä perustuslakivaliokunta sanoi, että perus- ja ihmisoikeusarvioita ei ole tehty ihan sillä kattavuudella kuin kuuluisi olla.

Mutta yksi asia, mikä on hirveän tärkeä, kun tällaisia lakeja säädetään, on myös seuranta. Ainakin niihin, mitkä ovat StV:stä menneet läpi, on nimenomaan kirjoitettu sisään, että meidän pitää seurata, mitä näistä tulee. Se on aito ajatus, että työllisyyttä me yritetään nostaa. Tämän nimenomaisen lain vaikutus on hyvin pieni simulaatiossa, mutta kun me puhutaan kokonaisvaikutusarviosta, niin tämä on iso lakipaketti, mikä on tullut läpi tässä syksyn aikana, ja siellä on se 65 000:n arvio työllisyysvaikutuksista. Nämäkin yhtä lailla kuin sosiaaliturvavaleikkaukset kohdistuvat aika lailla samoihin ihmisryhmiin, eli myös ne työllisyysvaikutukset kohdistuvat näihin tiettyihin samoihin ihmisryhmiin, ainakin toivottavasti. Se on yhdenlainen vaikutus kanssa se.

Niin kuin sanoin tuossa äsken, kyllä jotenkin harmittaa osallistua debattiin, missä itseisarvoisesti ajatellaan, että täällä ollaan kyykyttämässä ihmisiä tai kiusaamassa köyhiä. En usko, että kukaan tässä salissa semmoista tekee. Erilaiset arvot on, niin kuin moneen kertaan on tullut, ja se on varmaan politiikan rikkauskin: kaikki tavoittelevat samaa asiaa vähän eri tavalla. Katsotaan sitten kun nähdään ne vaikutukset, kuka on ollut oikeassa, mutta kyllä tässä kaikilla ihan sama tavoite on joka tapauksessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Honkasalo.

16.49 **Veronika Honkasalo vas:** Arvoisa puhemies! Tämä esitys on puhdas arvovalinta, pakko se ei ole. Tämän osoittaa hallituksen täysin kestävä talouspolitiikka, jota edustaja Kyllönen tässä edellä hyvin avasi. Te siellä hallituspuolueissa olette valinneet leikata kaikkein hauraimmassa asemassa olevilta ihmisiltä. Tämä siitä huolimatta, että perussuomalaisen puheenjohtaja Riikka Purra lupasi ennen vaaleja, että sosiaaliturvaleykkaukset jätetään rauhaan säästötoimissa, ja pääministeri Orpo puolestaan lupasi, ettei keneltäkään vaadita kohtuuttomuuksia. Sitä te hallituksessa toistavasti nyt vaaditte. Tämä esitys on pelkkää köyhien ihmisten kiusaamista, niin kuin täällä on monesti sanottu. Kun kuuntelen täällä oikeistopuolueiden edustajien puheenvuoroja, tuntuu, ettei teitä edes kiinnosta näiden ihmisten arkitodellisuus ja ihmisarvo. Pelkkä nopea vilkaisu esimerkiksi toimeentulotukea saavien ihmisten kokemuksiin ja niihin tutkimuksiin, joita on olemassa, osoittaa, kuinka karua elämä jatkuvassa byrokraatialoukussa on. Te haluatte nyt työntää heidät esimerkiksi entistä huonompiin asuinolosuhteisiin kaupungin laitamille. Näin näppärästi köyhät ihmiset ovat sitten myös poissa oikeiston silmistä, käytännössä. Tämä on toistavasti huonoa sosiaalipolitiikkaa ja meidän kaikkien etujen vastaista.

Arvoisa puhemies! Minun täytyy kyllä ihmetellä sitä, että kokoomuksen ykköstykki puolustamassa massiivisia sosiaaliturvaleykkauksia tällä hetkellä on edustaja Zyskowiec, joka tekee aina tämän saman toiminnan eli tulee tänne saliin, heittelee provosoivia paikkansapitämättömiä väitteitä ja häipyä sitten salista, ja muut jäävät tänne keskustelemaan ja debatoimaan. En pidä sitä kovin rakentavana. Suomessa iso yhteiskunnallinen epäkohta on se, että moni sosiaaliturvaan oikeutettu ihminen ei hae heille kuuluvaa sosiaaliturvaa. Miksi? Siksi, että muun muassa tässä salissa tänään toistettu leimaava puhe kasvattaa stigmaa, jota nämä ihmiset kantavat mukanaan joka päivä. Se taas riisuu heiltä oikeuden ihmisarvoiseen elämään ja tekee avun hakemisesta yhä vaikeampaa.

Arvoisa puhemies! Yhteiskunnan sivistys mitataan siinä, kuinka hyvin se huolehtii heikoimmistaan. Hallituspuolueilla tuntuu olevan sekä tiedon että sydämen sivistys pahasti hukassa. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Nurminen.

16.52 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tänään me käsittelemme täällä useita hallituksen leikkauslakeja, ja hallitushan nyt tavoittelee 1,5 miljardin leikkauksia sosiaalipalveluista. Me olemme valiokunnassa nyt käsitelleet näitä lakiesityksiä, ja meillä on tänään nämä kaikki neljä lakiesitystä täällä eduskunnassa käsittelyssä: meillä on tämä toimeentulotuen lain heikennys, asumistuen heikennys, sitten meillä on työttömyysturva- ja indeksilainsäädäntö.

Ensinnäkin on hieman harmillista, että kun tässä olisi pitänyt pystyä käymään läpi tämä koko lainsäädäntö yhdessä, arvioida näiden lakien yhteisvaikutukset huolella, niin nyt me pala palasena käydään myös tämä keskustelu. Keskeistä tässä on se, että nämä kaikki teidän ajamanne heikennykset kohdistuvat pitkälti samoihin ihmisiin ja näitä leikkauksia tulee monelta eri kulmalta heihin, ja tänään ja tässä keskustelussa olemme keskittyneet vain tähän yhteen lainsäädännön osaan.

Me pyysimme sosiaali- ja terveysturvalakiesityksessä yhden kuulemisen verran kokonaisarviointeja näistä neljästä lakihankkeesta, joita hallitus nyt vie täällä illan pikkutunneilla eteen-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

päin, eli vaikutusarviointeja siitä, mitä nämä tarkoittavat. Nostan yhden virkkeen tästä kokonaisvaikutusten arvioinnista. Professori Heikki Hiilamo totesi lausunnossaan: ”Olen seurannut sosiaaliturvan säästöjä 1990-luvun alkupuolelta asti. Koskaan aikaisemmin sosiaaliturvasäästöjä ei ole kohdistettu näin suuressa määrin perusturvaan kuin otsikossa mainituissa lakiehdotuksissa tehdään.” Eli kun me tarkastellaan tätä kokonaisuutta, joka meillä on täällä käsittelyssä, niin tämän professori Hiilamon asiantuntijalausunnon perusteella on kyse suurimmista 90-luvun jälkeisistä leikkauksista ihmisten perusturvaan.

Kun me katsotaan näitten päätösten vaikutuksia, niin hallitus lähtee tasapainottamaan taloutta pienituloisten duunareiden, työttömien ja sosiaaliturvan varassa elävien ihmisten toimeentulosta. Samaan aikaan te annatte isot verohelpotukset kaikista suurituloisimmille ihmisille, kevennätte verotusta ja kohdistatte kaikki säästöt pienituloisiin duunareihin, työttömiin ja sosiaaliturvan varassa asuviin ihmisiin. Tämä on sellainen arvovalinta, että se ei meille käy, ja tämän takia me olemme myös keskustelleet ja käyneet näitä lakeja huolella sosiaali- ja terveystalokunnassa läpi. Kuten täällä on jo moneen kertaan tullut esiin, nämä vaikutusarviointit ovat olleet täysin luokattomia ja puutteellisia, ja meidän on täyty-nyt saada edes jollain tavalla faktaa tähän valmisteluaineistoon, kun on kyse näin isoista, 1990-luvun laman alkupuolelta asti suurimmista perusturvaan kohdistuvista leikkauksista.

Arvoisa puhemies! Halusin tämän viitekehyksen tuoda ilmi, että hallitus on tehnyt tämän arvovalinnan ja he ovat päättäneet maksattaa velkalaskua pienituloisilla suomalaisilla.

Itse tähän lakiehdotukseen, mikä käsittelee tätä toimeentulotukilain muutosta, muutamia huomioita: Ensinnäkin kun puhutaan toimeentulotuesta, niin aikaisemmin se on perustunut pitkälti harkintaan ja on antanut virkakunnan myös tapauskohtaisesti tehdä tarveharkintaa ihmisen omaan elämäntilanteeseen perustuen. Se ongelma, mitä me ollaan tässä pyritty tuomaan ja kuvaamaan, on, että nyt lain tasolle tuodaan pykäliin nämä viisi poikkeusta, ja jos eivät ihmisellä täyty nämä lakipykälässä olevat poikkeukset, se tarkoittaa, että enimmäisasumisen ylittävä summa vähennetään hänen perustoimeentulotuestaan tai vaihtoehtoisesti ohjataan muuttamaan määräajassa, ja jos ei kykene löytämään uutta asuntoa, tehdään tämä leikkaus. Kyse on hyvin pienestä toimeentulotuen euromääräisestä tuesta, jonka tarkoituksena on turvata välttämättömät menot: ruoka, pakolliset lääkekulut ja muuta. Ei siellä jää rahaa käteen mitenkään yli varojen. Sen takia tämänkaltaisen leikkaus tästä pienestä toimeentulosta on inhimillisesti katsottuna väärin, ja me emme sitä hyväksy varsinkaan tässä tilanteessa, kun me tiedetään, että näitä kohtuuhintaisia asumisia, jotka menevät tähän asumisnormiin, ei ole.

Sitten kysyisin varapuheenjohtajalta. Me olemme myös valiokunnassa useaan kertaan kysyneet näitä samoja kysymyksiä, joihin hallitus ei ole vastannut myöskään tässä keskustelussa eikä tässä mietinnössä. Kun me mennään ihmisten tasolle — vaikka olette myös ottaneet kantaa, ettei pitäisi puhua yksilöistä vaan yleisesti, mutta haluan nyt kysyä teiltä myös yksilön näkökulmasta — niin jos ihmisellä on esimerkiksi luottohäiriömerkintä, niin vaikuttaako se millä tavalla asunnon löytämiseen sieltä vuokraovi.com-sivustolta? Miten te näette tämän, että miten tällaisen henkilön kohdalla, kun tulkitaan näitä lakipykäläitä, Kela esimerkiksi soveltaa niitä sitten tässä uudessa toimeentulotukilain tarveharkinnassa?

Lisäksi me keskustelimme useaan kertaan siitä, että mistä pitää etsiä sitä kohtuuhintaisia asumista. Asiantuntijat kertoivat, ja kuten täällä tiedämme: [Puhemies koputtaa] Kela harkitsee lakia pykälän perusteella — ei valiokunnan mietinnön, vaan pykälät ratkaisevat — ja pykälän perusteella hakualue on koko Suomi. Onko se mielestänne kohtuutonta, ja voitteko vakuuttaa, että mikäli tämä hallituksen esitys toteutuu, niin lain soveltaja ei sovel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

la pykälien mukaan niin, että hakuvelvoite asumisnormin mukaisen asunnon löytymiseksi on koko Suomi? Toivon, että vastaatte tähän, niin että saamme pöytäkirjoihin merkinnän, mikä on hallituksen kanta tähän, niin että tiedämme, että kun tämä laki astuu voimaan, niin meillä on sitten kättä pidempää oikeusturvaksi.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiuru, Krista.

17.00 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Käsillä on tärkeä arvovalinta siitä, keneltä yhteiskunnan talouden tasapainottamistoimet tosiasiaassa ovat pois. Tässä esityksessä on lähdetty siitä, että käytännössä haluttaisiin leikata nykyistä toimeentulotuen sääntelyä niin, että voitaisiin pienentää asumismenoja niiden ihmisten osalta, jotka ovat toimeentulotuellela. SDP katsoo, että näiden ihmisten asema on yhteiskunnan kaikkein haavoittuvinta. Siksi on käsittämätöntä, että olemme täällä salissa käsittelemässä ehdotusta, jossa nimenomaan haluttaisiin toimia tällä kuvatulla tavalla. Joitakin yksityiskohtia tästä esityksestä on syytä käydä tarkemmin läpi.

Täällä esimerkiksi edustaja Junnila peräänkuulutti sitä, että erityinen peruste on hyvin laadittu ja siinä on kyllä merkittävä mahdollisuus tehdä harkintaa. Näinhän sen luulisikin olevan, sillä sekä perustuslakivaliokunta että sosiaali- ja terveysvaliokuntakin omassa mietinnössään korostaa harkintaa. Me korostamme siis harkintaa, mutta käytännön toteutus jää tekemättä. Nimittäin näissä pykälissä, joissa on otettu kantaa siihen, millä tavalla tätä harkintaa tehdään, asetetaan normitus sellaiseksi, että asumisnormista voi poiketa vain, jos se sopii tähän pykälän listaan, ja pykälän listassa on tiukasti määritelty, missä tapauksissa tämä on mahdollista. Käytännössä tämä mahdollisuus poiketa listasta on otettu velvoittavaksi, kuten perustuslakivaliokuntakin edellytti, sääätämisyjärjestyskysymyksenä eli muutettiin ”voidaan ottaa huomioon” muotoon ”otetaan huomioon”. Käytännössä säännösten perusteella ei ole tarkoitus hyväksyä asumismenoja, jotka ovat erityiseen perusteeseen liittymättömiä. Kun nämä näin tuodaan pykälään, niin käytännössä ne tilanteet, jotka voidaan jatkossa ottaa huomioon, ovat lapsen etu ja alentunut toimintakyky joltakin tähän ruokakuntaan kuuluvalta ja korkea ikä.

Sen lisäksi katsotaan, että voisi tulla kysymykseen tällainen niin sanottu kaatoluokka, joka tähän on rakennettu. Siinä luokassa tämä muotoilu jää erittäin tiukaksi. Valiokunnassa käytiin todella paljon keskustelua siitä, voisiko tämä kuutoskohta, ”muu 1—5 kohtaan verrattava perusteltu syy” sisältää myöskin yksilöllisen perusteen. Tästä keskusteltiin hyvin pitkään, ja asiantuntijapalaute oli tässä suhteessa murskaavaa jopa perustuslakivaliokunnalta. Joten joudunkin toteamaan edustaja Junnilalle, että jos tarkoituksena oli se, että otetaan kohtuuttomat tilanteet huomioon, niin ikävä kyllä äänestyspäätöksellä 9—8 pöytäkirjasta voi todeta, että tällaista yksilöllistä syytä ei oteta jatkossa huomioon. Tämä on hyvin kaukana siitä perustuslaillisen näkökulman ajattelusta, joka perustuslakivaliokunnalla oli näistä kohtuuttomista syistä. Näin päädyttiin ratkaisuun, että tätä yksilöllistä perustelua syytä ei voida tähän listaan lisätä.

Aikaisemmin jo totesin näiden ruokakuntien osalta, että tässähän käydään nyt keskustelu siitä, että — ja korjaan vielä pöytäkirjaan, jos tuossa äskeisessä debattipuheenvuorossa sanoin vahingossa väärin — siis 56 000 ruokakuntaa on tässä kohteena, jotka ylittävät tällä hetkellä asumisnormin. Näistä 40 000 on saanut Kelan päätöksellä tämän normin hyväksytyksi, eli Kela on katsonut, että heidän nykyisen ohjeistuksensa mukaisesti nämä ihmiset voivat jatkaa elämistä tässä kodissa, joka heillä on. Näin ollen valiokunnan omassa mietin-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

nössä todetaan, että tästä ohjeistuksesta merkittävä osa, tai pääsääntöisesti merkittävä osa, otetaan huomioon, mutta siinä myönnetään, että kaikkea ei tulla ottamaan huomioon. Ja tämä mahdollistaa omalta osaltaan sen, että näiden kaikkein heikoimmassa asemassa olevien vuokramenoista tullaan säästämään, ja tämä käy ilmi tästä valiokunnan mietinnöstä.

Arvoisa puhemies! Ongelmaksi muodostui myös se, että kun tätä yksilöllistä harkintaa tähän ei oteta, niin saattaa koitua tilanteita, joissa ihminen joutuu sellaiseen tilanteeseen, että hän joutuu toistuvasti anomaan mahdollisuutta ylittää tämä asumisnormi eli nämä määritellyt asumiskulut, koska hän ei yrityksestä huolimatta ole löytänyt asuntoa. Valiokunnan saamien tietojen mukaan näyttää siltä, että asumistilanne on varsinkin isoissa kaupungeissa sellainen, että tällaisia ihmisiä tulee olemaan merkittävä määrä. Kun tämä lainsäädäntö 1.4. astuu voimaan, niin samaan aikaan tulevat myöskin asumistukeen liittyvät leikkaukset voimaan. Me pelkäämme oppositiossa, että asuntomarkkina on aivan sekaisin tämän kevään ja kesän aikana, kun kaikki ihmiset yrittävät vaihtaa asuntoa halvempaan. Mistä kaikki nämä ihmiset asuntonsa löytävät?

No, perustuslakivaliokunta tähänkin evästi, että saattaa olla, että ihminen, joka on yrittänyt kuitenkin etsiä asuntoa, eikä ole kotipaikkakunnalta sitä löytänyt tai ei ole löytänyt sieltä asuntoa, saattaa joutua tällaiseen kohtuuttomaan asemaan. Oma logiikkani kulki niin, että ihminen, joka toistuvasti on yrittänyt tätä etsiä, saisi sitten itsensä tai tämän asumisnorminsa legitimoitua niin, että se sopisi tänne listaan, jossa määritellään ”muu 1—5 kohtaan verrattava perusteltu syy”. Jos tänne yksilöllisiin syihin olisi tämäkin otettu mukaan, niin silloin me olisimme olleet vähän turvallisemmalla pohjalla. Mutta tämä ei ikävä kyllä käynyt, vaikka sitä tarjosimme.

Nyt me olemme erittäin vaikeassa tilanteessa, johon valiokunnassa siis haettiin lisää harkintaa, mutta se ei sisälly tähän esitykseen kohdan 6 osalta. Näin ollaan tilanteessa, jossa ihminen joutuu nyt tällaiseen erikoiseen ralliin, että kun hän ei toistuvista yrityksistä huolimatta löydä asuntoa, niin hän joutuu hakemaan sitä asuntoa loputtomiin, ellei Kela sitten jonain päivänä tule siihen tulokseen, että rastitetaan yli siitä huolimatta, että et ole löytänyt. Eli asumisnormin ylittävät menot jäisivät tälle henkilölle itse maksettavaksi. Tätä epäkohtaa me emme pystyneet korjaamaan siitä huolimatta, että tämä oli esillä.

Arvoisa puhemies! Toinen vastaava keissi liittyy sitten tähän, millä tavalla me suhtaudumme tähän perusteeseen, että onko haettava asuntoa koko Suomesta vai vain kotipaikkakunnalta. Niin kuin olen jo aikaisemmin todennut, niin hallituksen esityksessä perusteluihin lisättiin perustuslakivaliokunnan huomion pohjalta se, että tätä asuntoa pitäisi etsiä pääosin kotipaikkakunnalta, tai jos ei pääosin kotipaikkakunnalta ole löytynyt, niin tätä määräaika voitaisiin pidentää. Eli me emme voineet ottaa kantaa siihen pykälään, että mistä tätä asuntoa etsitään, vaikka perustuslakivaliokunta totesi, että kohtuullisesti korkeintaan taisi olla työssäkäyntialueelta, niin sitä ei otettu tähän mukaan, mutta lähes koko Suomi... tai tosiasiasa pykälät eivät kiellä sitä, kuinka laajalta alueelta tätä asuntoa pitäisi hakea. Mutta tämä kohtuullistaminen voidaan siis tehdä Kelan päätöksellä nimenomaan, jos tämä henkilö on etsinyt sitä asuntoa kotipaikkakunnan lisäksi pääosin kotipaikalta.

Arvoisa puhemies! On pakko vielä sanoa, että sitä me ihmettelimme, miksei tässä laissa voitu säilyttää tässä pohjassa olevaa ajatusta, että tämä on kotikuntasidonnaista tämä toimeentulotuki. Mutta siihen ei ollut kykyä, ja tässä vastineessa, mikä meille tuli hallitukselta, sitä kauemmas mentiin merta edemmäs kalaan, ja se näkyy nyt tässä tänään julkitulleessa — ei kun anteeksi, jo aikaisemmin julkitulleessa — materiaalissa, joka koskee valiokunnan työskentelyä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Berg.

17.09 **Kim Berg sd:** Arvoisa puhemies! Tuossa debatissa varsinkin nousi muutamaan otteeseen esille tämä yksilökohtainen harkinta, mitä edustaja Laihokin omassa puheenvuorossaan nosti esille, että on tärkeää, että sellainen edelleen laista löytyy. Totuus on kuitenkin se, että sitähan nyt ei tässä esityksessä ole, koska se, niin kuin edustaja Kiuru nosti esille, äänin 9—8 sieltä poistettiin. Ajattelin ihan lukea suoraan täältä: lakiesityksessä nostetaan esille, että ”jos hakijalla on erityinen peruste asumiseen asunnossa, jonka asumismenoihin hän hakee toimeentulotukea, erityiseen perusteeseen liittyvät asumismenot otetaan huomioon täysimääräisesti kyseisen perusteen voimassaolon ajan”. Lakiesityksessä on mainittu viisi eri kohtaa, joita edustaja Bergbom ansiokkaasti toi esille, enkä mene niihin tämän aikarajoitteen puitteissa.

Sitten tästä lakiesityksestä perustuslakivaliokunta kuitenkin lausunnossaan lausui: ”Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan nyt ehdotettava sääntely voi ainakin yksittäistapauksellisesti johtaa tuenhakijan kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että ehdotetun 7 a §:n 3 momentin poikkeusperusteiden ulkopuolelle voi jäädä esimerkiksi työssäkäyntiin tai erityiseen elämäntilanteeseen liittyviä seikkoja, joiden perusteella muutto paikkakunnalta olisi kohtuutonta.” Tästä syystä, mitä perustuslakivaliokunta lausunnossaan nosti esille, valiokuntaneuvoksen mietintöpohjassa, joka tuli meille käsittelyyn sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan, luki näin: ”Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että 3 momentin 6 kohtaa täsmennetään niin, että erityisenä perusteena otetaan huomioon myös muu kuin momentin 1—5 kohtaan verrattava yksilökohtainen perusteltu syy. Tällöin asumismenot voidaan ottaa huomioon täysimääräisinä myös tilanteissa, jossa henkilön tilanne ei ole verrattavissa pykälän 1—5 kohtien mukaisiin varsin yksityiskohtaisesti säädettyihin tilanteisiin, mutta muuttoa voidaan hakijan yksilölliseen tilanteeseen liittyvän perustellun syyn vuoksi kuitenkin pitää kohtuuttomana. Tällaisia tilanteita voivat” — valiokunnan näkemyksen mukaan — ”olla esimerkiksi vakiintunut työsuhde, jos muutto paikkakunnalta edellyttäisi irtisanoutumista työstä ja henkilöllä arvioidaan olevan vaikeuksia työllistyä uudelleen, vaativaa aikuistumisen tukea tai lastensuojelun jälkihuoltoa tarvitsevan henkilön asumisen turvaaminen, henkilöstä riippuvaisessa asemassa olevan läheisen hoivavastuun toteuttaminen tai henkilön elämäntilanteeseen liittyvät useat kasautuvat tekijät, jotka kokonaisuutena muodostavat tilanteen siinä määrin hankalaksi, ettei ole kohtuullista edellyttää muuttoa toiselle paikkakunnalle. Tämän säännöksen perusteella myös asumismenojen arvioinnissa voidaan käyttää perustoimeentulotukeen kuuluvaa yksilökohtaista kohtuusharkintaa, jota ilman asumismenojen turvaaminen voi edellyttää hyvinvointialueiden täydentävää toimeentulotukea.” Eli tämä lause oli valiokuntaneuvoksen mietintöpohjassa, kun lähdimme tätä toimeentulotuen mietintöä käsittelemään.

Tämän lisäksi valiokuntaneuvokset olivat tehneet lakiesitykseen muutoksen tähän kohtaan 6, näiden 1—5 kohtien lisäksi, joka kuului näin: ”Muu 1—5 kohtaan verrattava tai muu hakijan yksilölliseen tilanteeseen liittyvä perusteltu syy oikeuttaisi myös asumismäärän ylittävään asumismenojen huomioon ottamiseen täysimääräisesti toimeentulotuessa.” No, kuten edustaja Kiurukin nosti esille, niin valitettavasti hallituspuolueiden edustajat esittivät tämän kohdan 6, valiokuntaneuvoksen tekemän muutoksen, hylkäämistä sekä myös mietintöpohjasta esittivät tämän kappaleen 31 poistamista kokonaisuudessaan — siihen muutokset tehtiin, mutta esittivät sen perusidean poistamista tästä mietintöpohjasta. Elikä kyllä se näin on, että näillä muutoksilla valiokunnassa äänestyspäätöksillä vietiin se

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

tosiasiallinen mahdollisuus tähän yksilölliseen arviointiin niissä tilanteissa, mihinkä ei voida vastata näillä lakiesityksen 1—5 kohdilla, ja tämän myötä on todella suuri mahdollisuus siihen, että tulee jäämään ihmisiä näiden 1—5 kohtien ulkopuolelle, jolloin heillä ei ole mahdollisuutta näihin erityisiin perusteihin ja asumisnormin ylittäviin asumiskustannuksiin jatkossa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Laiho.

17.16 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tulin nyt vielä tänne pönttöön puhumaan, niin että pystyn aukaisemaan tätä lakiesitystä, josta täällä on hieman epäselviä käsityksiä, mitä olemme olleet päättämässä. Siis tässä esityksessä tulisi kattohinta niin sanotuille asumismenoille toimeentulotukilakiin, mikä on perusteltua sen takia, että ihmiset olisivat yhdenvertaisessa asemassa ja me saadaan selkeät ohjeet siihen, miten toimeentulotukea määritellään. Sinänsä se ei poista sitä, että, totta kai, toimeentulotuki on viimesijainen etu ja se sisältää paljon muutakin kuin asumismenot.

Täällä on ollut esillä huoli siitä, miten asumismenot otetaan huomioon tässä kokonaisuudessa, ja meillä on täällä erityinen peruste. Tässä lakiesityksessä on siis erityinen peruste, jota me ollaan valiokunnassa täsmennetty juurikin sen takia, että esimerkiksi Kela halusi näitä täsmennettävien, jotta heidän on helpompi siellä niitä soveltaa. Toisaalta väljempi sanoitus olisi jättänyt ehkä enemmän sinne liikkumavaraa, mutta tätä toivottiin, ja otimme sieltä sellaisia esimerkkejä kuin lapsen etu tai lapsen huollosta tehdyn tapaamissopimuksen toteuttaminen sekä hakijan tai hänen perheensä heikkoon terveydentilaan, vammaisuuteen tai ikään liittyvät asiat voisivat olla tällaisia erityisperusteita. Tällaisia perusteita Kela on nykyisessä soveltamiskäytännössään käyttänyt, mutta nyt nimenomaan halutaan saada ne lain tasolle, jotta nämä myös käytännössä toimivat.

Jos ajatellaan lapsiperheiden kohdalla, niin täällä esityksessä mainitaan nimenomaan, että lapsiperheiden tilanne säilyy lähes ennallaan. Ja valiokunta korosti perustuslakivaliokunnan tavoin, että säännöstä on tulkittava perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti ja erityisesti lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklassa tarkoitettu lapsen etu huomioon ottaen. Eli kyllä valiokunta on näihin asioihin kiinnittänyt huomiota. Lapsen etu on otettava huomioon myös muiden kuin tämän ykköskohdan mukaisten erityisten perusteiden olemassaoloa arvioitaessa. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että asumismenojen hyväksymistä koskevan sääntelyn vaikutuksia toimeentulotukea saavien lasten ja lapsiperheiden elämään seurataan.

Siellä on myös huomioitu erityisenä perusteena hakijan tai hänen perheenjäsenensä vammaisuudesta johtuva lisätilan tarve tai vammaisuuden vuoksi tehdyt muutokset nykyisessä asunnossa. Valiokunta korosti myös säännöskohtaisissa perusteluissa todettua lähtökohtaa, että vuoroasuvien lasten tilanne tulee ottaa huomioon. Vuoroasuvien lapsien osalta tarkoituksena ei ole muuttaa vakiintunutta soveltamiskäytäntöä. Lisäksi säännön soveltamisessa tulee ottaa huomioon erityisesti lapsen etu.

Valiokunta myös korosti erityisesti sitä, että esityksen mukaan perusteltuna syynä pidentää edullisemman asunnon hankkimisen määräaika on hakijan vaikeudet löytää edullisempaa asuntoa asuinkunnastaan. Tätä haluan nyt korostaa, että valiokunta nimenomaan korosti, että perusteltuna syynä pidentää edullisemman asunnon hankkimisen määräaika on hakijan vaikeudet löytää edullisempaa asuntoa asuinkunnasta. Eli ei tämä ole niin mus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

tavalkoista kuin oppositio antaa nyt ymmärtää. [Ilmari Nurminen: Missä pykälässä lukee noin?]

Sosiaali- ja terveysvaliokunta korosti myös, että asumismenojen sääntelyä täsmentämällä ei pidä poistaa perustoimeentulotuen myöntämisessä Kansaneläkelaitokselle kuuluvaa sosiaalihuoltoon liittyvää yksilöllistä asiakkaan olosuhteisiin ja tuen tarpeisiin perustuvaa harkintavelvollisuutta asumismenojen huomioon ottamisessa.

Tämän kaiken me olemme mietinnössämme hyväksyneet. Myös te, oppositio, olette käsitteäkseni tämän takana, kun ette ole... Tai en nyt muista, mihin teitte vastaesityksiä, mutta tämä on kuitenkin mietinnössä ja valiokunnan päätöksessä. [Ilmari Nurminen: Hylättiin!]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lehtinen.

17.21 Rami Lehtinen ps: Arvoisa rouva puhemies! Toisin kuin oppositio väittää, tämä laki ei aja ihmisiä toimeentulotuella, vaan se koskee jo toimeentulotuella olevia ihmisiä, eli se ei aja niitä sinne. Toisekseen emme puhu nyt kaikista toimeentulotuen saajista ja heikoimmassa asemassa olevista, vaan ainoastaan niistä tuensaajista, jotka asuvat ylisuurissa tai ylikalliissa asunnoissa. Tämä on ennen kaikkea myöskin toimeentulotuen saajien osalta yhdenvertaisuuskysymys, että kaikki ovat samalla viivalla asuinkustannusten osalta.

Tämä esitys on osa hallituksen ohjelmaa parantaa työllisyyttä ja purkaa kannustinloukkuja. On fakta, että moni ihminen ei tee töitä, jos se ei ole kannattavaa. Tässäkin tapauksessa asukas itse päättää, haluaako hän edelleen asua itselleen ylisuudessa tai ylikalliissa asunnossa, vai onko hän valmis muuttamaan halvempaan asuntoon säilyttäen samalla toimeentulotuen tason entisellään.

Haluan korostaa myöskin, että yksikään ei tämän lain johdosta joudu katuojaan eikä kuole nälkään, siitä lain kohtuullistamispykälät pitävät huolen. Mielestäni ei ole myöskään ihmisoikeuksien loukkaamista edellyttää asumaan asunnossa, johon on aidosti varaa. Jokaisen työkykyisen pitää nykyisellään ottaa enemmän vastuuta omasta toimeentulostaan.

No sitten, mistä niitä halpoja asuntoja löytyy, niin kuin täältä opposition puolelta kysyttiin. Ennen kaikkea tämä kotikuntakysymys — siinäkin on mielestäni yhdenvertaisuusasia se, velvoitetaanko asuntoa hakemaan vaikka Kauniaisten kokoisesta kunnasta, joka on kuusi neliökilometriä, joka Helsingin päälle laitettuna tarkoittaisi ydinkeskustaa, vai Inarin kokoisesta kunnasta, joka on 17 000 neliökilometriä, joka Helsingin päälle laitettuna kattaisi melkein koko Etelä-Suomen, josta varmasti löytyy niitä halpoja ja edullisia asuntoja, vaikkapa kotiseudultani Lounais-Hämeestä, tervetuloa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Forsgrén.

17.23 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Hallituksen leikkaukset sosiaaliturvaan ovat historiallisen suuret yhteensä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan hallituksen kaavailemat sosiaaliturvaleikkaukset ovat monelta osin poikkeuksellisen suuria ja yhdessä hallitusohjelmassa esitettyjen uudistuksien kanssa ne muuttavat toteutuessaan suomalaisen sosiaalipolitiikan suuntaa. Suuntaa ollaan muuttamassa. Hallituksen esittämien sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutukset kohdistuvat kaikkein voimakkaimmin pienituloisiin kotitalouksiin, niin myös tämä hallituksen esitys.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Minulle on edelleenkin epäselvää tämän keskustelun jälkeen, mihinkä näitten ihmisten pitäisi muuttaa. Kun kuunteli edustajaa, kollegaa tässä edellä, niin olen myös huolissani siitä, onko hallituksella ajatus, että pääkaupunkiseudulla ei saisi asua toimeentuloturvan piirissä olevia ihmisiä. Onko ajatus se, että kun olet sattumoisin vaikka hankkinut perheen ja elelet siellä, niin pitäisi Helsingistä muuttaa tai pitäisi muuttaa pääkaupunkiseudulta? Meillähän on lähtenyt normaalisti tämä meidän asunonormiajattelu ja se, että suomalainen yhteiskunta on turvallinen ja mahdollistava, siitä, että samassa kaupungissa, samalla asuinseudulla asuu eri tuloluokista olevia ihmisiä, ja tämä ajatus on minun mielestäni nyt muuttumassa.

No sitten täällä salissa on perusteltu sillä, että tämä laki olisi ollut epäselvä ja tarvitaan täsmennystä, ja ollaan nostettu Kela esille. Olen ollut viime kaudella Kelan valtuutettu ja olen tällä kaudella Kelan valtuutettu. Minä en ole saanut missään vaiheessa tietoa, että Kela vaatisi tämän lain täsmenämistä. Olisi ihan kiinnostavaa tietää, mistä tällainen tieto on tullut, koska ainakaan minulle tätä ei ole tuotu. Ja kun lukee tätä Kelan lausuntoa, niin siitähän saa päinvastaisen kuvan. Kela nostaa omassa lausunnossaan esille huolen koko lain osalta. Kela sanoo näin: ”Näkemyksemme on, että esityksen perusteella tavoiteltavat säästöt ja arvioitu vaikutus työllisyyteen ovat pieniä suhteessa sen todennäköisesti aiheuttamiin ongelmiin haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille.”

Haluaisin myös lopuksi täsmentää tätä keskustelua liittyen yhdenvertaisuuteen. Yhdenvertaisuus ei ole koskaan tarkoittanut sitä, että jokaiselle ihmiselle pitäisi antaa saman veran, vaan yhdenvertaisuus ja mahdollisuus tasa-arvoiseen kohteluun tarkoittaa sitä, että yhteiskunnassa ja hyvinvointivaltiossa pystytään katsomaan yksilöllisiä tarpeita. Ja tässähän Kelalta viedään niitä työkaluja, mitä heillä nyt tässä vaiheessa on ollut, että he voisivat omassa toiminnassaan katsoa sen yksilön, joka hakee sitä, yksilöllisiä tarpeita. Yhdenvertaisuus on sitä, että me nostamme ihmisiä, ei sitä, että me pistämme kaikkia samalle tasolle.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kemppi.

17.26 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa rouva puhemies! ”Ei pakkomuutoille, leipää kotiseudulta”, keskusta totesi näin jo vuosikymmeniä sitten vanhassa vaalijulisteeassaan. Toteamus on näköjään ajankohtainen tänäkin päivänä. Nyt hallitus tarjoilee meille toimeentulotukimuutoksia, joiden seurauksena ihmiset joutuvat muuttamaan kuntarajojen ylitse. Näin ei ole ollut aikaisemmin. Tämä tulee tarkoittamaan esimerkiksi sitä, että lapsi irrotetaan tuesta koulusta ja rahahuolien vuoksi muutetaan toiselle paikkakunnalle.

Olen erittäin huolissani koulujen segregoitumisesta. Erityisesti ongelma on Helsingissä, jossa kustannukset ovat kovia, mutta myös harvaan asutuilla alueilla, joihin tässäkin keskustelussa on viitattu, sillä vuokramarkkinoita ei aina ole. Heillä ei ole vaihtoehtoja, sillä tämä on viimesijainen etuus, johon ihminen voi tarrautua hyvinvointiyhteiskunnassa.

Tämä laki poistaa etuuskäsittelijältä harkinnan varan, ja se on nähdäkseni kaikkein ongelmallisinta. Me täällä eduskunnassa väitämme tietävämme, siis paikallista paremmin, mikä on ihmisen kannalta välttämätöntä ja tarpeellista. Avoin yksilöllinen harkinta puuttuu, minkä vuoksi ihmiselle voi tulla kohtuuttomia tilanteita. Näitä muutoksia perustellaan työhön kannustamisella. Esimerkiksi tämän leikkauksen arvioidaan kuitenkin johtavan reilun 1 000 henkilön työllistymiseen, mutta sen toteutumiseen liittyy merkittäviä epävarmuuksia. Arvioinnissa ei ole huomioitu, että toimeentulotukea saavilla on usein monia päällekkäisiä tilanteita ja vaikeuksia, joiden vuoksi toimeentulotuen hankkiminen ja työ-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

listyminen on vaikeutunut. Hallituksen linjan läpi paistaa ymmärtämättömyys osatyökykyisiä ja esimerkiksi perhetilanteen tai sairauden vuoksi vaikeassa elämäntilanteessa olevia kohtaan. Yleisesti totean: talous tulee laittaa kuntoon, mutta se tulee tehdä oikeudenmukaisesti. Suomen menestys on perustunut kaikista ihmisistä huolehtimiseen, ja nähdäkseni se on ainoa reitti myös Suomen talouden kunnostamiseen.

Nyt käsittelyssä tänään on historiallinen potti leikkauksia, jotka kohdistuvat pienituloisiin ihmisiin. Tässä tulisi tehdä korjausliike. Tänään käsittelyssä on salissa muun muassa toimeentulotukileikkaus, indeksijäädetykset, oletettavasti asumistukileikkaus ja työttömyysturvaleikkaus. Nämä olisi pitänyt voida arvioida ristiin vaikutusten kannalta. Ihmisten arjessa nämä leikkaukset puuroutuvat, ja ne ovat pahimmillaan satojen, jopa tuhansien eurojen leikkauksia rahapussiin. Meillä täällä nämä ovat erillisiä keskustelun kohteina. Keskusta on jättänyt näihin kaikkiin vastalauseen ja oman mallinsa.

Mikä näitä leikkauksia yhdistää? Leikkaukset kohdistuvat lapsiperheisiin ja haavoittuvassa asemassa oleviin suomalaisiin. Keskusta ei leikkaisi lapsiperheitä, se on kallista tässä matalan syntyvyyden maassa. Asumistukileikkaukset kohdistuvat lisäksi omistusasuihin, joilla ei monellakaan ole vaihtoehtoa pienellä paikkakunnalla tai esimerkiksi ison perhekoon kodeissa. Keskusta ei hyväksy tätä.

Työttömyysturvamuutosten seurauksena osa-aikatyön ja määräaikaisten työsuhteiden vastaanottaminen vaikeutuu. Tilanne on talouden kannalta surkea. Toimeentulotuen tarve tulee kasvamaan. On myös erittäin ongelmallista, että kuntien kustannukset nousevat ilman, että hallitus esittää näiden muutosten seurauksena kunnille lisää rahaa. Tämä tapahtuu siis sellaisessa kuntatalouden tilanteessa, missä me kaikki kuntapäätäjänä pohdimme, miten me järjestäisimme kuntien alijäämät — vaikea tilanne kuntien kannalta.

Sosiaali- ja terveysministeriö totesi tässä sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutusten arvioinnissa, että etuusleikkausten johdosta toimeentulotukimenojen arvioidaan kasvavan noin 20 tai 30 prosentilla, mikä on verrattain suuri luku. Toimeentulotuesta voi tulla erityisesti omistusasujien pääasiallinen asumismenojen tukimuoto, koska asumistukea koskevassa muutoksessa on ehdotettu leikkautettavaksi yleisen asumistuen maksaminen omistusasuntoon. Kunnat maksavat puolet näistä toimeentulotukimenoista, ja jo pelkästään tämä muutos lisää kuntien kustannuksia merkittävästi.

Ja sitten näistä vaikutusten arvioinneista laajemmin. Hallitus on täällä sanonut ja aikaisemminkin toistanut salissa, että on arvioitu kaikki vaikutukset, mitä arvioitavissa on. Korostaisin kuitenkin, että tässä ministeriön vaikutusten yhteisarvioinnissa ei ole otettu huomioon tätä tänään käsittelyssä olevaa toimeentulotukileikkausta eikä myöskään Kelan kuntoutusetuuksia koskevaa lakia. Lisäksi yhteisvaikutusten arvioinnista puuttuu sosiaaliturvaleikkausten ja palveluleikkausten ristiinarviointi. On siis todettu laajasti valiokunnassa, että nämä leikkaukset tulevat kohdistumaan samoille ihmisille ja niiden seuraukset ovat vielä meiltä tietämättömissä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Nurminen.

17.32 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa rouva puhemies! Ensin täytyy sanoa edustajakollega Laiholle, että kun kysyitte näistä meidän vastaesityksistämme, niin haluan vielä todeta, että tulemme siis lain kakkoskäsittelyssä esittämään tämän esityksen hylkäämistä juuri näillä edellä olevin perustein, joita olemme käyneet, ja myös näiden puutteellisten vaikutusarviointien takia ja myös sen takia, että me emme tämän valiokuntakuulemisen perusteella saa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

neet tietoa tämän lain soveltamisen yksityiskohdista, miten se käytännössä vaikuttaa ja mitkä nämä vaikutukset ovat sitten yksittäisten ihmisten näkökannalta.

Ehkä haluaisin vielä kysyä, kun olen nyt kuunnellut myös tätä keskustelua, ja vetoaisin myös perussuomalaisen puolelle näitten perusteiden perään, minkä takia te nyt viette näitä leikkauslakeja eteenpäin. Muistan niin elävästi, kun keväällä olin kiertueella ja Ikaalisissa tuli yksi mies sanomaan minulle, että perussuomalaiset eivät leikkaa työttömiltä. Nyt kun me käydään tätä keskustelua ja oman elinikäni suurimmat leikkaukset työttömiin te olette tämän illan aikana viemässä eteenpäin, niin kaipaisin niin kuin hieman perusteita ja jollain tavalla myös faktoja sen suhteen, mihin perustatte nämä massiiviset leikkaukset, kun samaan aikaan suurituloisten verotusta te kevennätte merkittävästi ja näillä leikkauksilla, kuten täällä on todettu, yhä useampi ihminen joutuu turvautumaan Suomessa toimeentulotukeen, 65 000 ensi vuonna. Se on valtavan iso määrä, ja varsinkin kun kansainvälisesti meillä on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, meillä on erilaisia tavoitteita köyhyyden vähentämiseksi, niin näillä teidän päätöksillänne me otamme takapakkia niin köyhyyden vähentämiseksi kuin toimeentulotukiriippuvuuden vähentämiseksi tai sille tavoitteelle, että lapsiperheköyhyyttä pitäisi vähentää — te lisäätte lapsiperheköyhyyttä. Esimerkiksi tänään me käsitellään vielä työttömyysturvan lapsikorotusten poistoa. Siellä on yli 100 000 perhettä, työtöntä perhettä, joissa on näitä lapsia, joiden vanhemmilta te leikkaatte merkittävän osan. Nyt puhutaan joulusta ja vapaaehtoisista keräyksistä ja ihan hyvästä tahdosta ja halutaan auttaa, mutta kun te leikkaatte ihan perustoimeentuloa näiltä kaikista köyhimmiltä perheiltä joulun alla, niin jollain tavalla toivoisin nyt vähän enemmän myös vastauksia ja perusteluita, koska ainakaan valiokunnassa niitä ei ole tullut eikä myöskään tämän asiantuntijakuulemisen perusteella. Tämän asiantuntijakuulemisen perusteella lähes kaikki asiantuntijat vastustivat ja esittivät kritiikkiä näille leikkauksille. Kaikki asiantuntijat myös toivat nämä vaikutusarvioinnin puutteet, jotka täällä on monta kertaa sanottu. Toivoisin nyt jollain tavalla vastauksia myös näihin teidän esittämiinne lakiehdotuksiin.

Myös varapuheenjohtaja, joka lähti täältä eduskuntasalista, viittasi Kelaan. Ajattelin nyt ihan täältä Kelan lausunnosta referoida näitä Kelan ajatuksia liittyen tähän toimeentulotukilain uudistamiseen, koska Kela myös toimeenpanee tätä lakiesitystä.

Ensinnäkin Kela toteaa heti alkuun: toimeentulotuen saajat ovat haavoittuvassa asemassa. Täälläkin ovat perussuomalaiset esittäneet, että toimeentulotuella elävät eivät ole heikossa asemassa tai pienituloisia, mutta tästä nyt Kela aloittaa tämän. Kela myös tuo esille, että kun he maksavat tätä etuutta ja tämä perustuu myös yksilökohtaiseen harkintaan, niin toimeentulotuen saajat ovat moninainen joukko mutta heille on kasaantunut selvästi muuta väestöä enemmän hyvinvoinnin puutteita, esimerkiksi terveyteen ja työkykyyn liittyviä ongelmia, velkaantumista, yksinäisyyttä ja niin edelleen. Sen takia me olemme myös keskustelleet siitä, kun tässä tilanteessa, missä me nyt toimimme, Kelalla on ollut harkinnanvaraista mahdollisuutta perustella ja katsoa näitä yksilökohtaisesti, mutta nyt kun te haluatte muuttaa tätä lakia niin, että ne poikkeusperusteet ovat lakipykälässä, niin sinne jää niitä erilaisia elämäntilanteita, joita te ette pysty viiteen lakikohtaan yksilöidysti yksinkertaisesti kertomaan. Tätä huolta me olemme tuoneet, koska me emme haluaisi, että kukaan on toimeentulotuella, vaan kohti työtä ja työllistymistä, ja sitten muut tukimuodot ovat ensisijaisia, koska niillä on paljon helpompi työllistyä ja ottaa työtä vastaan ja tehdä sitä kuin toimeentulotuella, johon te nyt ihmisiä tiputatte ensi vuonna näitten kaikkien neljän esityksen vaikutusarviointien perusteella 65 000 ihmistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Sitten toimeentulotuen saajien asuminen: Maaliskuun 2023 tietojen perusteella vuokrala asuvista toimeentulotuen saajista 45 prosentilla vuokramenot olivat alle vuokranormin, 39 prosentilla vuokramenot olivat yli normin ja ne huomioitiin todellisten suuruisina ja 10 prosentilla vuokramenot olivat yli normin ja ne hyväksyttiin vain normin mukaisina. 6 prosentilla menot ylittivät normin, ja ne huomioitiin normia suurempina mutta ei kokonaisuudessaan. Nykytilanteessa on siis mahdollista ottaa asumismenot huomioon vain vuokranormin suuruisina, mikäli suurempiin vuokramenoihin ei ole erityistä syytä ja halvempia asuntoja olisi tarjolla — nykyinen muoto. Täällä sitten Kela toteaa, että he olisivat halunneet tähän lakiin vuokramenojen huomioimisessa, että säilytettävä tapauskohtainen harkinta — eli Kela, joka toimeenpanee tätä lakia, olisi halunnut heidän käsittelijöilleen vahvempaa tapauskohtaista harkintaa ja sitä liikkumatilaa, jota tässä hallituksen säästölaissa ei ollut.

Arvoisa puhemies! Jatkanko nyt vai pyydäkö uuden puheenvuoron?

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Valitettavasti seitsemän minuuttia on se puheaika.

Hyvä, kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiuru, Krista.

17.40 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on tänään toimeentulotuen muutos, ja kun katsomme näitä toimeentulotuen muutoksia koskevia yksityiskohtia, voimme jo vetää sen johtopäätöksen, että tämä laki kuuluu siihen sarjaan, joka olisi pitänyt valmistella asiallisesti. Valmistelu on ollut luokatonta, ja se näkyy myös siinä, että me keskustelemme jo neljättä tuntia tämän lain yksityiskohdista.

Hallitus siis esittää, että käytännössä noin 355 000 toimeentulotuen saajan osalta tehtäisiin muutoksia heidän vuokratasoonsa hyväksyttäviin menoihin ja sitä kautta siihen, mikälaisessa asunnossa he voivat asua. Tämä porukka muodostaa lähes 252 000 kotitaloutta, ja näiden 252 000 kotitalouden osalta olemme saaneet arvion sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa, että lähes 57 000 kotitaloutta menee tämän nykyisen asumisnormin eli hyväksyttävien menojen yli. Ja kun näitä hyväksyttäviä menoja katsotaan, kuten tässä edellä edustaja Nurminen jo totesi, ollaan kyllä helposti saamassa sellainen lopputulos aikaan, jossa 40 000 ihmisen osalta on näitä menoja jo kohtuullistettu. Eli näistä lähes 57 000 ruokakunnasta noin 40 000 on Kelan päätöksin saanut nämä nykyiset asumismenot todettua sellaisiksi, että vaikka ne ylittävätkin asumisnormin, ne ovat perusteltuja. Tässä yhteydessä hallitus nyt yrittää saada aikaan tilanteen, jossa näiden vähävaraisten ja erittäin vaikeassa, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten osalta otetaan käyttöön tällainen niin sanottu kolmen kuukauden pakkomuuttovelvoite, jolla tarkoitetaan sitä, että nämä ihmiset, jotka ovat asuneet omissa kodeissaan, joutuvat pohtimaan, pitäisikö heidän kuitenkin muuttaa johonkin, missä olisi halvempaa. Tämä tehdään siis siitäkin huolimatta, että Kela nämä menot on jo aikaisemmin päättänyt hyväksyä, ja näiden lähes 57 000 ihmisen osalta joudumme pohtimaan, mitä tämä heille tarkoittaa.

Valiokunta ottaa tähän asiaan hyvin kantaa tässä mietinnössään ja toteaa, että myöskin nämä lapsivaikutukset on otettava vakavasti. Valiokunta kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että meidän tulee seurata lapsiperheiden elämään vaikuttavia tekijöitä ja katsoa, miten tämä tilanne heihin vaikuttaa. Valiokunta toteaa myöskin, että kuulemisissa on tullut esil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

le, että jo yksistään tiheästi toistuvilla muutoilla on lasten hyvinvointia heikentäviä vaikutuksia. Ja me tänään täällä salissa keskustelemme, onko tämä sen väärtti: onko 20 miljoonan euron leikkausten aikaansaaminen näiden ihmisten elämään sen väärtti, että meidän kannattaa laittaa tämän hyvinvointiyhteiskunnan jo valmiiksi lapsikäyhydessä elävät lapset sellaiseen jamaan, että he miettivät jatkossa, huhtikuun 1. päivästä lähtien, missä tämä perhe asuu. Mutta hallituksen ratkaisu on, että säästöjä haetaan myös näistä asumisnormeista.

Asumisnormi Suomessa määritellään niin, että Kela on omalla ohjeistuksellaan ensinnäkin todennut ne tarpeelliset pidettävät asumismenot, ja käytännössä Kansaneläkelaitoksen tarpeelliset pitämät asuinmenot pohjautuvat kunnissa vuonna 2016 käytössä olleisiin asumisnormeihin. Kansaneläkelaitos tarkistaa nämä asumisnormit vuosittain, ja tarkastus perustuu hakijoiden ilmoittamiin vuokriin. Eli käytännössä myöskin se, kuinka kalliisti keskimäärin ihmiset ovat eläneet, ratkaisee sen, nouseeko tämä asumisnormi. Kun on jo selvinnyt, että asumisnormi on liian kapea, siis liian matala, niin sen takia näin monet ihmiset elävät, siis käytännössä yli viidennes toimeentulotuen saajista elää, asumisnormiin nähden liian kalliisti, ja ratkaisu on nyt siinä, että lähdetään hakemaan käytännössä säästöä näiden ihmisten osalta.

Me olimme esittäneet, että olisi järkevämpää laittaa nämä asumismenojen määräytymisperusteet kuntoon samalla, kun tässä annetaan nyt valtioneuvostolle asetuksenantovaltuus näitä menoja laittaa sellaiselle tasolle, joka vastaisi mahdollisimman hyvin kuntien todellisia asumismenoja. Tähän valiokunta kiinnittää huomiota oman mietintönsä kuudennen sivun yläosassa, jossa sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää tärkeänä, että asetuksella vahvistettavat tarpeelliset suuret asumismenot asetetaan tasolle, joka vastaa mahdollisimman hyvin kuntien todellista asumismenojen tasoa, ja että tarpeelliset suuret asumismenot myös seuraavat asumismenojen kehittymistä, jotta toimeentulotuen hakijoilla olisi tosiasiallinen mahdollisuus löytää asumisnormin mukainen asunto asuinpaikkakunnaltaan. Näin siis valiokunta toteaa, ja tämä johtuu siitä, että tämä asumisnormi kuulemisissa osoitettiin liian heikoksi. Ja kun näin on, niin valitettavasti tätä samaa ajatusta ei löydy tämän esityksen pykälästä, puhumattakaan perustelusta. Ja tämä kaino toive on esitetty, että valtioneuvosto jatkossa asetuksenantovaltuudellaan ottaisi nämä asiat huomioon.

Itse pelkään pahaa siinä suhteessa, että näitä menoja ei saada tarkastettua todelliselle tollalle, koska tässä on kysymys säästölaista, jonka tarkoituksena on leikata tämä 20—30 miljoonaa euroa. Näin ollen sitten myöskin keskimääräisten asumismenojen perusteella tehdyt nykyiset asumisnormit ovat sellaisia, jotka eivät tunnu riittävän tässä ajassa.

Valiokunta siis korostaa, että asumismenoja tulee tarvittaessa tarkastaa useammin kuin kerran vuodessa, jos asumismenoissa havaitaan kasvua esimerkiksi energiakriisin kaltaisten ennakoimattomien kriisitilanteiden vuoksi. Näin on sitten todettu, että tämä olisi tärkeää, että asumisnormin mukainen realistinen hintataso olisi huomioitu. Tätä ei kuitenkaan oteta huomioon pykälässä eikä perusteissa.

Arvoisa puhemies! Aivan nopeasti totean sitten vielä näistä... [Puhemies koputtaa] — Tai en totea siis, valitan. Täytyy jatkaa sitten seuraavassa. Pahoittelut, en ehtinyt nyt.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Pahoittelut, minuutit ovat samoja kaikille. — Edustaja Honkasalo.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

17.47 **Veronika Honkasalo vas:** Arvoisa puhemies! Ihan samalla lailla kuin edustaja Forsgrén täällä ihmetteli, että tätä julmaa leikkausta perustellaan yhdenvertaisuudella — se on ehkä paksuinta argumentaatiota, jota tässä salissa on kuultu — sen sijaan, että parannettaisiin näiden ihmisten asemaa, jotka ovat kaikkein heikoimmassa asemassa. Tuntuu myös oudolta, että hallituspuolueiden edustajat täällä pistävät nyt kaikki paukkunsa siihen, että yritetään todistaa, että ikään kuin tässä eivät olisi kyseessä yhteiskunnan kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ihmiset, kun he lähtökohtaisesti sitä nimenomaan ovat.

Tämä esitys johtaa siihen, että tilanne tulee olemaan erityisen haastava henkilöille, joilla on esimerkiksi maksuhäiriöitä, elämänhallinnan haasteita tai kuormittava elämäntilanne. Yksi tunnistettava ryhmä on yksin asuvat miehet, joten tässä on kyse myös sukupuoli-vaikutuksista, ja kun esimerkiksi perussuomalainen puolue usein puhuu sukupuolten tasa-arvon edistämistä vastaan ja puhuu siitä, että tasa-arvon edistäjiä ei kiinnosta miesten asema, niin tässä nimenomaan on tunnistettava se ryhmä, joka on muutenkin syrjäytymisvaarassa meidän yhteiskunnassa. Miksi tätä ryhmää nyt halutaan ajaa entistä tukalampaan asemaan? Täällä perussuomalainen edustaja totesi, että ei tämän esityksen pohjalta ketään olla heittämässä kadulle. Käytännössä tässä esityksessä on suuri riski sille, että asunnottomuus lisääntyy. Asunnottomuuden taustalla ne riskitekijät ovat nimenomaan muun muassa vähävaraisuus, elämänhallinnan vaikeudet, päihde- ja mielenterveysongelmat, sosiaalisten resurssien vähäisyys sekä muutokset elämäntilanteessa, kuten sairaus, ero, muutto toiselle paikkakunnalle. Eli ne ovat myös havaittavissa ihan tutkimuksenkin perusteella, mitkä selettävät sitä asunnottomuutta. Kun samanaikaisesti, niin kuin edustaja Koskela täällä aikaisemmin ansiokkaasti toi esille, vaikeutetaan ARA-tuotantoa isoissa kaupungeissa, mikä johtaa siihen, että niitä kohtuuhintaisia asuntoja ei ole saatavilla, niin mistä nämä ihmiset lähtevät sitten hakemaan näitä edullisempia, halvempia asuntoja, kun ei niitä sieltä Etuovi.comista ainakaan löydy?

Ehkä viimeisenä totean, että on hämmästyttänyt tässä myös se, kuinka näin julmaa esitystä voi puolustaa niin heikoin asia-argumentein. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Koskela, Minja.

17.50 **Minja Koskela vas:** Arvoisa puhemies! Täällä on tänään puhuttu sieltä hallituspuolueiden edustajien puolelta, että toimeentulotuen saajat asuvat ylisuurissa ja ylikalliissa asunnoissa. Herää kysymys, oletteko te tutustuneet siihen, miten toimeentulotuella eläminen vaikuttaa ihmisen arkeen ja esimerkiksi ihmisen asumiseen. Tästä tulee käsitys, että teillä olisi ymmärrys siitä, että toimeentulotuki olisi jotain valtion tarjoamaa luksusta. Se ei ole. Se on viimesijainen tukimuoto, joka tässä yhteiskunnassa tarjotaan. Se on kannustinloukku, ja se on köyhyysloukku, kuten täällä keskustelussa on aiemmin tullut ilmi. Sen hakeminen on äärimmäisen byrokraattista ja myöskin nöyryyttävää. Ihmisellä ei saa olla muita tuloja tai omistuksia tai varallisuutta silloin, kun toimeentulotukea haetaan. Nämä puheet tuntuvat minusta absurdeilta tässä kontekstissa.

Minulle on myös epäselvää, mihin työllisyysargumentti suhteessa tähän esitykseen perustuu, koska ihmisten työkyky ei parane sillä, että arkea heikennetään tai edellytetään muuttamista halvemmalle alueelle, jossa todennäköisesti on vielä vähemmän työpaikkoja tarjolla. Kun täällä on sanottu, että ei pidä olla sellaista mahdollisuutta, että asuisi Helsingin keskustassa, niin meillä on Helsingissä työvoimapula ja me tarvitaan ihmisiä Helsingin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

gissä jatkossakin. Ei saa olla semmoinen tilanne, että ihmiset joutuvat muuttamaan kodeistaan pois sen vuoksi, että täällä halutaan tieteen tahtoon heikentää ihmisten arkea.

Sitten on myös niin, että kun tätä tukea leikataan, niin silloin lisääntyvät sosiaaliset ongelmat. Silloin lisääntyvät muun muassa häädöt, mihin te sitten vastaatte leikkaamalla asumisneuvonnan resursseja. Asumisneuvonta on juuri sitä toimintaa, jolla autetaan ihmisiä, jotka ovat esimerkiksi vaarassa saada häädön. Ja nyt te samaan aikaan lisäätte häätöjä ja leikkaatte sieltä asumisneuvonnan resursseista.

Lausuntojen mukaan vaikutusten arviointi lasten, nuorten ja lapsiperheiden osalta tämän esityksen kohdalla on puutteellista. Ja minusta on sietämätöntä, että täällä pyritään puhumaan mustaa valkoiseksi ja väittämään, että näin ei olisi, kun tämä on kuitenkin nimenomaan sillä tavalla.

Sitten vielä haluan korostaa sitä, että sosiaaliturvavaleikkauksista yhdistettynä hallituksen asuntopolitiikkaan tulee kokonaisuudessa todella rumaa jälkeä. Tämä vaikuttaa ihan kaikkialla Suomessa, mutta kyllä se erityisen vahvasti vaikuttaa nimenomaisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin, isoissa kaupungeissa eläviin ihmisiin. Ja näin ei saisi olla.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Berg.

17.53 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Tästä edustaja Koskelan puheenvuorosta on hyvin luontevaa jatkaa.

Elikkä sen lisäksi, että täällä hallituspuolueista on esitetty, että toimeentulotuella eletään kohtuuttoman kalliissa asunnoissa, on myös esitetty, että näitä kohtuuhintaisia asuntoja kyllä löytyy ympäri Suomea, suurin piirtein mistä tahansa. Luetaanpa nyt asiantuntijalausunto asiasta elikkä KOVA ry:n lausunto, joka on tullut sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle. Eli KOVA ry on Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat ry, ja KOVAlla on 126 jäsenyhteisöä, niiden pysyvässä omistuksessa on yhteensä yli 320 000 vuokra- ja asumisoikeusasuntoa, joissa asuu yli 500 000 henkilöä. KOVAn jäsenet toimivat noin 130 kunnassa ja omistavat yli 80 prosenttia rajoituksenalaisista normaaleista ARA-vuokra-asunnoista eli noin 70 prosenttia kaikista rajoituksenalaisista ARA-vuokra-asunnoista. Eli luulisi, että heillä on näkemys siitä, kuinka näitä asuntoja Suomesta löytyy.

No, KOVA katsoo, että esitetyt tiukennukset asumismenojen huomioimiseen liittyvään sääntelyyn kohdistuvat jo valmiiksi kaikista heikoimmassa asemassa oleviin, ja on huolissaan erityisesti ARA-vuokra-asukkaiden maksukykyyn heikkenemisestä. Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että kun vuokran omavastuuosuuden määrät asiakkailta kasvavat, se heijastuu vuokranmaksukykyyn ja tulee todennäköisesti osalla lisäämään taloudellisia ongelmia ja velkaantumista, mikä voi pidemmällä aikavälillä lisätä häätöjen määrää vuokratelkojen takia. KOVA huomauttaa, että ARA-asunnoissa vuokrat ja vastikkeet määrättyvät omakustannusperiaatteella, mikä tarkoittaa, että asukkaat kattavat kaikki toiminnan kulut, myös esimerkiksi asuntojen tyhjäkäytön ja muiden asukkaiden vuokratelkojen. KOVA kiinnittää huomiota siihen, että lakiesityksen vaikutuksen arvioinnissa todetaan häätöjen voivan lisääntyä. KOVA katsoo, että toimeentulotukiasiakkaat ovat asunomarkkinoilla jo valmiiksi haastavassa asemassa — tämäkin on enemmän tai vähemmän kyseenalaistettu tänään — ja tästä syystä tiukennukset voivat johtaa vuokratelkoihin ja uhata asumisen jatkumista.

Sitten vielä eteenpäin tästä, etten nyt ihan koko lausuntoa lähde lukemaan: KOVA on huolissaan lakiesityksessä toimeentulotukeen ehdotetuista muutoksista, jotka esityksen pe-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

rusteluiden mukaan kohdistuvat erityisesti sellaisiin asiakkaisiin, jotka eivät muuta tai eivät löydä edullisempaa asuntoa kolmen kuukauden aikana. KOVA katsoo, että esimerkiksi luottotiedoton henkilö on jo valmiiksi vaikeassa tilanteessa vuokra-asuntoa etsiessään. KOVA kiinnittää huomiota myös siihen, että toimeentulotuen asumisnormin mukaisen asunnon löytäminen ei paikkakunnasta riippuen välttämättä ole asukkaalle helppoa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja muissa isoissa kasvukeskuksissa ei ole vapaita edullisempia asuntoja, koska ARA-vuokra-asunnoilla on niin suuri kysyntä. ARA-vuokra-asuntojen tarjonta ei näillä alueilla vastaa kysyntää. Edullisempaan asuntoon muuttaminen voi tarkoittaa muuttoa esimerkiksi huonompien kulkuyhteyksien päähän. KOVA myös huomauttaa, että edullisemman asunnon perässä toiselle paikkakunnalle muuttaminen voi tarkoittaa muuttamista alueelle, jossa ei ole yhtä hyviä työllistymismahdollisuuksia, mikä ei edistäisi hallitusohjelmassa tavoiteltuja työllisyysvaikutuksia.

Hallitusohjelman yhtenä asuntopoliittisena tavoitteena on työvoiman joustava liikkuminen, ja nyt ehdotettu muutos voi heikentää työvoiman liikkuvuutta. KOVA arvioi vaikutuksen näkyvän erityisesti korkeiden asumiskustannusten pääkaupunkiseudulla, jossa on jo valmiiksi työvoimapulaa monilla aloilla. Lisäksi KOVA on huolissaan ehdotuksen mahdollisista segregaatiota kiihdyttävistä vaikutuksista. Lakiesityksessäänkin todetaan, että jos aiempaa suurempi osa toimeentulotuen asukkaista muuttaa halvempiin asuntoihin, se voi myös lisätä pienituloisten alueellista keskittymistä. Lakiesityksen mukaan esityksellä tavoitellaan säästöjä ja myönteisiä vaikutuksia työllistymiseen liittyviin kannusteisiin tiukentamalla ja selkeyttämällä asumismenojen huomioimiseen liittyvää sääntelyä.

Sosiaali- ja terveysministeriön tekemän sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnin mukaan ensisijaisia etuuksia toimeentulotuella täydentävillä työllistymisen kannustimet eivät kuitenkaan vahvistu. KOVA arvioi, että niin toimeentulotukeen, asumistukeen kuin työttömyystukeen ehdotetut tiukennukset tulevat kohdistumaan osittain samoihin henkilöihin. Suuret suhteelliset tulonmenetykset painottuvat yhden aikuisen työikäisiin talouksiin, sillä kahden aikuisen talouksissa toimeentuloturvaetuuksien merkitys koko kotitalouden tuloihin on harvemmin yhtä suuri.

KOVA myös huomauttaa, että kohtuuhintaisten asuntojen riittämättömyys näkyy myös valtion asumiseen maksamien tukien määrässä. Valtion tukemia kohtuuhintaisia ARA-asuntoja ei erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muissa isoissa kaupungeissa ole riittävästi. Pääkaupunkiseudulla on noin 700 000 vapaarahoitteista vuokra-asuntoa, ja näissä asunnoissa on lähes 61 000 asumistukea saavaa ruokakuntaa. Vastaavasti pääkaupunkiseudun vajaassa 133 000 ARA-asunnossa on noin 38 000 ruokakuntaa, jotka saavat asumistukea.

Sitten loppuun vielä: KOVA muistuttaa, että Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on todennut 15.2.2023 julkistetussa ratkaisussaan Suomen sosiaaliturvan tason olevan jo liian alhainen. KOVA toteaa, että suunnitellut heikennykset toimeentulotukeen, yleiseen asumistukeen ja työttömyysturvaan alentavat sosiaaliturvan tasoa entisestään, mikä altistaa Suomen jatkossa entistä suuremmille sosiaaliturvan tasoa koskeville moitteille. Eli asiantuntija ei ole ihan samaa mieltä siitä, että näitä kohtuuhintaisia asuntoja löytyy yllin kyllin, mihinkä nämä kyseiset ihmiset voivat siirtyä kolmen kuukauden siirtymäajalla jatkossa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

18.01 **Minna Reijonen ps:** Kiitos, arvoisa herra puhemies! Tässä nyt on käsitelty tätä toimeentuloasiaa ja asumistukiasiaa ja kaikkea semmoista, ja tässä on nyt noussut esille vähän tämä epätasa-arvoisuus myös niin kuin Kelaan ja mitä kautta tämä tuki tulee ja miten se määritellään — tarvitaan semmoiset tasapuoliset ohjeet. Totta kai on hyvä, että nyt tehdään semmoiset ohjeet. Tähän astihan on ollut sillä tavalla, että on voitu käyttää enemmän sitä harkintavaltaa ja eri puolilla Suomea — eri Keloissa eri henkilöt riippuen henkilöstä, riippuen paikkakunnasta — ihmiset ovat vähän voineet joutua epätasa-arvoiseen asemaan. Nythän on nimenomaan hyvä, että ihmiset joutuvat tasa-arvoiseen asemaan ja ovat oikeudenmukaisia ne päätökset. Vai ettekö te halua, että ne ovat oikeudenmukaisia ne päätökset? Kuitenkin on tosi tärkeätä, että joka puolella Suomea tämä asia korjataan. Tähän asti ei ole ollut niin. On ehdottomasti hyvä, että tämä nyt muutetaan sillä tavalla. Mutta tosiaan ihmisistä kuitenkin pidetään huoli, se on ihan selvä asia. Toimeentulotukea joka tarvitsee, niin kyllä sitä saa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Meriluoto, olkaa hyvä.

18.02 **Laura Meriluoto vas:** Arvoisa puhemies! Olin eilen Pohjois-Savon hyvinvointialueen aluehallituksen kokouksessa, ja siellä käytiin läpi ensi vuoden budjetit. Voin kertoa terveisiä hallituspuolueiden edustajille, että kylmää on kyyti — edustaja Reijonenkin tämän tietää Pohjois-Savosta. Ollenkaan ei lämmitä mieltä se, että hallitus vielä tulee leikkaamaan rahoituksesta ja lisäämään esimerkiksi tällä esityksellä hyvinvointialueiden kuluja. Onkin käsittämätöntä, että tässä tilanteessa sen kummemmin miettimättä tuodaan tänne saliin niitä esityksiä, jotka lisäävät ahdinkoa hyvinvointialueilla.

Voisin tässä nyt lukea Helsingin kaupungin lausunnosta pätkiä: ”Hallituksen esitys lisää toimeentulotuen ja henkilöstön kustannuksia hyvinvointialueilla. Lisäksi hallituksen esitys lisää sosiaalialan ammattilaisten työkuormaa tilanteessa, jossa osaavista sosiaalialan ammattilaisista on pulaa ja henkilöstön vaihtuvuus on suurta. Muutoksella tavoiteltu reilut tuhat lisätyöllistä valtakunnallisesti on määrältään hyvin pieni, ja sen hyödyt jäävät vähäisiksi verrattuna hyvinvointialueille aiheutuviin lisäkustannuksiin ja työmäärään. Esitys ei myöskään tuo tavoitellun kaltaisia säästöjä, vaan kustannukset siirtyvät Kelalta hyvinvointialueille. Mikäli hallituksen esitys hyväksyttäisiin tällaisenaan, se vaatisi hyvinvointialueille sellaista lisärahoitusta, jolla pystyttäisiin lisäämään täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen määrärahoja, tekemään tarvittavat rekrytoinnit sekä edistämään sosiaalialan henkilöstön pysyvyyttä. Esityksen vaikutusten arviointi antaa varsin suppean kuvan muutosten aiheuttamasta lisätyömäärästä hyvinvointialueiden sosiaalialan ammattilaisille. Esityksessä todetaan, että yksi tapaaminen tai päätös sosiaalihuollossa vie noin tunnin aikaa. On kuitenkin tärkeää huomioida, että asumisasioiden selvittelyä ei voida pitää erillisenä sosiaalihuollon prosessina, vaan se vaatii usein asiakkaan tapaamista kasvojen, palvelutarpeiden ja kokonaistilanteen kartoittamista, asioiden selvittelyä asiakkaan ja muiden tahojen kanssa, sosiaalihuollon lausunnon kirjoittamista Kelalle, mahdollista avustamista asuntohakemuksien täyttämiseksi, asiakaskertomusmerkintöjen kirjaamista ja mahdollisten toimeentulotukipäätösten tekemistä. Asiakkaan tilanteesta, tarpeesta tai toimintakyvystä riippuen yhden asiakkaan prosessi vie Helsingissä arviolta keskimäärin 2–3 tuntia aikaa. Lisätyötä aiheutuu myös siitä, mikäli asiakas ei saa määräjän puitteissa hankittua edullisempaa asuntoa, jolloin osia edellä mainituista toimenpiteistä pitää toistaa. Lisäk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

si neuvonnan ja ohjauksen tarve tulee lisääntymään niin Kelassa kuin hyvinvointialueilla.” Ihmettelen todella, että tässä hyvinvointialueitten ahdingossa tehdään tällaisia esityksiä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

18.05 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa herra puhemies! Ehkä vielä haluaisin vastata, edustaja Reijonen, teidänkin puheenvuoroonne. Me ollaan nyt oppositiosta haluttu kiinnittää myös teidän huomionne näitten eri leikkausten yhteisvaikutuksiin. Tässä kyse on nyt siitä, että tässä kohdistetaan leikkauksia toimeentulotuella oleviin ja sitten erilaisten sosiaalietuuksien varassa oleviin — jotka joutuvat vähän edes turvautumaan asumistukeen, soviteltuun — ja sitä kautta myös pienituloisiin duunareihin. Tänä päivänä kun katsoo isoissa kaupungeissa työskenteleviä pienipalkkaisia ihmisiä vaikka palvelualoilla ja hoitoaloilla, ylipäättensä työelämää, tätä pätkätyötä ja muuta, niin sillä palkalla ei tule toimeen. Meidän mielestämme palkalla pitäisi tulla toimeen, mutta teiltä ei ole myöskään tullut sellaisia esityksiä, joilla työsuhdeturvaa parannettaisiin, määräaikaisuuksien ketjuttamisiin puututtaisiin, palkalla tulisi toimeen ja vastattaisiin tämän hoiva-alan ja muun ahdinkoon, josta me olemme keskustelleet täällä lukuisia kertoja, kun te olette leikanneet hyvinvointialueitten rahoitusta, hoitotakuuta, vanhuspalveluista, ja tänään käsitellään lastensuojelun leikkausta, eli kaikkea. Eli tämä kokonaisuus on aivan hullunkurinen nyt teillä, ja kun me mennään tähän yksittäiseen esitykseen, niin tätä on vaikea käsitellä vain yhdestä näkökulmasta, kun meidän pitäisi katsoa tätä teidän koko kokonaisuuttanne, kun te leikkaatte näiltä samoilta ihmisiltä niitä euroja.

Meillä on erilaisia elämäntilanteita. Te sanoitte, että on hyvä, että viiteen lakikohtaan on laitettu nyt ne keinot, millä Kela näitä jatkossa tulkitsee, mutta kun jokaisella ihmisellä on erilainen elämäntilanne. Osa joutuu olemaan pitkäaikaisesti toimeentulotuella, me emme haluaisi sitä. Tässä lisätään toimeentulotukiin riippuvuutta näillä esityksillä, 65 000 ihmistä, 30 prosenttia ensi vuonna. Meillä on ihmisiä, jotka joutuvat työskentelemään, osin saamaan soviteltua ja turvautumaan asumistukeen, että tulee työllä ja palkalla toimeen. Eli nämä tilanteet täällä sosiaaliturvan ja pienipalkkaisen työn ja erilaisten elämäntilanteiden välillä ovat niin monimuotoisia, että tässä lakikokonaisuudessa ei ole huomioitu tätä kokonaisuutta, ja tästä aiheutuu meidän näkemyksemme mukaan kohtuuttomia tilanteita ihmisille. Kysyisinkin teiltä, mikä teidän mielestänne on kohtuullista, millaiset leikkaukset. Me tiedetään, että tässä puhutaan keskimäärin 100 euron leikkauksesta — jos et löydä sitä kohtuuhintaisempaa asuntoa sieltä koko Suomesta, niin sitten leikataan. Meillä asumistuen leikkauksissa puhutaan jo satasista, jopa tuhansista euroista, työttömyysturvassakin puhutaan useista satasista ja indeksileikkauksissakin puhutaan jo yli 10 prosentin leikkauksesta tämän neljän vuoden aikana, eli kyllä meidän mielestämme se kohtuuttomuuden raja on ylitetty näillä esityksillä. Kuten sanoin, niin nämä ovat perusturvaan kohdistuvista leikkauksista — meidän asiantuntijakuulemisemme jälkeen, ja he olivat tutkineet asiaa 90-luvun alkupuolelta asti — suurimmat. Mielestäni sen takia meidän täytyy puhua näistä yhteisvaikutuksista ja tuoda esille myös niitä esimerkkejä ja vaikutuksia, joita hallitus ei ole tässä valmistelussa halunnut tuoda ja joista me olemme käyneet lukuisia kertoja keskustelua. Toivoisin, että viimein täällä, nyt kun tämä on täällä salissa astumassa voimaan, teillä olisi myös sen tiedon pohjalta, jota me olemme käyttäneet, vastauksia meille. Mutta ei.

Menen nyt vielä tähän Kelan lausuntoon, joka on keskeinen — ja johon varapuheenjohtaja Laihokin viittasi — koska Kela on tässä tämän lain toimeenpanija. Täällä Kela toteaa:

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

”Suurin laissa esitetty muutos koskee nähdäksemme sitä, että esityksen mukaan myös niitä tuensaajilta, jotka eivät yrityksistään huolimatta löydä kohtuuhintaiseksi katsottujen asumismenojen ehtoja täyttävää asuntoa, voitaisiin jatkossa korvata asumismenot vain kohtuulliseksi katsottuun rajaan asti. Kysyntä kohtuuhintaisista asunnoista on kova, eikä tuen saajilla ole useinkaan mahdollisuutta kohtuuhintaisen asunnon löytämiseen. Myös asunnon etsiminen ja muuttaminen vaativat monenlaisia voimavaroja. Toimeentulotuen saaja joutuisi esityksen mukaan kustantamaan kohtuulliseksi katsotun rajan ylittävät asumismenot käytännössä toimeentulotuen perusosasta, mikä heikentää merkittävästi hänen toimeentuloaan ja voi aiheuttaa kohtuuttoman tilanteen tuen saajalle.”

Kela jatkaa: ”Toimeentulotuen saajien elämäntilanteet ovat moninaisia, ja heille on kasautunut useita erilaisia ongelmia selvästi muuta väestöä yleisemmin. Useat ongelmat, kuten terveysongelmat, matala koulutus ja pitkittynyt työttömyys, ovat myös yhteydessä heikompiin työllistymismahdollisuuksiin, jolloin henkilöiden mahdollisuus kompensoida viimesijaisen tuen leikkauksia ovat erittäin huonot. Lisäksi toimeentulotuen saamisen edellytys on se, ettei kotitaloudella ole säästöjä. Kuten esityksessä todetaan, leikkaus tuen määrään tulee todennäköisesti lisäämään osalla taloudellisia ongelmia, velkaantumista, joissain tapauksissa myös häätöjä sekä ohjautumista kolmannen sektorin avun piiriin, eli tiivistetyksi ehdotettu muutos todennäköisesti lisää kasautuvaa huono-osaisuutta.” Kelan näkemyksen mukaan: ”Näkemyksemme on, että esityksen perusteella tavoiteltavat säästöt ja arvioitu vaikutus työllisyyteen ovat pieniä suhteessa sen todennäköisesti aiheuttamiin ongelmiin haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille.” Näin toteaa lain toimeenpanija. — Kiitoksia.

18.12 Ville Merinen sd: Arvoisa puhemies! Tänään on historiallinen päivä. Hallituksen toimet lisäävät toimeentulotuella putoavia ihmisiä arviolta 27 prosenttia. On puhuttu paljon asumismenojen kiristämisestä täällä tänään ja on menty aika erikoisiakin latuja: on puhuttu keskustassa asumisesta ja Etuovi.comista ja monenlaisista jutuista. Täällä on kuultu myös semmoisia puheenvuoroja, missä se on ikään kuin pieni asia, että ihminen joutuu muuttamaan, mutta sehän ei todellisuudessa ole näin. Muutto on ihmisille aina iso asia, ja etenkin se on iso asia perheen lapsille. Meillä on paljon tutkimustietoa siitä, että jos ihminen joutuu lapsena muuttamaan paljon, niin se vaikuttaa hänen tulevaan elämäänsä yllättävän paljon. Että ne eivät ole semmoisia kevyitä pieniä asioita.

Minä luen tässä pienen pätkän lapsiasiainvaltuutetun lausunnosta, jossa hän lainaa Riskitarin tutkimusta: ”Muuttojen määrän yhteydet hyvinvointitekijöihin tuovat esiin, että runsas muutto on kuormittava tekijä lapsen ja nuoren hyvinvoinnille. Selitystä tähän voi hakea esimerkiksi siitä, että asuinpaikan muuttaminen merkitsee myös kasvuympäristön muuttumista, kaveripiirin katoamista, vanhempien tukiverkoston muuttumista, päiväkodin ja koulun vaihtumista, harrastusporukan muuttumista tai katoamista sekä uusia fyysisiä puitteita. Paikkakuntaa muuttaneita lapsiperheitä ei välttämättä tueta erikseen. Mahdollisia ovat myös tietokatkokset, kun viranomaisilla olevaa tietoa ei välitetä eteenpäin. Aineiston pohjalta palvelujärjestelmän kehittämiseksi voikin esittää hyvin kysymyksen, miten tunnistaa nykyistä paremmin muuttavien lasten ja nuorten ja heidän perheidensä tuen tarpeet riittävän ennakoivasti.” ”Kuten edellä olevasta esityksestä voidaan havaita, lukuisien muuttojen vaikutukset voivat kohdistua kielteisesti useisiin pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitteisiin. Edellä todetun perusteella lapsiasiainvaltuutettu katsoo, että nyt esitetyn toimeentulotuesta annetun lain muutoksen vaikutuksia lapsiperheiden ja nuorten

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

muuttoihin ja runsaiden muuttojen kielteinen vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin tulisi lainsäädännön muutoksessa ottaa huomioon.”

Eli meillä on tosi vähän puhuttu tästä puolesta tässä käsittelyssä. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Krista, olkaa hyvä.

18.15 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Tässä salissa on nyt tosi paljon tänään puhuttu siitä, minkälaiset nämä lain vaikutusarvioinnit tulevat olemaan, eli käytännössä, mitä tästä laista seuraa. Tähän valiokunta ottaa kantaa itse asiassa jonkin verran tässä mietinnössä. Joitakin näkökulmia tähän keskusteluun.

Ensinnäkin, niin kuin totesin jo aikaisemmin, meillä on tätä perustoimeentulotukea saavaa porukkaa 251 958 kotitaloutta, joissa asuu siis 355 000 ihmistä, ja käytännössä tämän lain mukaan tuensaajista, joihin tämä kohdistuu, näitä kotitalouksia on lähes 57 000. Tämän asian ministeriö hallituksen esityksessä ilmaisee toisin. Esityksen vaikutusarvioissa sivulla 14 esitellään tällaista taulukkoa, johon myös valiokunta viittaa. Tässä taulukossa mielenkiintoista on se, että meillä käytännössä on tuon taulukon mukaan näitä yksittäisiä ihmisiä 103 604, joita tämä esitys koskisi, ja kun näitä on siis noin 100 000 siitä 355 000:sta, niin totta kai tämä esitys vaikuttaa todella moneen. Se vaikuttaa lapsiin, se vaikuttaa iäkkäämpiin, se vaikuttaa kaikkiin perheenjäseniin silloin, kun ollaan toimeentulotuen piirissä.

Sosiaali- ja terveystalokunta toteaa, että tällä taulukolla, joka siellä on, on osoitettavissa, että tällä leikkauksella voi olla siis merkittäväkin vaikutus niiden kotitalouksien taloudelliseen asemaan, joilla ei ole erityistä perustetta asua asunnossa, jonka asumismenot ylittävät asetuksella säädettävän asumisnormin. Tämä ylitys, joka on myöskin laskettu, on keskimäärin 95 euroa 47 senttiä. Eli kun tässä keskustelussa on kysytty, kuinka paljon euroissa tässä leikataan, niin tämän sosiaali- ja terveystalokunnan mietinnön pohjalta voi sanoa, että keskimäärin tämä leikkaus on noin 95 ja puoli euroa. Tämä perustuu siis maaliskuun 23 toimeentulotuen saajien keskimääräiseen tarpeellisten asumismenojen ylitykseen. Näin ollen ollaan siinä tilanteessa, että on syytä tarkemmin vielä katsoa, mitä perustuslakivaliokunta sanoo näistä asioista.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta totesi omassa lausunnossaan kappaleessa 12, ettei tässä ehdotuksessa ole mukana perustuslain 9 §:n mukaista vapautta valita asuinpaikkansa turvaavaa sääntelyä, ja perustuslakivaliokunta jatkaa, että esimerkiksi työssäkäyntialuetta koskevan kaltaista kohtuullisuutta alueellisesti rajaavaa sääntelyä. Tällä siis tarkoitetaan sitä, että laissa jää auki, mihin nämä ihmiset muuttavat, nämä 100 000 ihmistä, joita tämä koskee. Tämä sääntely ei nyt kerro, mihin heidän pitäisi muuttaa — anteeksi, näissä lakipykälissä ei oteta kantaa siihen, minkälainen tämä alue on — mutta perustuslakivaliokunta viittaa siis siihen, että voisi olla hyvä tätä asiaa määritellä, ja käytännössä viittaa tähän työssäkäyntialueeseen.

Meidän käsityksemme mukaan tätä työssäkäyntialuetta on tarkasteltu sääntelyn pohjana, mutta näyttää siltä, että sitä ei voitu ottaa tähän esitykseen monistakaan syistä mukaan, ja silloin tämä jäi pois. Itse toimeentulotuessa on pitkäaikainen sääntely perustunut kotikuntaisuuteen. Tässä valiokunta sitten teki perusteluihin tarkennuksen, jossa se otti kannan, että tämä voisi olla pääsääntöisesti kotikunnassa, jolloin sosiaali- ja terveystalokunta otti tulkinnsa siitä, että hakijaa ohjataan pääsääntöisesti etsimään asuntoa asuinpaikkakun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

naltaan tai sen lähialueilta. Tällöin tulisi kuitenkin mahdollistaa edellytykset toimeentulon turvaamiseen ja itsenäiseen selviytymiseen, aivan kuten aikaisempikin paikka mahdollisti.

Tässä valiokunnan mietinnössä todetaan myöskin, että on hyvin erilaiset edellytykset ja lähtökohdat siirtyä asuinpaikasta toiseen. Todettiin valiokunnassa myöskin, että tämän pitää sisältää mahdollisuus työssäkäyntiin ja sosiaalisiin suhteisiin eli sellaiseen tavanomaiseen elinpiiriin. Tämän takia on äärettömän tärkeätä, että me käymme myöskin salissa keskustelua siitä, mihin nämä ihmiset muuttavat, kun se jää tässä pykälätasolla auki. Perusteissa otetaan käytäntö, että se olisi pääsääntöisesti kotikunta.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen vaikutuksista on paljon keskusteltu myös sen suhteen, lisääkö tämä työllisyyttä. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että tämä esitys lisäisi hallituksen oman arvion mukaan tuhannella ihmisellä työllisyyttä, mutta kuulemispalaute johti tältä osin siihen, että valiokunta joutui määrittelemään tämän tuhannen ihmisen työllisyystavoitteen kuitenkin epävarmaksi, ja se lukee tässä mietinnössä. Tällä ei ole siis sanottavaa työllisyysvaikutusta. Toisaalta tällä esityksellä on haluttu puuttua vuokra-asumisen vuokrahintoihin, ja myöhemmin on selvinnyt, että myöskään tätä tällä esityksellä ei pystytä saamaan kuntoon eli käytännössä näillä ei tule olemaan vaikutusta vuokrahintoihin. Siitäkin on tehty monta tutkimusta, ja nämä asiat olivat myös meillä esillä.

No, sitten tässä esityksessä on sen lisäksi todettu, että tällä voisi olla hyvin vähän lapsivaikutuksia. Tässä salissa aivan vähän aikaa sitten myös pöytäkirjoihin todettiin, että tässä on nimenomaan otettu pois lapsivaikutukset. Tuossa 103 000 ihmisen joukossa on perheelisiä, joko yksinhuoltajia tai kahden huoltajan perheitä, noin 20 000. [Puhemies koputtaa] Kyllä tällä on aika iso merkitys myös lapsiperheiden kannalta ja lapsivaikutusten kannalta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Berg, olkaa hyvä.

18.22 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen myötä tosiaan jatkossa, ellei hakija täytä lakiin kirjattavia erityisperusteita, vähäistäkin asumisnormin ylittämistä ei korvattaisi toimeentulotuella kuin korkeintaan kolmen kuukauden ajan, jolloin hakija muuttaa edullisempaan asuntoon. Esitys tarkoittaa käytännössä leikkausta toimeentulotukseen, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tilanteen vaikeutumista sekä köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien lisääntymistä.

Laissa ehdotettava kolmen kuukauden määräaika muuttamiselle on epärealistinen monella alueella, kun kohtuuhintaisten asuntojen löytäminen on hyvin haastavaa. Tilanne on erityisen vaikea henkilöille, joilla on maksuhäiriöitä, elämäntilanteen haasteita tai kuormittava elämäntilanne. Asumisnormin tulisikin olla realistisella tasolla, jotta sen alittavia asuntoja ylipäättään löytyisi jokaiselta alueelta.

Valiokunnan kuulemisten perusteella esityksen tavoitteista toteutuisi lähinnä asumismenojen huomioimisen selkiytyminen. Esityksessä tavoitellut valtiontalouden säästöt ja työllistymiseen liittyvät tavoitteet jäävät asiantuntijakuulemisten perusteella epävarmoiksi. Muutokset uhkaavat lisätä kustannuksia muun muassa hyvinvointialueiden täydentävässä ja ehkäisevässä toimeentulotuessa ja sosiaalityössä. Sosiaaliset ongelmat, hädät, ulosotto ja maksuhäiriömerkinnät saattavat lisääntyä tuen leikkaamisen ja asumisen hankaloittamisen myötä. Työllisyyden osalta vaikutuslaskelmissa ei ole huomioitu sitä, että toimeentulotuen asiakkailta on jo tällä hetkellä perustellut syynsä tuen saantiin, kun he eivät voi hankkia riittävää toimeentuloa työnteolla esimerkiksi alentuneen työkyvyn tai muiden haasteiden vuoksi. Edullisempaan asuntoon muuttaminen voi tarkoittaa myös siirtymistä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

alueelle, missä on entistäkin vähemmän tarjolla työpaikkoja ja työllistymiseen liittyviä tukitoimia.

Arvoisa puhemies! Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on eri yhteyksissä ehdottanut toimeentulotuen saajien elämäntilanteiden laajempaa selvittämistä, jolloin erilaiset syyt toimeentulotuen tarpeeseen voitaisiin tuoda esiin tutkimustiedon avulla ja kohdistaa oikeasuhtaiset ja vaikuttavat toimenpiteet toimeentulotuen tarpeen vähentämiseen. Sen sijaan, että toimeentulotuen saajiin kohdistetaan huonosti perusteltuja leikkauksia, tulisi tukea kehittää tutkimustiedon pohjalta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa esitettiin, että hallituksen esitys on laadittu ilman tarpeellisia vaikutusarvioita ja hyvän hallintotavan mukaista riittävän pitkää lausuntoaikaa. Useiden asiantuntijoiden mukaan esityksen vaikutusten arviointi on muun muassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden osalta puutteellinen eikä arviointi kohdennu riittävästi eri lapsiryhmiin eikä haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Lainsäädännön arviointineuvosto totesi lausunnossaan: ”Esitysluonnoksessa olisi tullut kuvata erilaisia ihmisryhmiä, joihin muutokset erityisesti kohdistuisivat. Esitysluonnoksesta jää epäselväksi, miten muutokset vaikuttavat esimerkiksi henkilöihin, jotka ovat ylivelkaantuneita, joilla on luottotietomerkintöjä tai muita elämänhallinnan haasteita.” Lainsäädännön arviointineuvosto myös viittasi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeeseen: ”Vaikutuksia kotitalouksien asemaan tulee tarkastella kohderyhmittäin esimerkiksi silloin, kun esitys vaikuttaa merkittävästi kohderyhmän taloudelliseen asemaan. Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi erilaisten sosiaalietuuksien saajat, kuten työttömät työnhakijat, eläkeläiset tai lapsiperheet. Erityistä huomiota tulee kiinnittää pienituloisimpiin ja muihin haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin sekä taloudellisten ja sosiaalisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Vaikutukset voivat olla merkittäviä, vaikka ne kohdistuisivat hyvin rajoitettuun yksilöjoukkoon, jos kyse on esimerkiksi perustoimeentulon tai muun periaatteellisesti tärkeän oikeuden turvaamisesta.”

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota esitykseen sisältyvien vaikutusarvioiden puutteellisuuteen ja erityisesti eduskunnan käsiteltävänä olevien esitysten yhteisvaikutusten arvioimisen merkitykseen. Samoin lainsäädännön arviointineuvosto katsoi, että arvioinnissa olisi tullut ottaa huomioon muut valmisteilla olevat uudistukset ja niiden mahdolliset yhteisvaikutukset erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ihmisryhmille. Jos useiden esitysten vaikutukset kohdistuvat osittain samoihin ihmisiin, on tärkeää arvioida myös toimien yhteisvaikutuksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

18.28 **Veronika Honkasalo vas:** Arvoisa puhemies! Edustaja Reijoselle sanoisin vielä, aivan niin kuin edustaja Nurminen täällä täsmensi, että koen tällaiset lausunnot aika ongelmallisina, että todetaan, että nyt, kun tämä säädetään lakiin, vältytään siltä, että päätökset ovat mielivaltaisia, ja päätökset ovat oikeudenmukaisia. [Minna Reijosen välihuuto] — Näin te, Reijonen, totesitte. — Tämähän nimenomaan vähentää merkitystä ja halventaa näitä ammattilaisia, jotka virkavastuulla tekevät näitä päätöksiä. Eli mietitään pikkasen sitä, miten näistä ammattilaisista puhutaan — sosiaalihuollon ammattilaisista, jotka työskentelevät vielä hyvin aliresursoidulla sektorilla erittäin epäeettisissä olosuhteissa, näkevät myös ihmisten todella erilaisia elämäntilanteita. On vain järkevää, että niissä tilanteissa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

pystytään käyttämään yksilöllistä harkintaa, koska toimeentulotukiasiakkaiden elämäntilanteet ovat niin erilaisia. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. —Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

18.29 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa herra puhemies! Jatkan tästä, mihin kollega Veronikakin kiinnitti huomiota, että kyllähän meidän pitää tunnustaa ja tunnistaa nykyisen toimeentulotuen tilanne. Siellä on käytetty ja on perusteellisesti käytetty harkintavaltaa ja tapauskohtaisuutta, ja se on ollut nyt jo hyvin säänneltyä. Toisaalta, niin kuin tässä on keskusteltukin, te samaan aikaan haluatte purkaa kannustinloukkuja ihmisiltä, mutta köyhille te vain lisäätte näitä kannustinloukkuja. Jos miettii, että toimeentulotuki tulee kasvamaan 65 000 ihmisellä ensi vuoden aikana, niin miettikää näitä ihmisiä ja heidän elämäntilannettaan. Jos tämä pitkittyy, heidän on entistä vaikeampaa työllistyä. Ja leikataan niistä pienistä tuloista, kun kaikki kustannukset nousevat ja eläminen vaikeutuu. Työmarkkinatilanne on äärettömän huolestuttava, ja koko ajan puhutaan esimerkiksi rakennusalan ahdingosta ja yt:istä. Kyllä nyt tarvitsisi luoda toivoa, ja varsinkin tässä itsenäisyyspäivän alla myös päätösten pitäisi olla sen suuntaisia, että me halutaan yhteiskuntana yhdessä viedä näitä asioita eteenpäin ja pidetään kaikista huolta.

Tämä teidän politiikkanne lähtee siitä, että rangaistaan tiettyjä ihmisiä monella eri tavalla. Nämä kaikki teidän kohdistamanne leikkaukset kohdistuvat samoihin ihmisiin, pienituloisiin duunareihin, työttömiin ja muuten köyhiin ihmisiin, joista tänään esimerkiksi keskustelemme. Pyydämme ja peräämme nyt edelleen vastauksia ja myös moraalista vastuuta siitä, missä kulkee se kohtuuttomuuden raja, jota me olemme moneen kertaan kysyneet. Sitä, kuinka paljon näiltä ihmisiltä voi vaatia ja leikata, me emme ole saaneet näissä vaikutusarvioinneissa selville. Me emme tiedä, kuinka paljon te olette leikkaamassa näillä eri esityksillä näiltä ihmisiltä ja näiltä perheiltä pienistä tuloista rahoja, ja nämä tulevat realisoitumaan ensi vuonna. Ihmiset eivät ole vielä tiedostaneet ja ymmärtäneet näitä teidän 1,5 miljardin leikkauksianne, mutta nämä tulevat näkymään monen pienituloisen ihmisen arjessa, jotka nyt jo joutuvat maksamaan pienistä rahoistaan oman elämisen ja elämään hyvin vaatimattomasti.

Sen takia mielestäni tämä keskustelu on ollut hyvin ikävää, ja tässä on pienituloisia vähätelty hyvin voimakkaasti tämän keskustelun aikana. Tässä on keskusteltu siitä, että he voivat muuttaa pois kaupungeista, että tänne kaupunkiin tarvitaan vain työssäkäyviä. Näillä monilla ihmisillä on halu työllistyä, tehdä töitä, saada asunto päen päälle ja saada parempaa elämää, mutta näillä teidän toimillanne te ajatte vain ihmisiä köyhyyteen ja niihin lieveilmiöihin, [Puhemies koputtaa] joista me ollaan täällä keskusteltu. — Arvoisa puhemies, tulen jatkamaan pönttöön. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Arvoisa herra puhemies! Mielestäni on tärkeää, että näistä asioista keskustellaan täällä huolella, ja olisin toivonut, että täällä olisi ollut hallituspuolueista vielä enemmän paikalla, koska viette tätä lakiehdotusta eteenpäin. Sinällään haluan sanoa tästä itse prosessista vielä, että kuulimme laajasti asiantuntijoita ja asiantuntijalausunnat olivat hyvin kriittisiä. Kuten täällä olemme yrittäneet tuoda vielä loppusuoralla näitä huomioita, niin meillä on paljon avoimia kysymyksiä, emmekä tiedä, miten ja millä tavalla nämä tulevat vaikuttamaan. Tämä ei ole hyvää lainsäädäntötyötä. Eduskuntaan myös kuuluu se, että kun me kuulemme asiantuntijoita ja saamme lausuntopalautteen ja rakennamme tasapuolisen mietinnön, niin sieltä ei pyyhitä virkapohjasta tosiasioita. Tosiasiat on tunnustettava, ja faktoissa on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

pitäydyttävä kiinni. Siksi en pidä siitä, että näiden neljän lakikokonaisuuden osalta, puhuttaessa näistä teidän säästölaeistanne, on harjoitettu tämmöistä ihan uudentyyppistä trumpilaista politiikkaa, jossa peitellään tiettyjä asioita ja halutaan tuoda näkyviin vain ne faktat, mitkä itse haluatte. Eli toivoisin, että tämä toimintatapa, jota on nähty tämän lainsäädännön valmistelussa, ei nyt lisäänny muualla eduskunnassa ja muihin lakiehdotuksiin. Me tulemme pitämään loppuun asti kiinni siitä, että kun te esitätte tämän tyyppisiä leikkauksia, niin me vaadimme hyvän ja riittävän valmistelun ja tosiasioiden tunnustamisen, että me voimme täällä salissa keskustella niiden pohjalta.

Mielestäni se, että varapuheenjohtaja kertoi nyt näille pienituloisille toimeentulotuen varassa eläville ihmisille, joiden pitää löytää kohtuuhintaisempi asunto ensi vuonna, että menkää Etuovi.comiin ja siellä on kymmenentuhatta vapaata asuntoa, kertoo tästä keskustelukulttuurista ja ilmapiiristä, mikä tulee keskusteltaessa kaikista pienituloisimpien ihmisten toimeentulosta. Käsittääkseni täällä ei ole ymmärrystä näiden puheiden perusteella siitä tosielämästä, missä he elävät ja miten heitä yhteiskunta pystyy tukemaan ja minkä tyyppiin asumisen ja peruselämänedellytyksien realiteetteihin. Tämä ei vastaa sitä todellisuutta, josta me olemme kuulleet asiantuntijakuulemisissa hyvin vahvasti, ja sitä tosielämän faktaa.

Arvoisa puhemies! Tänään me jatkamme käsittelyä myös asumistuen leikkauksesta, ja se tulee myös olemaan iso kokonaisuus. Siinä esimerkiksi tulee kaikille Helsingissä yleistä asumistukea saaville suora leikkaus — kaikille helsinkiläisille yleistä asumistukea saaville suora leikkaus. Omistusasujilta viedään kaikilta 16 000:lta asumisen tuki. Enää ei voida puhua asumisen tuesta, vaan näiden esityksien jälkeen, mitä tänään käsittelemme, meidän pitääkin puhua vuokratuesta, koska se on uusi hallituksen malli. Eli, arvoisa puhemies, jatkamme keskustelua.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Harakka, olkaa hyvä.

18.37 Timo Harakka sd: Puhemies! Tässä on nyt jo tuntikausia keskusteltu tästä tematiikasta, ja täällä on ihan Etuovi.comia plärätty ja sieltä etsitty vahvistusta sille fantasialle, että tällainen negatiivinen kannustin aidosti johtaisi siihen, että toimeentulotukiasiakkaat siirtyisivät halvempiin asuntoihin. Mutta hämmästykseni huomaan, että täällä ei ole viitattu siihen, että meillä on asiasta käytännön kokemus: Tämä on toteutettu eräänlaisena ihmiskokeena vuosina 1997—2005, jolloin toimeentulotukeen sisällytettiin seitsemän prosentin omavastuu, jolla nimenomaan haluttiin kannustaa näitä kaikkein köyhimpiä siirtymään halvempiin asuntoihin. Kun sitten katsotaan jälkikäteen, kuinka siinä kävi, niin siteeraus STM:n raportista: ”Käytännössä kuitenkin osoittautui, ettei omavastuuosuus vaikuttanut toimeentulotukiasiakkaiden pyrkimykseen pienentää asumiskustannuksiaan.” Tämä täysin epäonnistunut ajatus perustuu tietenkin siihen jokaisen arkielämässään havaitsemaan asiaan, että muutosta aiheutuu niin paljon vaivaa ja myös arkielämän ongelmia, kun koko naapurusto saatikka sitten lasten elinympäristö muuttuisi, ja lisäksi tässä todetaan, että ei niitä asuntoja sitten kuitenkaan ollut niin paljon saatavilla kuin luultiin.

Joten 2005 tästä epäonnistuneesta ihmiskokeilusta luovuttiin, ja siihen oli toinenkin hyvä syy, että tällainen ekonomistinen fantasia ei toteutunut: siitä seurasi se, että 90-luvun lopun ennennäkemättömässä nousukaudessa, Nokia-vetoisessa nousukaudessa, kaikki muut Suomen kansan tulodesiilit — eli kun jaetaan kymmeneen osaan — vaurastuivat paitisi alin tulodesiili, joka ei vain suhteellisesti menettänyt asemiaan vaan myös köyhtyi abso-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

luuttisesti. Tällaiset seuraukset epäilemättä näilläkin lakimuutoksilla ja esityksillä tulevat olemaan.

Lopuksi, puhemies, en malta olla ihmettelemättä sitä, että kun oikeiston yleinen tavoite on aina vähentää normeja, sääntöjä ja erilaista byrokratiaa, niin kaikkein köyhimpien osalta se resepti on aina se, että pitää lisätä normeja ja kurinpitoa ja byrokratiaa, jota tästäkin on luvassa, sen lisäksi, että päästään tilanteeseen, jossa hyvillä ja hurskailla ajatuksilla ja väitteillä johdetaan siihen, että kaikkein köyhimmät joutuvat kärsimään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

18.40 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Yksi tähän esitykseen liittyvä ja tässä illassakin esillä ollut erikoinen väärinymmärrys liittyy siihen, pitäisikö sosiaali- ja terveystalouden tai eduskunnan ylipäätään arvioida näiden esitysten yksilöllisiä vaikutuksia. Eli sosiaaliturvan osalta on epäilty, että tällaisten yksilöllisten vaikutusten arviointia ei pitäisi tehdä vaan pysyä yleisellä tasolla.

No, tähän valiokunta on ottanut kantaa. Valiokunta korostaa, että sääntelyn täsmäyttämistä huolimatta toimeentulotuen viimesijaiseen ja harkinnanvaraiseen luonteeseen sisältyy aina hakijan yksilölliseen tilanteeseen sidottua kohtuusharkintaa, ja korostaa, että ehdotettua sääntelyä asumismenojen huomioon ottamisesta on sovellettava perustuslakivaliokunnan lausunto — siis kappale 9 — huomioon ottaen perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti sekä erityisesti lapsen etu huomioiden. Perustuslakivaliokunta toden totta onkin ohjeistanut, että nimenomaan tätä yksilöllistä harkintaa on tehtävä, koska perustuslaki on yksilöllinen asiakirja. Sillä taataan yksilölliset oikeudet jokaiselle suomalaiselle perustuslain edessä. Sen takia on käyty kiivasta keskustelua siitä, onko tässä esityksessä otettu huomioon yksilölliset vaikutukset. Kävin äskeisessä puheenvuorossa tämän hallituksen esityksen vaikutukset läpi. Nyt tässä puheenvuorossa puutun vielä näihin yhteisvaikutuksiin, joista en ole päässyt vielä tänään puhumaan.

Tämä yhteisvaikutusten arviointi hallituksen osalta jäi kesken. Uskon, että alun perin oli tarkoitus arvioida myöskin hyvään lainvalmisteluun liittyvät yhteisvaikutukset, mutta siinä jäätiin kesken. En ole varma, kun itselläni on tuo verkkoversio tästä hallituksen esityksestä, mutta samalla sivulla, jolla on taulukko näistä asumisnormin ylittävistä kotitalouksista ja näistä yksilöistä, viitataan siihen, että hallitus tekee myöhemmin tämän yhteisvaikutusten arvioinnin. Siinä selkeästi annetaan ymmärtää, että tämä esitys otettaisiin myöskin huomioon näissä yhteisvaikutuksissa. Mutta lopputulos on toisenlainen kuin hallituksen esityksessä sanotaan. Siis siinä hallituksen esityksessä sanotaan, että tämäkin esitys päättyisi yhteisvaikutusten arviointiin, mutta näin ei koskaan tapahtunut.

Tämän esityksen heikkous on se, että toimeentulotuen leikkaus sekä kuntoutustuen leikkaus — jota myös tänään yöllä käsitellään — eivät kummatkaan ole tässä yhteisarvioinnissa mukana. Siinä yhteisarvioinnissa, ikävä kyllä, ei ole voitu ottaa kaikkia asioita edes näistä esityksistä huomioon, siis näistä, joista siinä on otettu vaikutukset huomioon. Sen takia kiinnitin tähän huomiota jo muutama viikko sitten ja kerroin, että olisi järkevää, että hallitus valmistelisi myöskin tämän puuttuvan ihmis- ja perusoikeusarvioinnin yhteisvaikutukset. Tämähän on normaalia lainsäädäntöä. Minulle tuli yllätyksenä, että kerta kaikkiaan me aiomme jättää sen välistä. Tästä asiasta jouduttiin äänestämään valiokunnassa ja käytännössä äänin 9—8 todettiin, että näitä yhteisvaikutuksia ei selvitetä. Se on minusta uskomatonta, että näitä ei voitu selvittää hallituksen eli hallituksen ministeriöiden taholta, niitä ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

voitu edes valiokunnassa selvittää. Tätä koskevalle opposition ehdotukselle siitä, että mainitaan sitten näissä esityksissä, tässä mietinnössä, että StV ei ole voinut tämän annetun ajan puitteissa yhteisvaikutuksia selvittää, ei ikävä kyllä ollut enemmistön kannatusta. Sen takia minusta on käsittämätöntä, että täällä salissa vieläkin yritetään totuutta kirjoittaa näiden yhteisvaikutusten osalta uudelleen. Kyllä se nyt minusta oikeusvaltiossa on kova sana, jos oikeuskansleri sanoo, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan pitäisi päästä käsittelemään nämä yhteisvaikutukset riittävällä tavalla antamalla meille riittävä aikataulu näiden käsittelyyn. Lopputulos on historiaa, ja me voimme todeta, että näin ei koskaan käynyt.

Nyt muutama sana näistä vaikutuksista. Hallitus tavoittelee sosiaaliturvaleikkauksilla käytännössä kahden ja puolen sadan työttömän osalta 60 000—65 000:n ihmisen työllistämistä. Kysyn: millä hinnalla? Se on minusta olennainen asia, että hinnalla millä hyvänsä. Onko se mietitty, että hinnalla millä hyvänsä vai? Tämä sosiaalinen kestävyysvaje uhkaa karata käsistä, jos tällä menolla mennään. Ensinnäkin täällä esitetään, että tämä kurottaisiin umpeen, niin että 60 000—65 000 ihmistä työllistyisi. No, tämän esityksen työllisyysvaikutukset, joita tässä nyt käsitellään, ovat noin tuhannen ihmisen luokkaa, ja valiokunta on pitänyt niitä erittäin epävarmoina. Tänä yönä käsitellään vain toinen näistä esityksistä työttömyysturvaan liittyen ja näihin indeksileikkauksiin liittyen. Näillä esityksillä saadaan noin 40 000:n työllisyysvaikutus. Erikoista on se, mikä minulle ei ole koskaan käynyt ilmeiseksi, mistä se loppu tulee. Kyllä tässä laskukaavaerikoisuus on. Mutta se, mikä on huolestuttavinta, on se, että asumistuella ja asumistuen leikkauksella ei saada työllisyysvaikutuksia lainkaan, mutta täällä salissa yhä kerrotaan, että nyt yritetään purkaa kannustinloukkuja. Sosiaalipoliittisesti suurin kannustinloukku on se, että me tungemme toimeentulotuen piiriin. Tässä samassa esityksessä, kun me yritetään työllistää 60 000—65 000 ihmistä, ajatelkaa, me laitetaan 65 000 ihmistä suoraan toimeentulotuella, ja pidämme sitä kiistatta lieveilmiönä, joka on ok. Tämä vasta kalliiksi tulee yhteiskunnan toimeliaisuudelle ja kaikkien osallistumiselle. Tämä niukkuuden kannustin, joka tähän syntyy, tulee tuomitsemaan nämä ihmiset siihen, että niukkuus aiheuttaa ihmisille sen, ettei enää pysty lähtemään työhön, toimeentuloon eikä opiskelemaan. Niukkuuden kannustin on näistä kannustimista kaikkein kovin, ja se nyt otetaan käyttöön. Tämä ei tule johtamaan siihen, kuten hallituksen työllisyysvaikutukset tämän esityksen osalta kertovat — ei tule työllisyyttä.

No, nämä muut ovat kovaa kyytiä. 9,2 prosenttia lisääntyy köyhien määrä, 68 000. Enemmän kuin siis työllisten määrä lisääntyy köyhien määrä. 13,6 prosenttia lisääntyy köyhien lasten määrä eli käytännössä melkein 17 000 lasta. Tämä on kovaa kyytiä. Toimeentulotuen käyttö tulee lisääntymään tämän mietinnön mukaan 20—30 prosenttia ja THL:n mukaan 27 prosenttia. Kovaa kyytiä.

Joudun vielä jatkamaan näistä — valitan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen, olkaa hyvä.

18.47 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Täällä on käyty yllättävän pitkäkestoinen keskustelu, ja minusta on hyvä, että näin on käynyt. Itse olen seurannut tätä hieman ulkopuolelta käsin, kun en istu sosiaali- ja terveysvaliokunnassa. Edustaja Nurminen käytti täällä äsken puheenvuoron, että tässä on ikävä sävy, ja kun olen ulkopuolelta tätä seurannut, niin vähintään ikävä sävy on ollut siinä mediakeskustelun osassa, jossa on lähdetty syyllistämään sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseniä viivyttelystä ja niin edelleen ja niin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

edelleen — enkä mene yksityiskohtiin, koska en niitä, arvoisa puhemies, tunne. En mene sille tielle ollenkaan.

Sen sijaan nyt, kun tätä keskustelua on täällä käyty näinkin pitkään, se kertoo kyllä, että ilmeisesti joidenkin mielestä se hidaskäyttö, jolla sosiaali- ja terveysvaliokunta on tätä asiaa käsitellyt, on pikemminkin ollut liian nopea, koska tästä puuttuu näin keskeisiä osia, mitä minä olen täällä kuullut. Olen ollut aika häkeltyneenä siitä, mitä edustajat ovat täällä tuoneet esille: näin olennainen tekijä kuin uuden lain vaikutusarviot — ne ovat joko vajavaisia tai puuttuvat kokonaan. Teidän olisi pitänyt ehdottomasti, arvoisa valiokunnan puheenjohtaja, käydä kunnollinen keskustelu näistä asioista, ja tämä olisi vaatinut aivan selvästi pidemmän käsittelyajan [Krista Kiurun välihuuto] kuin miten te olette käyttäneet aikaa. Eli tämä tässä tuntuu oudolta.

Toinen outous, mitä tulee näihin vaikutusarvioihin, on se, että ilmeisesti on tehty yksi vaikutusarvio, joka ainakin lukuna täällä on tullut esille, että tämä muutos tulee hinnaltaan olemaan 20—30 miljoonan euron säästö. Se on ilmeisesti ihan faktuaalinenkin tosiseikka, joka tästä saadaan aikaiseksi, mutta sitten vaikutusarviona on se, että tällä työllistyy ehkä — ja sekin on vielä ”ehkä” — tuhat ihmistä. 20—30 miljoonaa säästetään ihmisten viimekätisestä toimeentulosta eli heidän perustoimeentulostaan sillä, että saadaan jotkut muut — pääsääntöisesti jotkut muut, ymmärsin sen tilanteen näin — mahdollisesti työllistymään. Tämähän on häkellyttävä tilanne. Olemmeko vakavasti tekemässä täällä päätöksiä tällaiselta pohjalta?

Edustaja Nurminen käytti tässä puheenvuoron, joka oli ansiokas puheenvuoro, joten minä haluan kysyä häneltä, kun te äsken sanoitte, että täällä ovat asiantuntijat esittäneet faktoja. Voiko olla totta, että valiokunta on käsitellyt asioita niin, että asiantuntijat antavat faktoja ja ne poistetaan siitä käsittelystä, jos ne ovat aidosti ja todistettavasti olevia faktoja? Tämähän tuntuu aivan häkellyttävältä, kun katsoo, miten muut valiokunnat tässä talossa työskentelevät. Kuinka näin voidaan itse asiassa menetellä? Tämä on ihan uskomatonta.

Minä kuuntelin äsken huolella, kun edustaja Kiuru tuossa käytti puheenvuoron yhteisvaikutusarvioista. Jälleen kerran hämmästelen valiokunnan työskentelyä. Jos tehdään pyyntö siitä, että täytyisi tehdä yhteisvaikutusarvio näiden kaikkien lainsäädäntöleikkausten vaikutuksista, niin te joudutte äänestämään tällaisesta asiasta. Voiko se olla totta? Näinkö te työskentelette, että 9—8 enemmistöllä todetaan, että emme me olekaan kiinnostuneita ihmisten kokonaisvaikutusarvioista lainsäädäntöjen kautta? Kun istumme muissa valiokunnissa, me toimimme aivan toisilla pelisäännöillä sisällöllisesti. En moiti ketään, vaan moitin tätä ilmapiiriä, ja siinä mielessä edustaja Nurminen on oikeassa, että vaikutti erittäin ikävältä tämä ilmapiiri.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Berg, olkaa hyvä.

18.51 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Jatkan tästä yhteisvaikutusten arvioinnista, koska asia on todella oleellinen ja tärkeä, ja siitä syystä myös oppositiopuolueissa olemme asiaa pitäneet yllä jo useamman viikon, voi oikeastaan sanoa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa lähes kaikki lausunnonantajat katsoivat, että sosiaaliturvaan ehdotettujen leikkausten vaikutukset tulisi arvioida yhdessä, koska säästötoimet kasautuvat pitkälti samoille ihmisille ja kotitalouksille. Kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi esityksessä olisi pitänyt arvioida kattavasti toimeentulotukeen tehtävät muutokset yhdessä työttömyysturvaa ja asumistukea koskevien leikkausten kanssa. Vuoden 24

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

talousarvion käsittelyn alettua eduskunnassa saatiin käyttöön myös ministeriön toimittama muistio, jonka mukaan toimeentulotuen kustannukset tulisivat ensisijaisten etuuksien leikkausten vuoksi kasvamaan arviolta 25—30 prosenttia. Kuitenkaan tämän esityksen vaikutuksia ei käytännössä huomioitu ministeriön muistiossa, vaikka esityksen perusteluissa muistioon kuitenkin viitataan. Lainsäädännön arviointineuvosto kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemasta muistiosta vuoden 24 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnista puuttuu perus- ja ihmisoikeuksien yhteisvaikutusten arviointi.

Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt valtioneuvoston huomiota eduskunnan käsiteltävänä olevien esitysten yhteisvaikutusten arvioinnin puutteisiin erityisesti niiden perus- ja ihmisoikeusvaikutusten osalta. Erityisen huolissaan oltiin leikkausten kohdistumisesta juuri lapsiperheisiin. Vaikutusarvioissa ei ole otettu huomioon kaikkien lapsiin ja lapsiperheisiin vaikuttavien hallituksen esittämien sosiaalietuuksien leikkausten kokonaisvaikutuksia. Selvityksen mukaan erityisesti lapsiperheiden vuokranmaksuvaikkeudet, häättöuhat ja lapsiperheköyhyyden lisääntymisen aiheuttama kurjistuminen ovat niitä yhteiskunnallisia riskejä, joiden vuoksi sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutuksia tulee tarkastella edelleen.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa todettiin myös, ettei yhteisvaikutuksista täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen sekä hyvinvointialueiden lisäresurssitarpeisiin ole tehty kattavaa arviointia. Esityksessä olisi tullut vielä konkretisoida muussa sosiaalihuollossa syntyvien kustannusten suuruusluokkaa ja vaikutusta tavoiteltuihin säästöihin. Myös kunnan asumisneuvonnan tarpeen kasvu olisi pitänyt huomioida.

Valiokunnalle esitettiin myös huoli siitä, miten eriarvoisuuden lisääminen eri sosiaaliturvaleikkausten osalta vaikuttaa yhteiskuntaan pitkällä aikavälillä. Eriarvoistumiskehitys heijastuu myös kuntiin muun muassa palvelutarpeen kasvuna ja tuo siten lisäpainetta myös kuntatalouteen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan oppositioryhmät esittivätkin sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että valtioneuvoston on selvitettävä pikaisesti eduskunnan käsittelyssä olevien etuusheikkouksien puuttuvat kokonaisvaikutusten arviot. Leikkausten kasautuvat vaikutukset samoihin ihmisiin ja perheisiin tulee selvittää ja määritellä tästä näkökulmasta kohtuullisten leikkausten rajat. Ensisijaisesti kyse on hallituksen esittämistä leikkauksista asumistukeen ja työttömyysturvaan sekä sosiaaliturvaetuuksien indeksijäädytyksestä neljäksi vuodeksi. Myös muut hallituksen esitykset, joilla on kasautuva vaikutus ihmisten toimeentuloon, kuten toimeentulotuen sekä kuntoutustuen leikkaus ja jälkihuollon ikärajan laskeaminen, tulee huomioida ja esitysten alueelliset vaikutukset arvioida. Valitettavasti hallituspuolueista koostuva valiokunnan enemmistö ei kannattanut tämän välttämättömän selvityksen teettämistä valiokunnan päätöksenteon tueksi, vaan äänestyspäätöksellä 9—8 hallituspuolueiden edustajat kumosivat tämän tärkeän esityksen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

18.56 **Lauri Lyly sd:** Arvoisa puhemies! Olen tässä kuunnellut illan keskustelua siitä, miten täällä pitäisi saada ihmisille asunto, kohtuuhintainen ja halpa asunto, ja sitten toisekseen, miten pitäisi saada ihmiset työllistettyä ja miten realistista se on tässä tilanteessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Näitä toimeentulotuen saajia on kotitalouksina noin 250 000 vähintäänkin ja 350 000 yksittäisinä henkilöinä, kun näitä tilastoja katsotaan — valtavasta määrästä ihmisiä on kyse. Ja heidän toimeentulostaan tässä puhutaan, kun toimeentulotuesta puhutaan.

Ensinnäkin tämä halvemman asunnon saaminen: Jos ajatellaan, että puhutaan tällaisista satojentuhansien ihmisten määrästä ja 250 000 kotitaloudesta, niin meillä esimerkiksi kohtuuhintaisia asuntoja ARA-tuotannossa valmistuu noin 5 000—7 000 kappaletta vuodessa. Hyvin nopeasti niitä kohtuuhintaisia, halpoja asuntoja ei ole yhteiskunnankaan toimin tulossa, ja kun katsotaan sitten noita vuokramarkkinoita, niin avoimelta sektorilta niitä kohtuuhintaisia asuntoja aika harvoin löytyy. Eli täällä on selvästi tämmöinen ongelma, että niitä ei ole riittävästi tarjolla. Ja sitten erityisesti tämä koskee sitä, että suurissa kasvukeskuksissa on kova pula kohtuuhintaisesta asumisesta. Halutaanko näitten ihmisten muuttavan sitten kasvukeskuksien ulkopuolelle ja syrjemmälle? Toisaalta sitten kun pitäisi työllistää ihmisiä — niissä suurissa kasvukeskuksissa niitä työpaikkoja on tarjolla — niin tällainen ristiriita on myöskin tässä olemassa.

Sitten jos katsotaan tätä työllistymismahdollisuutta: Tässä nykyisessä tilanteessa, jossa me olemme nollakasvun alueella ja työpaikkoja ei synny — niitä jopa menee: yli 56 000 avointa työpaikkaa oli vähemmän lokakuussa kuin vuosi aiemmin, eli niitten määrä vähenee ja sitten työttömyys kasvaa — on toimeentulotuelta erittäin vaikea työllistyä ja sieltä on kaikista pisin matka työllistyä. Toivoisinkin, että tällaisestakin asiasta puhutaan näitten lukujen valossa, mitä tässä on.

Nämä ihmiset tarvitsevat apua, monenlaista apua, mutta tässä ollaan tekemässä nyt sentyyppisiä linjauksia, että he menevät vain syvemmälle ja syrjäytyvät entistä enemmän, ja meidän pitäisi olla siitä kehityspolusta erittäin huolissaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

18.59 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa herra puhemies! Ehkä ensin tähän edustaja Kiljusen huomioon. On totta, että meillä on ollut aika haastavaa tämä historiallisen suuren lakipaketin ja säästölain eteenpäinvieminen sen takia, että me olemme kuulleet asiantuntijoita mutta sitten asiantuntijoiden yksimielisillä huomioilla ja kriittisillä lausunnoilla ei ole ollut mitään merkitystä hallituksen esityksen kannalta. Ja tämän ja erityisesti asumistukimietinnön osalta on tapahtunut myös sitä, että meille tuotiin valiokunnan mietintöön hallituksen punakynällä esittämä uusi valiokuntamietintö, josta oli poistettu käytännössä valiokuntaneuvoston, asiantuntijoiden, koostama kokonaisuus. Sitä ja näitä hallituksen poistoesityksiä me olemme käsitelleet käytännössä näiden lukuisten tuntien ajan tässä viime päivinä, ja nyt olemme tässä tilanteessa.

Ehkä haasteellisinta itse tämän asian käsittelyssä oli se, että kun me kuulimme tämän asiantuntijapalautteen, me teimme valmistavassa keskustelussa hallituksen kanssa herrasmiessopimuksen, että näiden viiden pykälämuutoksen lisäksi, jotka edustaja Bergbom täällä luetteli ja jotka ovat erityisiä syitä tämän enimmäisasumisnormin ylittävälle summalle, sovimme, että sinne kuutoskohtaan lisätään pykälätasolle tämä Kelan edellyttämä tarveharkinta yksilöllisistä painavista perusteista, koska jos asia ei ole pykälässä, niin sillä ei ole merkitystä, kun lakia tulkitaan — pykälät ratkaisevat, kun lakia sovelletaan. Me teimme mietinnön tästä lähtökohdasta, tästä herrasmiessopimuksesta, mikä oli valiokunnan yhteinen näkökulma. No, aivan yllättäen, kun me tulimme käsittelemään mietintöä, hallitus oli vetänyt tämän yhteisen neuvottelutuloksen ja he yrittivät kiristää tätä hallituksen esitystä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

entisestään näillä edellytyksillä muuttaa toiselle paikkakunnalle, kiristää jopa hallituksen esitystä. Me jouduimme tuomaan sen faktan esille, että mikäli te edelleen yritätte kiristää tätä nyt jo olevaa hallituksen esitystä, niin tätä teidän uutta esitystänne ei ole edes perustuslakivaliokunta arvioinut. Ja tästä me taas jouduimme käymään pitkän keskustelun, jolloin me sitten lopulta saimme synnytettyä tämän esityksen, joka vastaa suurin piirtein hallituksen esitystä — ja jättää paljon kysymysmerkkejä.

Olen esimerkiksi toistuvasti tämän keskustelun aikana kysynyt edustaja Laiholta, tuleeko ihmisen hakea lakipykälien mukaan työtä koko Suomesta, niin että muuttaa [Puhemies koputtaa] koko Suomessa eri paikkakunnalle. — Puhemies, siirryn sinne. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Niin, arvoisa puhemies, olen toistuvasti kysynyt esimerkiksi tätä kysymystä, joka on ollut epäselvä pykälissä, koskeeko tämä kohtuuhintaisen asumisen etsimisen edellytys koko Suomea. Ja edelleen, jos pykälää katsoo, näin voidaan tulkita. Myös Kela on tuonut esille näitä huomioita, että kun pykälien tasolle otetaan tiettyjä poikkeuksia ja tarveharkintaa ei ole pykälissä, niin sinne syntyy näitä kohtuuttomia tilanteita. Ja sen takia Kela myös toivoi sinne kuudenteen kohtaan, siihen kaatoluokkaan, johon puheenjohtaja viittasi täällä jo useaan kertaan, jonkinnäköistä viranomaisen kokonaisharkintaa, jossa taso olisi voinut olla hyvin korkeakin ja ne kriteerit korkeat, jonkinnäköistä kokonaisharkintaa. Tämä meillä oli jo valiokuntaneuvosten pohjana jossain kohti prosessia, ja olimme yhdessä päättäneet, että tällainen tehdään, mutta aivan loppumetreillä tämä vedettiin pois sieltä. Sitten me lähdimme keskustelemaan näistä kiristyksistä.

Eli käytännössä prosessi tämän toimeentulotukilain käsittelyn suhteen on ollut moninainen. Tässä hallituksen esitys on muuttunut moneen kertaan, ja edelleen meillä on paljon avoimia kysymyksiä. Oma huoleni edelleen kohdistuu näihin erityisesti Kelan tuomiin huomioihin eri elämäntilanteiden huomioimisesta. Meillä on eri tilanteita, paljon nuoria, jotka ovat toimeentulotuella, on maksuhäiriömerkintöjä, monenlaisia erilaisia ongelmia. Pelkään sitä, jos perustoimeentuluesta, joka on viimesijainen ja hyvin pieni ja tarkoitettu välttämättömiin menoihin, edellytetään leikattavan 100 euroa. Mistä se leikataan? Haluaisin, että edustaja Reijonen nyt kertoo, mistä perustoimeentulotuen osasta on varaa leikata 100 euroa, mitkä välttämättömät menot siitä jäävät käyttämättä, niin että sitten kun tulee näitä kysymyksiä, niin tiedämme vastata, että näistä on mahdollista leikata.

Kuten täällä on tuotu esille nämä työllisyysvaikutukset, niin tällähän ei arvioida olevan juuri työllisyysvaikutuksia. Valtiovarainministeriö on arvioinut 1 000 henkilöä. Meidän asiantuntijakuulemisessamme hyvin laajasti nähtiin, että ei ole työllisyysvaikutuksia. Päinvastoin nähtiin, että toimeentulotuki itsessään on niin raskas kannustinloukku, että siltä työllistyminen on todella haastavaa. Toinen, vielä isompi leikkaus, jota käsittelemme tänään, on asumistuen leikkaus, ja siinäkin työllisyysvaikutus on valtiovarainministeriönkin arvioiden mukaan nolla, ja se ei myöskään laske vuokratukustannuksia. Eli kyllä näistä työllisyysvaikutuksista on hyvä täällä keskustella, koska myös näissä valiokunnalle toimitetuissa valtiovarainministeriön ja muiden arvioissa nämä ovat kyllä hyvin ongelmalliset ja haastavat. — Arvoisa puhemies, kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Bergbom, olkaa hyvä.

19.06 Miko Bergbom ps: Arvoisa herra puhemies! Käsittelemme tosiaan lakia toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta. Täällä on tuotu keskustelussa esiin, että nyt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

ihmisiä heitetään kadulle, onko ihmisillä enää ihmisarvoa. Tätä on nostettu sieltä esiin useaan otteeseen ja ikään kuin kuvattu, että nyt kaikista heikoimmassa asemassa olevia kyykytetään. Mutta jos katsotaan tätä 7 a §:ää ja nimenomaan näitä puhuttuja poikkeuspykälä, millä tätä tarveharkintaa tehdään, niin täällähän nimenomaan tehdään sitä harkintaa sen yksilön näkökulmasta. Voin niitä tästä nyt ruveta luettelemaan, koska niitä jostain syystä ei tässä haluta hirveän useasti tuoda esiin.

Esimerkiksi 1) ”hakijan kanssa samassa taloudessa asuvan lapsen etu otetaan huomioon” ja 2) ”hakijan tai hänen perheenjäsenensä erityisestä hoidosta tai vammaisuudesta aiheutuva lisätilan tarve, taikka vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain mukaan tehdyt muutokset nykyisessä asunnossa”. Sitten täällä on esimerkiksi kohdassa 4 ”hakijan tai hänen perheenjäsenensä heikko terveydentila, muutoin alentunut toimintakyky tai korkea ikä” ja kohdassa 5 ”hakijan asuminen hyvinvointialueen järjestämässä asumispalveluun liittyvässä asunnossa” ja sitten kohdassa 6 ”muu 1—5 kohtaan verrattava perusteltu syy”. Eli tässähän jätetään kuitenkin tulkinnanvaraa sinne käsittelijöille. [Katri Kulmuni: Määräajaksi!]

”Jos toimeentulotuen hakijan asumiseen liittyvät menot ylittävät 2 momentin perusteella tarpeellisen suuruiseksi hakijan asuinkunnassa määritellyt menot eikä kyse ole 3 momentin mukaisista tilanteista, hakijaa on ohjattava hankkimaan edullisempi asunto.” — Tämähän on sinänsä ihan järkevää, että hankitaan edullisempi asunto, jos ollaan veronmaksajien maksaman tuen varassa. Ja sitten täällä sanotaan näin: ”Hakijalle on annettava kolmen kuukauden määräaika edullisemman asunnon hankkimista varten. Kansaneläkelaitoksen tulee ottaa tuensaajan asumismenot huomioon täysimääräisinä tämän määräajan.” Ja nyt tulee se tärkeä kohta: ”Määräaikaa on pidennettävä, jos hakijalla on vakava ohimevä kriisitilanne tai erityisiä vaikeuksia löytää edullisempi asunto aktiivisesta asunnonhausta huolimatta taikka muu perusteltu syy.”

Eli kyllähän täällä on siis tätä tarveharkintaa yhä edelleenkin. Tarveharkintaa tehdään. Siis totta kai, jos sinä olet tukien varassa, on syytä, että sille tehdään tarveharkintaa. Eiväthän nämä voi olla mitään automaatteja, että joku vain ilmoittaa jonnekin, että nyt tarvitsen tämän ja tämän verran tukea. [Minja Koskela: Eihän se nytkään mene niin!] Totta kai niissä pitää tehdä tarveharkintaa, ehdottomasti pitää. Tässähän nyt vain selkeytetään tätä jo olemassa olevaa tulkintaa, mitä Kela tälläkin hetkellä tekee. Tässähän vain selkeytetään sitä. Nyt se tuodaan niin sanotusti lain tasolle, mikäli olen ymmärtänyt oikein.

Sitten täällä on laajennettu keskustelua koskemaan yleisesti sosiaaliturvan muutoksia ja niistä johtuvaa yhteisvaikutusarviointia. STM:hän on teettänyt yhteisvaikutusten arvioinnin vuodelle 24 esitettyjen sosiaaliturvan ja veromuutosten yhteisvaikutuksista kotitalouksien tuloihin. Täällä sanottiin aikaisemmassa keskustelussa — en enää muista, kuka totesi — että nyt työllistymisen kynnyksistä kasvaa, että pienituloiset eivät enää pääsisi töihin, mutta itse asiassa jos katsotaan, niin täällä STM:n sivuilla todetaan näin: ”Työnteon kannustimien muutoksia on arvioitu työllistymis... [Puhemies koputtaa] — Arvoisa puhemies, jatkan pöytäkirjasta. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Arvoisa puhemies! Jatkan. — Elikkä siis näistä työnteon kannustimista kun on puhuttu laajemminkin — ei vain pelkästään tästä esityksestä vaan kaikista hallituksen esityksistä — niin täällä STM:n vaikutusarvioinnissa lukee näin: ”Työnteon kannustimien muutoksia on arvioitu työllistymisveroasteen kautta. Muutosten myötä työllistymisveroasteen arvioidaan laskevan 67,5 prosentista 63,2 prosenttiin.” Työllistymisveroaste kuvaa sitä osuutta työllistymisestä seuraavasta tulonlisäyksestä, jonka työllistytvä menettää etuuskien piene-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

nemisen tai verojen kasvun myötä. Mitä korkeampi työllisyysveroaste, sitä heikommat taloudelliset kannustimet työllistymiseen on. Ja kun nyt se työllistymisveroaste laskee, niin sitä paremmat kannustimet ihmisillä työllistymiseen on, ja tästähän seuraa se, että vuoden 2024 aikana voimaan tulevien toimien arvioidaan vahvistavan työllisyyttä noin 60 000—65 000 työllisellä. Työllisyyteen ja kannustimien muutoksiin liittyviä vaikutuksia kuvataan tarkemmin valtiovarainministeriön tuottamassa muistiossa.

Eli keskipitkällä aikavälillä yli 60 000 työpaikkaa lisää tähän maahan. Eli kyllä on parasta sosiaaliturvaa, mitä ihminen voi saada, jos hän pääsee työelämään kiinni. Se on vaan näin, tämä on fakta. Se on fakta, ja siihen hallituksen politiikka kokonaisuudessaan tähtää: työllisyyden lisäämiseen, joka taas mahdollistaa sen, että me voimme huolehtia meidän julkisesta taloudesta — jonka tilanne on tällä hetkellä sanalla sanoen katastrofaalinen — mikä sitten varmistaa sen, että me voidaan pitää huolta kaikista heikoimmassa asemassa olevista ihmisistä. [Kimmo Kiljunen: Ette te pidä huolta, teidän leikkaatte heiltä!] Tämä on nähty monessa maassa, jossa julkinen talous on ajettu kuralle, että kun siihen on lähdetty sitten velkojen toimesta puuttumaan, niin siitä kärsivät nimenomaan ensimmäisenä pienituloiset. Eli luoja varjelkoon tätä maata, että tämä hallitus onnistuu omassa politiikassaan pelastamaan julkisen talouden tilanteen. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Krista, olkaa hyvä.

19.12 **Krista Kiuru sd:** Arvoisa puhemies! Äskeisen puhujan tarina voisi ollakin tosi, jos emme ottaisi huomioon tämän hallituksen tekemää veropolitiikkaa. [Katri Kulmuni: Juuri näin!] Veropolitiikka on niin räikeää, että esimerkiksi seuraavassa asiakohdassa, kun käsitellään verotusta, me käsittelemmekin sitä, voidaanko kaljan verotusta laskea. Eli kyllä tälle 20 miljoonan leikkaukselle tarvitaan myöskin veropohjan tilkettä, ja tämä 20 miljoonaa ja pitkällä juoksulla noin 30 miljoonaa, joka tässä esityksessä säästetään kaikkein heikoimmassa asemassa olevan ihmisen toimeentulosta, tarvitaan esimerkiksi seuraavan asiakohdan käsittelyssä. Muistaakseni nyt, kun en ole veropolitiikkaa harrastanut, kun olemme olleet tuolla sotien työleirillä, oli 25 miljoonaa euroa tämä kaljaveroalennus. [Kimmo Kiljunen: Sama summa!] Kyllä tässä arvovalinnoista on kysymys. Ja sillä tavalla olen kyllä äskeisen puhujan kanssa täysin eri mieltä siitä, voisiko näillä veroastetta nostavilla vaikutuksilla olla kuitenkin jotain häpyä. Vastaus on, että ei voi, sillä tässä ministeriaitiossa halutaan erityinen palkan ale tälle porukalle, ja samaan aikaan me käsittelemme täällä kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten tilannetta.

On selvää, että tämä esitys, joka tänään on käsitellyssä, leikkaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten toimeentulosta keskimäärin noin 97, melkein 98 euroa. Siis mitä ihmettä? Miksi täällä siis puhellaan siitä, että täällä heikoimmassa asemassa olevilta ei leikata? Sitä minä en vielä ymmärrä, että eivätkö edustajat ole perehtyneet siihen, mitä täällä käsitellään.

No, sitten, arvoisa puhemies, minä tulinkin tänne sen takia, että jäivät äsken nuo vaikutusten arvioinnit kesken, ja on ihan hyvä sitten, että tulee kertausta, koska äskeisessä puheessa oli nämäkin sekoitettu. [Miko Bergbom: Ei ole sekoitettu!] On hyvin raskauttavaa se, että näitä yhteisvaikutuksia ei ole selvitetty. Ja näin isoissa, merkittävässä perusoikeuksien kypälöinneissä yleensä olisi edes hyvä, että hallitus tietäisi, mitä se tekee.

Nyt eri tuloryhmät ja sosioekonomiset taustat ovat selvittämättä. Esimerkiksi tässä illassa tämä porukka ei pysty tietämään, keihin nämä leikkaukset tosiasiasa kohdistuvat. Siinä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

mielessä edeltävä puhuja on oikeassa, että valtaosa siitä Kelan nykyisestä ohjeistuksesta siirretään nyt säädettäväksi lain tasolle. Mutta niin kuin näette sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietinnöstä sivulta 6, ei kaikkea, valtaosa. Ja juuri tällä luodaan mahdollisuus siihen, että näiden ihmisten vuokramenoista säästetään ja saadaan kansantalouteen 20:n ja pitkäikäisyyden 30 miljoonan euron säästö.

Kun sitten tätä keskustelua näistä lain tasolla säädettävistä seikoista on käyty, niin se, mitä me emme tiedä, on se, miten nämä kohdistuvat tähän porukkaan kaiken kaikkiaan. Koska nämä kuusi eri momentin perustetta, joissa me ollaan luotu ikään kuin lain tasolla ne edellytykset, milloin asumisnormi voidaan ylittää... Me emme tällä hetkellä tiedä, koska hallitus ei ole sitä meille kertonut, miten keskimäärin nämä vaikutukset tulevat näkymään toimeentulotukea saavien ihmisten tilanteessa. Sitä tietoa meillä ei ollut käytettävissä, siksi me emme tänään tiedä, keihin tämä kohdistuu. Me tiedämme, että tämä kohdistuu toimeentulotuen saajiin ja niihin, jotka ylittävät asumisnormin, mutta sen tarkemmin me emme tiedä.

Mutta niin kuin totesin, haluaisin puhua mieluummin näistä yhteisvaikutuksista enkä arvioida niinkään näitä puheenvuoroja, jotka täällä salissa on puhuttu. Me kavennamme nyt taloudellista kestävyysvajetta, mutta kysyinkin jo aikaisemmin, että millä hinnalla. Tämä sosiaalinen kestävyysvaje, joka tästä seuraa, on päästä huimaava, siis kaksi- ja puolisataatuhatta työtöntä. Jokainen meistä täällä salissa haluaa, että nämä ihmiset työllistyvät, siitä ei ole erimielisyyttä, mutta näistä keinoista on. Meille SDP:ssä on aivan mahdollista ajatella, että tästä kahden- ja puolensadatuhannen ihmisen joukosta 65 000 siirretään suoraan toimeentulotuelle ja sanotaan, tämä on ihan ok. Ja näin tulee käymään.

Tässä toimeentulotuessa metkaa on se, että tässä on arvioitu näitä yhteisvaikutuksia niin, että on arvioitu niin sanotusti varman päälle, ettei vain tulisi ainakaan liikaa toimeentulotuelle siirtyviä, arvioni mukaan, koska tästä on sitten kunnille myöskin hyvitetty nämä menot.

Erikoista tässä kaikessa on se, että samaan aikaan siirretään 68 000 ihmistä köyhyyteen, ja tämä tehdään poliittisella valinnalla. Siitä porukasta käytännössä noin 17 000 on lapsia. Näin kova politiikka työllistämiseksi johtaa siis siihen, että me joudumme kysymään, pitävätkö nämä väitteet, joita täällä on viljelty, edes paikkansa. Onko meidän ihmiskäsitys sellainen, että me ajatellaan, että nämä ihmiset, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella, ovat siellä saamattomuuttaan ja laiskuuttaan? Meidän ihmiskäsityksemme ei ole tällainen, ja sen takia me emme usko tähän keppiin, mitä tässä kokeillaan. Sosiaalipolitiikan yksi isoimpia tutkimuksia on tehty Juho Saaren nojalla, ja siinä on katsottu näitä kannustinloukkuja. Yksi isoin kannustinloukku on niukkuus. Mitä niukempaa on, sitä vähemmän se kannustaa liikkumaan mihinkään suuntaan. Tämä on hyvin vakava viesti meille, että onnistuu ko tämä.

Eli myöskään näistä työllisyysvaikutuksista ei ole selvitetty yhteisvaikutuksia. Ajatellaan, että kun leikataan esimerkiksi työttömyysturvaa, se johtaa automaattisesti siihen, että näin monta ihmistä työllistyy. Kun leikataan indeksejä, ajatellaan, että sosiaaliturvan indekseistä leikkaaminen johtaa siihen, että näin paljon ihmisiä työllistyy. Nämä molemmat vaikutukset pyörivät siis noin 40 000 ihmisen ympärillä, ja ajatellaan, että nämä ovat eri ihmisiä. Ja sitä minä en ymmärrä, eikö kenelläkään tullut tässä lainvalmistelun aikana huomioitua tai eikö hallituksesta kukaan kysynyt, että mitä jos nämä ovatkin samoja ihmisiä. Se tuli vasta tässä asiantuntijoiden palautteessa esiin, me rupesimme sitä oppositiossa ihmettelemään, ja ei montaa päivää mennyt, kun nämä työllisyystutkijat todistivat, että näin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

tässä on päässyt käymään. Se tuntuu tosi erikoiselta lainvalmistelunkin näkökulmasta. Eli sen takia on tärkeätä, että perus- ja ihmisoikeusvaikutukset arvioidaan, vaikutukset lapsiin, vaikutukset sukupuoleen ja vaikutukset myös vammaisiin, ja ikävä kyllä, näitäkin tosiasiota on haluttu vähätellä. Eli me esitimme ajoissa, että nämä olisi arvioitu ja myöskin arvioitu palveluiden leikkausten ja maksujen korotusten vaikutukset tähän kokonaisuuteen, mutta näin ei koskaan tehty. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen, olkaa hyvä.

19.19 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minä reagoisin edustaja Bergbomin puheenvuoroon. Hän käytti minusta hyvin painavan puheenvuoron ja toi useita seikkoja esille. Kahteen seikkaan kiinnittäisin huomiota.

Ensinnäkin, kun oli ihan kyse siitä, onko tässä nyt kaikkein heikoimmista kyse vai ei, hän totesi, että eihän tässä ole siitä kyse, koska siellä on tarveharkintaa silloin, kun mennään kaikkein haavoittuvimpiin ihmisryhmiin. Siitä huolimatta täytyy se viimesijaisuus tuesta eli toimeentulotuesta. Kun kuitenkin sanotte ja täällä on todettu moneen kertaan, että Kela jo nyt käyttää tarveharkintaa asuntojen kokoa harkitessaan, niin minä edelleen jään miettimään, että jos kerran Kela käyttää nyt jo harkintaa ja te haluatte lainsäädäntöön sen, että lainsäätäjät vielä vahvistaa, että Kela voi käyttää tätä harkintaa, ja te toteatte, ettei mene kuitenkaan kaikkein heikoimpiin ihmisiin, niin mistä tämä 20—30 miljoonan säästö tulee? Jokuhan sen maksaa, sen 20—30 miljoonan säästön, ja se tulee nimenomaan toimeentulotuen piirissä olevilta ihmisiltä, jotka ovat sen viimekätisen tuen varassa.

Te sanotte niin, että tämä on ainoa tapa pelastaa hyvinvointiyhteiskunta, kun te joudutte tekemään näitä isoja leikkauksia — tämä on ainoa tapa, mikä on kaikkien yhteinen tehtävä, että voidaan pitää huolta kaikkein heikoimmassa asemassa olevista ihmisistä. Joku voisi sanoa sen näin, että leikkaamalla hyvinvointiyhteiskunnalta te pelastatte hyvinvointiyhteiskuntaa, leikkaamalla kaikkein heikoimmilta te voitte pitää huolta kaikkein heikoimmista. Teidän argumenttinne kulkee täällä päin. Ja nyt minä kuulin tässä äsken, edustaja Kiuru käytti puheenvuoron, että tässä saadaan, näillä leikkauksilla, toimeentulotuen puitteissa 20—30 miljoonan euron säästö, joka on suurin piirtein se sama raha, jonka yhteiskunta menettää tällä alkoholiveron alennuksella. [Katri Kulmuni: Juuri näin!] Olisiko tilanne toisinpäin oikeastaan sanottava niin, että leikkaamalla kaikkein heikoimmilta ihmisiltä toimeentulon piiristä me voimme helpottaa kaljanjuontia suomalaisessa yhteiskunnassa? [Katri Kulmuni: Kyllä!] Jos tämä on se johtopäätös, nämä luvut, miten tämä meni, niin tehdään yhdessä tämä johtopäätös tässä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

19.21 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa puhemies! Ehkä edustaja Bergbomille vielä, kun toitte näitä kysymyksiä tässä esille, että käsitelimme nämä kaikki pykälät täällä sillä välin, kun ette ollut salissa keskustelemassa. Eli kyllä me käsitelimme näitä pykäläitä, myös monesta lausunnosta, ja toin nämä itse myös Kelan lausunnosta esille ja kerroin, miten lain toimeenpanija näkee ongelmallisena sen, että ne ovat liian suppeat ja ne eivät ota huomioon sitä yksilöllistä tarvetta. Toivon, ettei tarvitse uudestaan käydä näitä asiantuntijalausuntoja tältä osin läpi, koska ne on jo moneen kertaan tässä käyty peilaten näihin pykäläisiin ja tätä on myös valiokunnassa käsitelty hyvin laajasti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Myös voitte katsoa — olemme samasta vaalipiiristä — Tampereen kaupungin lausunnon, jota pyydettiin. Siellä otettiin myös tähän asiaan kantaa, ja meidän Tampereen kaupunki toi esille esimerkiksi tämän kohtuuhintaisen asumisen haasteen ja myös sen, että tätä ARA-tuotantoa nyt vielä vähennetään, ja ylittäänsä tämän segregatio-haasteen, mihinkä tämä voi johtaa, ja myös sen, että tämä tulee lisäämään kuntien ja hyvinvointialueitten kustannuksia, ja myös tämän asumisneuvonnan, joka on jo tällä hetkellä hyvin aliresursoitu, tarve tulee kasvamaan, ja tässä ei ohjata millään tavalla resursseja näihin jälkipalveluihin, joita tämä esitys tulee kuormittamaan. Eli kyllä tätä on käsitelty täällä, ja toivoisin, että täällä oltaisiin paikalla, kun näitä puheenvuoroja käytetään, että ei tarvitse sitten lähteä toistamaan.

Sitten näihin asumisnormin ylittäviin menoihin: Ihan voi Kelan sivuilta katsoa nämä asumisnormit kuntakohtaisesti. Nämä ovat keskimäärin 300—400 euroa yhdelle hengelle, jos etsit asuntoa, mitä kunnassa kompensoidaan. Kun puhutaan muutamasta sadasta eurosta, niin kyllä on varsinkin isoissa kaupungeissa aika haasteellista löytää sitä hienoa lukua ydinkeskustasta, mihin muutama perussuomalaisen edustaja viittasi. Toivoisin, että kun katsotaan näitä asumisnormeja, mihinkä ne on säädetty ja mille hintaluokalle, niin pystytään sitten vähän katsomaan uusin silmin esimerkiksi tätä Etuovi.cominkin vuokratarjontaa näiden asuntojen osalta.

Sitten oliko tuossa vielä... Ehkä, puheenjohtaja, minun mielestäni tässä oli hyvin näitä vaikutusarvioita, ja näitä on hyvä käydä läpi, koska tähän kohdistuu kaikista pienituloisimpiin. Samaan aikaan ministereitten tulotasolla tuhansia euroja annetaan ja kaikista pienituloisimmilta leikataan, tulee uusia kannustinloukkuja, [Puhemies koputtaa] ja aktiivimallipolitiikka kertaa sata on nyt tässä esityksessä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Berg, olkaa hyvä.

19.25 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Tässä salissa tosiaan vähän aikaa sitten vastasin edustaja Bergbomille, ja pitää nyt varmaan kerrata, jos se vastaus valitettavasti meni ohi. Elikkä perustuslakivaliokuntahan on nostanut sen esiin, että tämä ehdotettava sääntely voi ainakin yksittäistapauksellisesti johtaa tuen hakijan kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin, koska poikkeusperusteiden ulkopuolelle voi jäädä esimerkiksi työssäkäyntiin tai erityiseen elämäntilanteeseen liittyviä seikkoja, joiden perusteella muutto paikkakunnalta olisi kohtuutonta. Ja nämä poikkeusperusteet ovat juuri ne viisi kohtaa, mitä nostitte puheenvuorossanne esille, ja se pitää paikkansa. Mutta perustuslakivaliokunta silti toi esille lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että näiden viiden kohdan ulkopuolelle voi jäädä ihmisiä, jotka joutuvat kohtuuttomaan tilanteeseen, mikäli tähän ei löydetä ratkaisuja.

No, tämän vuoksi meidän mietintöpohjassa valiokuntaneuvos nosti esille, että valiokunta täsmentäisi tämän 3 momentin 6 kohtaa niin, että erityisenä perusteena otetaan huomioon myös muut kuin momentin 1—5 kohtaan verrattava yksilökohtainen perusteltu syy. Tällöin asumismenot voidaan ottaa huomioon täysimääräisenä myös tilanteessa, jossa henkilön tilanne ei ole verrattavissa pykälän 1—5 kohtien mukaisiin varsin yksityiskohtaisesti säädettyihin tilanteisiin. Tällaisia tilanteita voivat valiokunnan näkemyksen mukaan olla esimerkiksi vakiintunut työsuhde, jos muutto paikkakunnalta edellyttäisi irtisanoutumista työstä ja henkilöllä arvioidaan olevan vaikeuksia työllistyä uudelleen, vaativaa aikuistumisen tukea tai lastensuojelun jälkihuoltoa tarvitsevan henkilön asumisen turvaaminen, hen-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

kilöstä riippuvaisessa asemassa olevan läheisen hoivavastuun toteuttaminen tai henkilön elämäntilanteeseen liittyvät useat kasautuvat tekijät, jotka kokonaisuutena muodostavat tilanteen siinä määrin hankalaksi, ettei ole kohtuullista edellyttää muuttoa toiselle paikkakunnalle. Tämän säännöksen perusteella myös asumismenojen arvioinnissa voidaan käyttää perustoimeentuloon kuuluvaa yksityiskohtaista kohtuusharkintaa.

Nämä kohdat, mitkä nyt nostin esille, jäisivät niiden 1—5 kohtien ulkopuolelle, ja sen takia oli valiokuntaneuvoksen pohjassa tällainen esitys, mutta valitettavasti sekä tämä kohta mietinnöstä että tähän liittyvä pykälämuutosesitys, jonka valiokuntaneuvos oli tehnyt mietintöpohjaan, äänestettiin hallituspuolueiden edustajien voimalla 9—8 nurin. Ja tästä on nyt kyse. [Kimmo Kiljunen: Onko totta? — Krista Kiuru: Kyllä!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

19.28 **Lauri Lyly sd:** Arvoisa puhemies! Täällä on kaksi tämmöistä maagista lukua nyt liikkunut. Täällä on, että 60 000—65 000 työllistyy ja 60 000—65 000 siirtyy toimeentulotuelle, eli ääripäihin ollaan miettimässä näitä juttuja täällä. Työllistyminen on kaikkien tavoitteena, ja se on hyvä asia, mutta tosiasiaassa työllistymisen esteet ovat osaamisen puute, työn maantieteellinen kohtaanto-ongelma eli se, että työ ei ole siellä, missä tekijä on, eli siinä on etäisyyttä, ja kolmas asia on työkyky. Näitä kun kysytään yrittäjiltä, ne luettelevat nämä kolme syytä, mitkä ovat työllistymisen todelliset esteet. Nyt näitä työllistymistoimia yritetään tehdä sanomalla, että kannustetaan tässä työllistymään laskemalla sosiaaliturvaa niin alas, ja ajatellaan, että kyllä ne sieltä töihin tulevat, kun se pudotetaan riittävän alas. Tämä on niin kuin se peruslinja tässä taustalla. Minä en oikein jaksa uskoa siihen, koska todellisiin työllistymisen esteisiin täällä ei ole yhtään lakiesitystä tai asioita, joilla niihin puututtaisiin — osaamisen kasvattamiseen, jopa poistetaan aikuiskoulutusta, ettei vain tulisi osaamista lisää, ja niin pois päin. Täällä on niin kuin toiseen suuntaan, täällä on monia risiriitoja tässä olemassa, ja se on tässä ongelma.

Sitten jos katsotaan tätä koko työttömien työnhakijoitten määrää, niin tällä hetkellä 256 000 hakee työpaikkaa TE-toimiston tilastojen perusteella, ja se luku on kasvanut vuodessa 23 000 ja kasvaa tästä eteenpäin. Yritän tässä sanoa vain, että on erittäin vaikea saada täältä työllistymään ihmisiä, koska avoimia työpaikkoja ei ole. Niin kuin äskeisessä puheenvuorossa sanoin, 56 000 vuodessa katosi avoimia työpaikkoja. Sitten meillä on tämä nollatalouskasvu, joka on tilanne, johon pitäisi saada prosentteja lisää, niin että me saadaan toimeentuloa haettua kasvun kautta ja sitä yhteistä varallisuutta kasvatettua siitä tekemisestä, jolla voidaan tätä hyvinvointiyhteiskuntaa pitää yllä.

Täällä on erilaiset näkökulmat koko ajan: toiset lähtevät siitä, että viedään turva niin alas, että kyllä ne sieltä töihin tulevat, ja sitten toiset yrittävät tätä kasvun elementeillä ja hakea niitä todellisten työllistymisen esteitten kautta. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Bergbom, olkaa hyvä.

19.31 **Miko Bergbom ps:** Arvoisa puhemies! Taitaa yksi keskeisimpiä kasvun jarruja tällä hetkellä olla korkopolitiikka, joka valitettavasti ei ole kansallisissa käsissä, kuten tässä salissa hyvin tiedetään. [Krista Kiuru: Se on totta!]

Totean nyt muutaman asian tähän, kun täällä nostettiin nyt tämä oluen verotus ja sillä lähdettiin naureskelemaan. [Kimmo Kiljunen: Ei naureskeltu!] Kun luette tuon seuraavan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

kohdan ja sen esityksen — vähän tuntuu, että ette ole siihen tutustuneet — niin tosiaan ehdotetut veromuutokset kasvattaisivat alkoholiveron tuottoa vuositasolla noin 15 miljoonaa euroa. Kun luette sen esityksen, tämä käy selväksi. Eli siinä on kyseessä veronkorotus kokonaisuudessaan — kokonaisuudessaan on kyse veronkorotuksesta. [Krista Kiuru: 25 miljoonaa alennusta, se jäi sanomatta!] Olutta, viiniä ja väkeviä verotetaan eri tasolla, ja siinä viinien ja väkevien verotus nousee ja oluen hieman laskee, [Krista Kiuru: 25 miljoonaa jää saamatta!] mutta kokonaisuudessaan vaikutus on julkiselle taloudelle kiistatta positiivinen 15 miljoonaa euroa, ja tämä on fakta. Sillä vahvistetaan julkista taloutta. [Krista Kiuru: Sieltä tulisi 40 miljoonaa!]

Mitä tulee tähän solidaarisuusveroon, niin kun katsoin teidän hallituksen ohjelmaa ja teidän hallituksen politiikkaa, niin ettepä säättäneet solidaarisuusverolle jatkoa itse asiassa vuodelle 24. Tämä pitää paikkansa. Solidaarisuusverolle ei oltu säädetty jatkoa vuodelle 24. Miksi ette tehneet näin? [Katri Kulmuni: Miksi te laskette sitä?] Tämä hallitus päätti nimenomaan jatkaa solidaarisuusveroa hieman korkeammalla rajalla kuin aikaisemmin, mutta te ette esittäneet sille jatkoa. Te olisitte keventäneet vielä enemmän. Näinhän tämä menee. [Krista Kiuru: Se olisi hienoa, että edellinen hallitus olisi päättänyt kaiken tälle hallitukselle valmiiksi!] Näinhän tämä menee. Tämä on fakta. Mikään ei estänyt teitä säättämästä sille jatkoa, mutta te ette tehneet sellaista päätöstä. Kyllä tämä näin vaan menee.

Tosiaan, olen pahoillani, että en ole ollut kuuntelemassa koko keskustelua. Oli pakko käydä myös vessassa ja syömässä. [Krista Kiuru: Sitä ei ole kaikille sallittu tässä talossa!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

19.33 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa herra puhemies! Nyt kun lähdettiin keskustelemaan tästä solidaarisuusveron muutoksesta, niin kiinnittäisin huomiota tämän hallituksen yleiseen politiikkaan. Me säädimme vammaispalvelulain, ja se tuli hieman teidän hallituksen puolelle. Te ensimmäisenä lähditte leikkaamaan sieltä ja peruitte sen. Meillä oli säädettyä hoitotakuu, joka koko ajan kiristi hoitopääsyä nopeuttamalla — te peruitte sen ja leikkasitte sen. Vanhustenhoidon henkilöstömitoitusta me ollaan ajettu täällä salissa vuosikaudet, me ollaan saatu tuhansia ihmisiä ympärivuorokautiseen hoitoon, ja te peruitte sen. Ja nyt kun meillä on ollut solidaarisuusvero koko viime kauden voimassa, niin te laskitte sen. [Miko Bergbom: Jatkoimme sitä!] Kyllä tämä on teidän hallituksenne politiikkaa, jossa köyhiä kyykytetään. Te leikkaatte 1,5 miljardia pienituloisilta duunareilta, työttömiltä ja köyhiltä ihmisiltä, ja samaan aikaan te annatte isoja verohelpotuksia kaikkein hyvätuloisimmille ihmisille.

Edelleen kun ollaan pian tässä itsenäisyyspäivän puolella, niin haluan kyllä vedota hallituksen sosiaaliseen omaantuntoon ja oikeudenmukaisuuteen. Erityisesti tässä ajassa pitäisi huolehtia kansakunnan yhtenäisyydestä ja siitä, että kaikki osallistuvat näihin talouden tasapainotustalkoisiin. Nyt te vieritätte nämä kaikki 1,5 miljardin leikkaukset jo valmiiksi pienituloisille ihmisille, kun kansanedustajan tulotasolla — puhumattakaan ministeriaition tulotasosta — puhutaan tuhansien eurojen verohelpotuksesta, ja tämä on sellainen poliittinen linja, joka todellakin erottaa perussuomalaiset ja sosiaalidemokraatit. Me emme olisi ikinä hyväksyneet tämän kaltaista arvovalintaa, ja tässä me nyt olemme. Me olemme käsittelemässä näitä historiallisen suuria leikkauksia perusturvaan täällä puutteellisilla vaikutusarvioinneilla, ja hallituksella ei ole mitään vastausta näihin kysymyksiin, joita me ollaan täällä esitetty monet kerrat. Tämä on aivan tuttua meidän valiokuntatyöstä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Nyt toivoisinkin, että me keskustelemme vielä näitten vaikutuksista ihmisiin. Tänään meillä on toimeentulotuen leikkaus, se on selkeä leikkaus. Käsittelemme pian asumistuen leikkausta, joka kohdistuu hyvin pitkälti merkittävään osaan ihmisiä: puhutaan siis valtavasta määrästä ihmisiä, joiden asumistukea leikataan. Ja jos sinulla on omistusasunto — esimerkiksi meillä Sastamalassa päin on monia vanhempia omakotitaloja — ja ei mene asunto kaupaksi ja pienillä tuloilla olet joutunut hakemaan asumistukea, niin se viedään kokonaan. Mihin siitä nyt tuolla maaseudulla myydään asuntoja ja muutetaan toiseen asuntoon hakemaan sitten vuokratukea? Kyllä nämä vaikutusarviot, joita siihenkin lakiesitykseen on tullut, ovat olleet täysin puutteellisia, puhumattakaan näistä muista. — Arvoisa puhemies, jatkan kyllä vielä hetken. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Niin, asumistuen leikkaus, puhumattakaan sitten tästä indeksileikkauksesta, jonka te myös tuotte tänne tänään: 10,2 prosenttia kaikista Kela-sidonnoisista indekseistä, lähes. [Kimmo Kiljunen: Ei kai!] — Eläkkeensaajan asumistuki. Kimmo tietää eläkkeensaajien tilanteen ja kuinka paljon on pienituloisia eläkkeensaajia. — Seuraavan neljän vuoden aikana eläkkeensaajan asumistuki leikkaantuu 10,2 prosenttia. [Kimmo Kiljunen: Onko totta?] Kysyimme, onko tämä kohtuullista: ei vastausta, emmekä varmasti saa tänäkään iltana. Tai sitten työttömyysturvan leikkaukset, erityisesti lapsilta. Sen takia me myös haluamme vastauksia, ja me haluamme, että nämä lait on käsitelty perusteellisesti, koska meillä on ollut hyvä asiantuntijakuuleminen. Suomen huippuasiantuntijat ovat olleet hyvin kriittisiä näistä hallituksen esityksistä ja tämän lainsäädännön valmistelusta. Tämä koko prosessi on ollut luokatonta, kuten puheenjohtaja Kiurukin on tuonut täällä usein esille, joten toivomme, että hallitus nyt ottaa myös oppia tästä lainsäädännön valmistelusta ja varaa näille riittävät ja perusteelliset ajat ja myös on valmis vastaamaan näihin asiantuntijoiden esittämiin kysymyksiin, koska kyse on ihmisten toimeentulosta ja perusturvasta.

En malta olla vielä sanomatta, että kyllä nyt kun näitä leikkauksia on valiokunnassa käsitelty ja kuultu asiantuntijoiden viesti, niin en ymmärrä, kuinka kovaa politiikkaa hallitus harjoittaa. Se on vain sellainen arvovalinta, että 1,5 miljardia pienituloisilta ihmisiltä. Samaan aikaan hallitus ottaa enemmän velkaa kuin teidänkin monesti kritisoimanne Marinin hallitus. Te otatte enemmän velkaa kuin viime hallitus, enemmän velkaa, [Miko Bergbomin välihuuto] ja samaan aikaan te kevennätte hyvätuloisten verotusta ennätysellisesti. Onko historiassa ollut näin suuria verohelpotuksia hyvätuloisille? [Kimmo Kiljunen: En minä muista!] — Ei muisteta. — Mutta näin suuria leikkausten summia ei ole myöskään tehty. Meidän asiantuntijakuulemisessa tuotiin 90-luku, ei muistettu kauempaa. Suurimmat verohelpotukset hyvätuloisille, suurimmat leikkaukset pienituloisille, ja ennätysellisesti velkaa, enemmän kuin viime hallitus, jota te olette paljon parjannut. Että jollain tavalla kyllä kysyisin vähän tämän hallituksen politiikan perään, ja sen takia on minun mielestäni äärettömän kohtuullista, että me myös keskustellaan näitten leikkausten vaikutuksista.

Toivoisin, että kun me käydään näitä käsittelyjä, niin hallitus myös kuuntelisi asiantuntijoita ja tekisi muokkauksia. Tässäkin asiassa on niin monta valuvikaa. Meillä oli virka-pohjassa yhdessä sovittu pykälätason muutos asiantuntijoiden pohjalta, ja ratkaisevana käsittelypäivänä hallitus toi muutosesityksen ilman mitään perusteita ja ilmoitti, että nyt äänestämään, ja tämä perinteinen 9—8-sanelupolitiikka jatkui.

Haluaisin kysyä nyt, varapuheenjohtaja Laiho: Minkä takia te poistitte valiokunnan mietinnön lakipykälästä kuutoskohdan Kelan edellyttämään harkintaan liittyen? Minkä takia te poistitte sen? En ole edelleenkään saanut vastausta siihen, en myöskään valiokunnassa, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

toivoisin, että viimeistään tässä kohtaa voisitte kertoa, miksi teitte tämän esityksen. [Kimmo Kiljunen: Tärkeä kysymys!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Muistutan edustajia siitä, että vakiintuneen käytännön mukaisesti puhuttelemme edustajavereita sukunimellä. — Edustaja Junnila, olkaa hyvä.

19.40 **Vilhelm Junnila ps:** Herra puhemies! Edustaja Bergbomia täällä soimattiin, ettei hän ole ollut täällä kuuntelemassa kaikkia sosiaalidemokraattien puheita. Olen itsekin ollut täällä suurimman osan ajasta tuntitolkulla kuuntelemassa näitä samoja puheita. Avainasana ja yhtäläisyys tälle on ollut toisto, samat asiat on nimittäin luettu papereista niin monta kertaa, että oikeastaan edustaja Bergbom ei ole menettänyt tässä yhtään mitään. Kun olin hetken poissa ja tulin takaisin, aivan samat asiat toistettiin täällä uudemman kerran. Kun nyt on loppunut lukeminen sieltä papereista, on siirrytty puhumaan muista asioista, joita ei tässä hallituksen esityksessä edes käsitellä.

Arvoisa puhemies! Tälle on yhteinen nimittäjä, ja se on ajanpeluu. Ei teillä ole ollut oikeaa sanottavaa pitkään aikaan, mutta tämä joulushow’ne viivästyttää... [Hälinää — Puhemies koputtaa]

Puhemies Jussi Halla-aho: Pieni hetki, edustaja Junnila. — Pyytäisin käymään muut keskustelut jossain muualla kuin täällä salissa. — Olkaa hyvä, edustaja Junnila.

Arvoisa puhemies! Tämä joulushow selvästi viivästyttää muiden asioiden käsittelyä. Laskujeni mukaan tästä pykälästä on nyt pidetty 91 puheenvuoroa. Esityslistassa tänään on 41 kohtaa, ja tämä, arvoisa puhemies, on viides kohta. Edustaja Nurminenkin viittasi, että on paljon käsiteltäviä asioita. Täällä mainittiin sosiaalinen omatunto, ja kyllä kai se sisältää myös demokratian ja sen peruseriaatteiden mukaan toimimisen. Olisi erittäin mieltä ylentävää, että päästäisiin keskustelemaan myös muista esityslistassa olevista asioista eikä toistettaisi ja jatkettaisi tätä samaa joulushow’ta. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen, olkaa hyvä.

19.42 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Autan edustaja Junnilaa siinä, että tämän keskustelun tänä päivänä olisi saanut paljon, paljon, paljon lyhyemmäksi, jos olisitte tehneet paljon, paljon, paljon vähemmän rajuja leikkauksia tässä ohjelmassa, mitä te olette parhaillaan toteuttamassa. [Vilhelm Junnila: Kerro yksi!]

Teidän listanne on pitkä ja perusteellinen. Kuulimme historiallisen suuria leikkauksia pienituloisimmille ihmisille, toimeentulotuen varassa eläville ihmisille äärimmillään, ja suurituloisille tulee verohelpotuksia. Kiitos, kun te olette tämmöisen ohjelman tänne tuottaneet, ja me reagoimme sen mukaisesti, koska nämä ovat historiallisen rajuja juttuja. [Vilhelm Junnila: Ei pidä paikkaansa!] Sallikaa meille demokratiassa nyt puhua, meillä on oikeus silloin esittää tämä voimakas kritiikki. Totesin, että minä olen 20 vuotta ollut kansanedustajana ja tällaisessa ilmapiirissä [Vilhelm Junnila: Tämäkin kuultiin jo!] häkellyttävästi kertaakaan en ole ollut tässä salissa niin, että me olemme arvokeskustelun vieneet sille tasolle, että me leikkaamme heikoimmilta ihmisiltä tässä yhteiskunnassa. Sitä minä en voi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

ymmärtää. [Vilhelm Junnila: Ei se pidä paikkaansa!] Ei olemassa mitään perusteita sille, että me sille tielle menemme.

Me voimme kyllä miettiä, voidaanko ottaa niiltä ihmisiltä, ketkä pitävät sitä valtiontulo-utta tasapainossa ja joilla on varaa maksaa. Älkää menkö niihin kaikkein köyhimpiin ihmisiin. Älkää menkö niihin kaikkein haavoittuvimpiin ihmisiin. Älkää tehkö sitä. Minä olen Vantaalta, ja minä näen tämän ison ristiriidan siinä, että te vaaditte kohtuuhintaista asumista toimeentulotuen varassa asuvilta ihmisiltä. He joutuvat vaihtamaan paikkaa, asuin-alue- ta, asuinkuntaansakin mahdollisesti, sellaiselle alueelle, missä on kohtuuhintaisempaa mutta missä ei ole työpaikkoja. Täällä on pulaa työntekijöistä, ja he joutuvat siirtymään sinne, missä ei ole työpaikkoja olemassa, eli teette juuri päinvastoin tämän tilanteen. Siellä sitten taas ihmiset joutuvat periaatteessa siirtymään sieltä tänne, jos haluavat saada työpaikkoja, ja tullaan vaikeuksiin. Täysi kohtaamattomuustilanne, että me heikoimmilta vedämme pois ja niille annamme tilaa sitten. Kyllä, tärkeitä työllistämistä tulemme tekemään.

Sitten, edustaja Junnila, annan teille nyt uuden aiheen tähän vielä, ja se täydentää tätä keskustelua, minkä Bergbom täällä avasi solidaarisuusverosta. Annan vain vihjeen enkä mene pidemmälle siinä asiassa, kun se on hieman toinen teema, kylläkin tässä samassa leikkauspaketissa. On aivan loistava mahdollisuus avittaa, tulla vastaan nyt eläkkeensaajia siinä — puhuitte solidaarisuusverosta, mutta yhdenvertaisuusasia ei ole ollenkaan mukana, koska eläkkeensaajilla on päällä 5,8 prosentin raippaveron, joka on täysin ikäsidon- nainen vero ja jolla rankaistetaan niitä, jotka ovat jo eläkkeellä olevia. Siellä jos se pohjaosa lähtee kertymään, se solidaarisuusvero on hyvin alhainen. Parhaillaan tehdään tietopalvelussa laskentaa siitä, ja se on noin miljardin säästö, minkä me saamme, miljardin lisätulo itse asiassa yhteiskunnalle, jos te poistaisitte tämän raippaveron sillä tavalla, että kaikki suurituloiset maksaisivat saman veron, minkä yli 65-vuotias eläkeläinen maksaa tuloistansa. Silloin me saataisiin tänne noin miljardi euroa lisää. Tehkää se, niin keskustelu vähenisi tässä salissa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Puhujalista on nyt siinä määrin lyhyt, että en myönnä vastauspuheenvuoroja. — Edustaja Rantanen, Piritta, olkaa hyvä.

19.45 Piritta Rantanen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty hyvää keskustelua siitä, minkälaisia vaikutusarviointeja tästä toimeentulotuen muutoksesta on tehty. Se on kyllä tullut varmaan jo kaikille tässä salissa hyvin selväksi, että ne vaikutusarvioinnit ovat erinomaisten puutteelliset, ja vielä kun niitä perustellaan hyvin usein sillä, että niillä on työllisyysteen positiivisia vaikutuksia ja halutaan ihmiset saada töihin, niin on kuitenkin muistettava se, että juuri näihin työllisyysvaikutuksiin liittyy niitä suuria epävarmuustekijöitä ja niiden arvioiden on asiantuntijakuulemisissakin kerrottu olevan vain suuntaa antavia.

Sanoin tuossa jo aiemminkin tämän keskustelun äärellä siitä, että meidän pitäisi laittaa ne paukut sinne juurisyihin ja pitäisi paljon enemmän tehdä asioita vaikuttamalla niihin juurisyihin, minkä takia ihmiset eivät ole työelämässä vaan ajautuvat ehkä toimeentulotuen piiriin. Tämä hallitushan tekee nimenomaan nyt niitä toimia, joilla ajetaan ihmisiä sinne toimeentulotuen piiriin. Kuulemisissa esimerkiksi mielenterveysongelmat ovat olleet yksi uusi meidän todella iso ja laaja kansanterveydellinen ongelma. Miksi emme puutu niihin juurisyihin, joilla esimerkiksi mielenterveysongelmiin voidaan vaikuttaa? Meillä on niissä kuulemisissa ollut nimenomaan puhetta siitä, että työelämän vaatimukset ovat kasvaneet,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

meidän työelämämme on muuttunut siihen suuntaan, että ihmisten välillä tehtävä työ on lisääntynyt, ja se on oikeasti osalle ihmisistä erittäin rasittavaa. Meidän työelämämme ei tue riittävästi niitä ihmisiä, jotka selviytyisivät vaikka semmoisesta ihmisten välisestä työstä. Meidän tietointensivisyys on kasvanut äärimmäisen paljon, samoin tulosvastuullisuus ja kilpailuhenkisyys, ja itseohjautuvuus työelämässä on todella paljon lisääntynyt. Ne ovat niitä juurisyitä, joihinkä meidän pitäisi täällä pystyä paljon enemmän puuttumaan, eivätkä ne ratkea sillä, että toimeentulotuesta leikataan vielä lisää.

Mielenterveyden ongelmista johtuvat sairauspoissaolot ovat lisääntyneet erityisesti nuorilla, mikä on äärimmäisen huolestuttavaa, ja juuri niihin meidän pitäisi puuttua: jos nuoret ihmiset jo nyt tippuvat työelämästä, niin millä heidät saadaan enää takaisin työelämään? Ei ainakaan sillä, että toimeentulotukea vielä leikataan ja siihen tällaisia muutoksia tehdään. Meillä mielenterveyshäiriöistä kärsii kolme prosenttia työikäisistä ihmisistä, ja se on valtava määrä ihmisiä. Meillä on useita yksilöön, työelämään ja yhteiskuntaan liittyviä yhtäaikaista taustatekijöitä, joihin meidän pitäisi puuttua, ja se, millä niihin voitaisiin puuttua, liittyy nimenomaan perheiden tukeen, lasten ja nuorten kasvuolojen tukemiseen ja taloudellisen tilanteen turvaamiseen. [Puhemies koputtaa] Tämä ei ainakaan ole sitä taloudellisen tilanteen turvaamiseen liittyvää asiaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Joona, olkaa hyvä.

19.49 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tänään käsitellään laaja lista hallituksen leikkaustoimenpiteitä, joilla hallitus todella nyt vie lävitse historiallisen suuret sosiaaliturvavaleikkaukset, ja tässä ensimmäisenä keskitytään toimeentulotukeen. Pelkästään tämän yksittäisenkin pykälän muutoksilla, jotka hallitus nyt enemmistöllään meinaa lävitse viedä, tulee olemaan todella isoja vaikutuksia heikoimmassa asemassa olevien ihmisten arjessa.

Kun näistä vaikutuksista on täällä puhuttu, vastauksia on paljon penätty, niin äsken kuitenkin edustaja Junnila nyt sitten syytti oppositiota ajanpeluusta — siis että tämä on ajanpeluuta, että oppositio täällä käyttää perustuslain jokaiselle kansanedustajalle suojaamaa oikeutta ilmaista itseään eduskunnan täysistunnossa ja puhua niistä asioista, jotka ihmisten arjessa näkyvät. No, jos tämä on ajanpeluuta, edustaja Junnila, niin te varmaan käytitte viime kaudella samanlaisen puheenvuoron omassa eduskuntaryhmässänne ja totesitte, että onpa härskiä ajanpeluuta pitkittää täällä yksittäistä istuntoa useita päiviä sen takia, tehdäänkö se välttämätön päätös, joka viime kaudella tehtiin liittyen elpymispakettiin. [Miko Bergbom: Ei ollut välttämätön!] Mutta se ei ollut silloin ajanpeluuta, vaan se oli suorastaan täysin välttämätöntä keskustelua. Mutta nyt, kun osat ovat vaihtuneetkin ja teidän pitäisi vastata siihen kritiikkiin, jota täältä perustellusti lausutaan, se leimataan heti ajanpeluiksi. Eihän tällaista argumentointia usko kukaan.

Arvoisa puhemies! Onhan se, mitä näillä hallituksen esityksillä nyt todella aikaan saadaan, karua luettavaa, ja se sopii kyllä pöytäkirjoihin useammankin kerran jättää. Näillä sosiaaliturvaan liittyvillä heikennyksillä, joita hallitus nyt lävitse vie, toimeentulotukimenot tulevat kasvamaan radikaalisti, yli 100 miljoonalla eurolla, jo pelkästään ensi vuonna. Siis ei niin, että hallitus pystyisi vähentämään toimeentulotukiriippuvuutta, vaan se sitä massiivisesti lisää. Pelkästään näiden toimenpiteiden jälkeen yli 65 000 ihmistä tippuu toimeentulotuelle. Toimeentulotuki on se kaikista passivoivin sosiaaliturvan muoto, ja sen takia Suomessa yleisesti ollaan lähdetty siitä, että pitää pyrkiä huolehtimaan ensisijaisesta sosi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

aaliturvasta, jotteivät ihmiset tippuisi toimeentulotuella, joka on huomattavasti byrokraatisempi ja vaikeuttaa työllistymistä, vaan sen sijaan nimenomaan pyrittäisiin huolehtimaan siitä, että jokaiselle ensisijainen sosiaaliturva on riittävä ja siinä on mahdolliset kannusteet esimerkiksi työllistymiseen. Mutta nyt hallitus todella tekee aivan täyskäännöksen tähän perinteiseen linjaan ja lähtee lisäämään omilla toimenpiteillään massiivisesti toimeentulokiasiakkaiden määrää, ja tämä on kyllä täysin väärä linja.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

19.52 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa herra puhemies! Itsekin kiinnitin huomiota tähän edustaja Junnilan puheenvuoroon. Te aloititte tämän keskustelun debatissa — en sanatakkasti muista, mutta voitte varmaan vielä kertoa — kuvaamalla näitä ihmisiä, jotka ovat toimeentulotuella, että työttömien ja pienituloisten pitäisi muuttaa kaupungeista pois ja siellä tarvitaan vain työssäkäyviä... [Vilhelm Junnila: Ei pidä paikkaansa!] — Anteeksi? [Vilhelm Junnila: Ei pidä paikkaansa!] — No, voisitteko kertoa vielä uudestaan, mitä sanoitte? [Vilhelm Junnila: Toistetaanko lisää?] Tästä syntyi keskustelu, ja kun täällä ihmiset lähtivät kysymään perään, mitä tarkoittatte näillä, niin te hävisitte. Nyt tulitte muutaman tunnin myöhemmin sanomaan, että vielä keskustelu jatkuu. Nimenomaan tässä on iso asiakokonaisuus käsittelyssä, ja me olemme täällä esittäneet näitä huolia, jotka konkretisoituvat näiden ihmisten toimeentulossa joka kuukausi, ja täällä me emme ole saaneet vastauksia.

Myös, Junnila, sanoitte, että ei pidä paikkaansa, että nämä kohdistuvat pienituloisiin ja nämä ovat suuria leikkauksia — voitte korjata — ja nyt kun olette paikalla, niin totean vielä valiokunnalle toimitetusta professori Hiilamon lausunnosta: ”Olen seurannut sosiaaliturvan säästöjä 1990-luvun alkupuolelta asti. Koskaan aikaisemmin sosiaaliturvasäästöjä ei ole kohdistettu näin suuressa määrin perusturvaan kuin otsikossa mainituissa neljässä lakiehdotuksessa tehdään.” Eli tässä kokonaisuudessa. [Sosiaalidemokraattien ryhmästä: Karua kieltä!]

Lisäksi puhuitte ja kiinnititte huomiota tämän keskustelun pituuteen. Me olemme käyttäneet täällä näitä kolmen minuutin tai seitsemän minuutin puheenvuoroja asiasta ja kysyneet, ja ehkä toivoisin, että katsoisitte hieman peiliin ja miettisitte viime kautta, että kuka esimerkiksi pitää pisimmän puheenvuoron tilastoennätyksiä — ja niissä puhutaan siis aika pitkistä, yli kahdeksan tunnin puheenvuoroista täällä. [Kimmo Kiljunen: Luettiin Raamattua!]

Ehkä näillä perustein vähän kyseenalaistaisin teidän argumentointianne tätä lakiesitystä kohtaan. Edelleen toivon, että vastaatte näihin esitettyihin kysymyksiin, mitä me olemme esittäneet. Toivon, että kun, Junnila, pidätte nyt puheenvuoron, kerrotte, keihin tämä kohdistuu, ovatko nämä vaikutusarviot teidän mielestänne puutteellisia, niin kuin täällä on tuotu, pitääkö ihmisen hakea asuntoa koko Suomesta ja miksi muutitte kutospykälän Kelan vaatiman harkinnanvaraisen poiston sieltä. Vastaatteko tähän? Täällä on lukuisia kysymyksiä, ja odotamme vastausta. Heti kun saamme näihin vastauksen, voimme lopettaa keskustelun välittömästi. [Kimmo Kiljunen: Kyllä!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kettunen, olkaa hyvä.

19.55 **Tuomas Kettunen kesk:** Kunnioitettu herra puhemies! Ehkä tämän keskustelun siunatuksi lopuksi voin todeta täältä salin keskeltä, että tämä keskustelu on pitänyt käydä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

ja ihmettelen itsekin — otin tämän puheenvuoron juuri sen vuoksi — että edustaja Junnila sanoo, että tässä keskustelulla pitkitetään eduskunnan iltaa. Minun mielestäni näin ei ole, vaan perustavanlaatuisia kysymyksiä ja puheenvuoroja on opposition suunnalta esitetty ihan syystäkin hallituksen suuntaan.

Edustaja Junnila, toivoisin myös, että käyttäisitte puheenvuoron ja kertoisitte, minkä vuoksi te olette leikkaamassa kaikista heikompiosaisilta suomalaisilta. [Vilhelm Junnila: Ei pidä paikkaansa! — Vasemmalta: Pitäähän!] Miksi te teette tämän toimenpiteen monelle heikompiosaiselle, vähävaraiselle? Kaljaveron alentaminen on todellakin laiha lohtu, kun otetaan perustoimeentulosta.

Puhemies! Tämä on ollut hyvää keskustelua. Edustaja Junnila, viime kaudella tekin olitte pitämässä pitkiä puheenvuoroja liittyen EU:n elvytyspakettiin. [Katri Kulmunin välihuuto] Kumpaa te pidätte tärkeämpänä: tätä, että leikataan köyhiltä, vai sitä, että ollaan elvytyspaketin puolesta tai sitä vastaan?

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Junnila, olkaa hyvä.

19.56 Vilhelm Junnila ps: Arvoisa puhemies! Kun täällä pidetään toistosta ja ilmeisesti edustaja Nurminen oli poissa, kun aiemman kerran puhuin asiasta, niin toistetaan. Siis aiemmin sanoin, että täällä on kaksi virheellistä väittämää. Nyt lisään siihen kolmannen.

Ensimmäinen koski sitä, että lakiesitys heikentäisi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa. Kun tämä toistuu täällä jatkuvasti, niin toistan myös sitten puheeni. Olette varmaan tutustuneet asiantuntijalausuntoihin, olette tutustuneet perustuslakivaliokunnan lausuntoon. Siellä esimerkiksi lausunnoissa professori Hidén on erikseen korostanut, että hänen mielestään on huolehdittu erityisen vaikeassa tilanteessa olevien henkilöiden asemasta. [Välihuutoja vasemmalta] Itse asiassa valiokunnan yksimielinen lausuntokin vahvistaa sen, että tässä nimenomaisesti suojataan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä. [Katri Kulmuni: Ihan järjetöntä!]

Sitten toinen väite oli tämä ihmisarvokysymys, mistä täällä jatkuvasti jaksetaan nillittää. Sehän alun perin perustuu kai perustuslain 19 §:n 1 momenttiin. Tätäkin on arvioitu ja todettu, että tämä ylittää kaiken sen, mitä ylipäänsä perusoikeusjärjestelmä edellyttää, ja tuo hyväksyttävät perusteet tälle lakiesitykselle. Eli kun puhutaan ihmisarvoisesta elämästä, kun puhutaan heikoimmassa asemassa olevista ihmisistä, toimeentulosta ja huolenpidosta, niin siitä on erikseen arvioitu yksimielisesti, ettei tämä ole senlaatuinen kysymys. Jos tämä olisi, sitä ei säädettäisi tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Sen vuoksi tämä väite on täysin perätön, mitä sieltä jatkuvasti jaksetaan toistaa.

Mitä tulee sitten näihin professori Hiilamon lausuntoihin, en ole niitä itse lukenut, mutta kun tätä asiaa käsiteltiin valiokunnassa, niin vastaan tuli vuoden 1996 Lipposen hallituksen aikainen esitys, ja se meni merkittävästi pidemmälle, kaikkien asiantuntijoiden mielestä paljon pidemmälle kuin nämä esitykset.

Nämä kaikki kolme väittämää, mitä te täällä esitätte, ovat virheellisiä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ja edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

19.59 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa herra puhemies! Ehkä itse tulini vielä entistä surullisemmaksi tästä edustaja Junnilan sävystä. Kun keskustelemme kaikista heikoimmassa asemassa olevista ihmisistä, [Vilhelm Junnila: Ei keskustella!] niin te kiistätte tämän tosiasian.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Teidän mielestänne Suomessa toimeentulotuella elävät ihmiset eivät ole heikoimmassa asemassa. [Veronika Honkasalo: Se on heille hauskaa, se on naurunaihe!] Te pidätte naurunalaisena tätä, te kyseenalaistatte tämän tosiasian, ja lisäksi te sanotte: ”Jaksatte nillittää ihmisoikeusvaikutuksista.” [Tuomas Kettunen: Ohhoh!] Minun mielestäni tämä kuvastaa sitä, mikä teidän arvomaailmanne ja ajatuksenne on näistä ihmisistä [Katri Kulmuni: Köyhistä suomalaisista!] ja heidän hyvän elämän edellytyksistä, siitä, että nämä ja kaikki ihmiset voisivat elää parempaa ja hyvää elämää ja saada ne kaikki peruselämänedellytykset rakennettua ja että meillä olisi semmoinen turvaverkko, joka tukisi jokaista ihmistä saamaan sen paremman elämän. Teidän ajattelunne on jotenkin... Oikeastaan se kuvaa näitä leikkauksia, ja ehkä tämän takia me joudumme keskustelemaan tästä ja puolustamaan näitä ihmisiä ja sitä pientä tuloa ja oikeutta siihen, mikä heille on säädetty.

Mutta edelleen, kun kuuntelee näitä, niin perussuomalaiset siteeraavat: ”Nillittää ihmisoikeuksista.” Teidän perussuomalaisten puheenvuoroissa te ajatte työttömät ihmiset, pienituloiset pois kaupungeista. Te haluatte lisätä segregatiota. Teiltä ei löydy ymmärrystä ja sydäntä nähdä ihmisten erilaiset elämäntilanteet ja mitä siellä tulee. Täällä on esimerkiksi puhuttu velkaantumisesta, erilaisista inhimillisistä haasteista, joita myös yhteiskunnan turvaverkon on ymmärrettävä, mutta teillä ei löydy sydäntä näille tosiasioille, mitä täällä on tuotu. — Arvoisa puhemies, kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen.

20.01 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä keskustelu olisi varmaan paljon lyhyempi, jos olisimme voineet saada vastauksia niiltä edustajilta, joilta täällä on myöskin avoimesti kysytty.

Edustaja Laiho on tästä hyvä esimerkki. Me olemme moneen kertaan hänen nimensä mainiten pyytäneet, että hän antaisi oman arvionsa ja käsityksensä siitä, miksi valiokunnassa hänen esityksestään poistettiin, oliko se, 7 kohta. [Ilmari Nurminen: Kuudes!] — 6 kohta 7 a §:ssä. — Se on ratkaisevan tärkeä nyt tämän meidän keskustelumme kannalta täällä ollut, ja me emme saa tätä vastausta. Me olemme häneltä kysyneet nimeltä mainiten, miksi näitä vaikutusarvioita tässä ei kunnolla ole tehty ja miksi on jouduttu tästä mietinnöstä poistamaan faktoja, jotka ovat asiantuntijoiden kautta tulleet. Me olemme pyytäneet ja pyytäneet, ja nytkin hän poistui tästä salista juuri, kun näitä kysymyksiä hänelle esitettiin. Sen takia jää vähän oudoksi tämä ilmapiiri tässä keskustelussa, arvoisa rouva puhemies, koska me emme aidosti saa näitä vastauksia.

Sitten kun edustaja Junnila vastaa: Te olette esiintynyt kansainvälisissä foorumeissa arvokkaasti, muun muassa Etyjin valtuuskunnassa Suomen valtuuskuntaa vetänyt. Minä toivon, että kun siellä puhutaan ihmisoikeuksista ja ihmisarvosta, te ette vahingossakaan käyttäisi termiä ”ja täällä nillitetään ihmisarvoista”. [Ilmari Nurminen: Kyllä!] Tilanteessa, jossa me puhumme aidosti heikoimmassa asemassa olevista suomalaisista, kun viime sijaisen tuen saajat ovat toimeentulotuen saajia ja sieltä leikataan, me nostamme tämän arvokeskustelun tässä, että miten on mahdollista, että me leikkaamme heikoimmilta, miten on mahdollista, että tätä hyvinvointiyhteiskuntaa ikään kuin kohennetaan sillä, että me leikkaamme juuri niiltä, jotka ovat kaikkein riippuvaisimpia tästä hyvinvointiyhteiskunnan tuesta, ja te sanotte, että tämä on nillittämistä. Tämä on aika pohjakosketus silloin, kun olemme arvokeskustelussa mukana, edustaja Junnila, ja soisin, että käyttäisimme toisiamme kunnioittaen termejä, koska me yritämme varmasti tässä joka tapauksessa parastamme.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Honkasalo.

20.03 **Veronika Honkasalo vas:** Arvoisa puhemies! En yhtään ihmettele, että tämän asian kokonaisuuteen on mennyt näin paljon aikaa. Kyse on myös siis periaatteellisesti todella isosta asiasta, ja tuntuu myös, että me eletään täällä oppositiossa suhteessa hallituspuolueisiin ihan erilaisessa todellisuudessa suhteessa siihen, kuinka periaatteellisesta ja isosta ja julmasta toimenpiteestä on kyse. Tässä nimenomaan kajotaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elinoloihin. Toimeentulotukea saavat ihmiset ovat juuri se ihmisryhmä.

Kun täällä käsiteltiin lähete keskustelussa näitä isoja sosiaaliturvakokonaisuuksia, niin saimme oppositioedustajien kanssa täällä monta, monta, monta tuntia keskustella täysin yksin näistä kaikista esityksistä, ja silloin täällä ei ollut yhtäkään hallituspuolueen edustajaa puolustamassa näitä esityksiä. Tässä taustalla oli se, että nämä kaikki lakiesitykset oli tuotu hirveällä kiireellä ja asiantuntijoilla ei ollut tarpeeksi aikaa perehtyä ja antaa lausuntoja. Sen lisäksi vaikutusarvioita ei ole kokonaisvaltaisesti tehty, vaikka niin on ministeriäitiöstä useamman kerran luvattu, että näin tullaan toimimaan, ja sen lisäksi mietintöpohjasta pyyhitään pois kaikki ne kielteiset vaikutukset.

Tuntuu, että tässäkin keskustelussa argumentoidaan aivan eri pohjalta. Te keskitytte siellä, hallituspuolueet, saivartelemaan sillä, ettei kyse ole heikompiosaisista, sen sijaan, että te rehdisti ja reilusti puolustaisitte näitä hallituksen esityksiä, joilla on kielteisiä vaikutuksia [Ilmari Nurminen: Kyllä!] ja joiden kaikki vaikutukset eivät edes ole tiedossa. En tiedä, kuinka moni hallituksen edustaja oli paikalla, kun puhuin siitä, että itse asiassa sosiaaliturvan alikäyttö on suomalaisessa yhteiskunnassa erittäin iso yhteiskunnallinen ongelma johtuen siitä, että ihmiset, jotka ovat itse asiassa oikeutettuja sosiaaliturvaan, eivät hae heille kuuluvaa turvaa siitä syystä, että toimeentulotukiasiakkaat ovat esimerkiksi niin voimakkaasti leimattuja ja he elävät jatkuvan stigman kanssa ja heitä vahditaan byrokratian osalta myös erittäin tarkoin. Onko tämä ihmisarvoista elämää, kysynpä vain.

Mutta selvää on se, että hallituksen esitykset, arvoisa puhemies, syöksevät tuhannet ihmiset köyhyyteen, ja tältä tosiasialta te ette pääse mihinkään.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kokko.

20.06 **Jani Kokko sd:** Arvoisa puhemies! Selkeästi on pitkään ja hartaasti asiaa keskusteltu, mutta se varmaan kertoo siitä, kuinka tärkeä tämä teema on. Ehkä nillityspuheenvuorot voisi jättää pois, vaikka ymmärrän, että kello on jo paljon ja varmasti listalla on paljon tärkeitä asioita.

Mitä ainakin meidän ryhmän sote-valiokunnan ihmiset, kuten edustaja Nurminen, ovat useassakin puheenvuorossa jo tuoneet esille, liittyy nimenomaan siihen, että nämä puutteelliset vaikutusarviot siinä, miten nämä leikkaukset tulevat kohdistumaan ja erilliset leikkaukset kertyvät sitten sille yhdelle yksilölle, ovat ehkä se suurin ongelma tässä hallituksen hankkeessa. Mielestäni täällä on ihan asiallisia kysymyksiä yritetty esittää, mutta niihin ei ole sitten saatu vastauksia.

Yksi ehkä hyvä näkökulma siihen, mitä asiantuntijat ovat nostaneet, on muun muassa Tampereen yliopiston sosiaali- ja terveystieteiden professori Juho Saaren kommentti: ”Nyt saattaa käydä niin, että ne kaikki leikkaukset tulevat yhtä aikaa. Eli yksilön asunto on liian kallis, ja hänelle tulee muuttovelvoite. Samalla leikataan hänen soviteltuja päiväraho-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

jansa, ja saattaa olla, että hän siirtyy toimeentulotuella.” Kyllähän tämä on yksi osoitus siitä, mitä asiantuntijat ovat yrittäneet nostaa esille niitten kunnollisten vaikutusarvioiden tarpeellisuudesta ja ennen kaikkea siitä, että pystyttäisiin näkemään se, kuinka tämä tulee vaikuttamaan niihin toimeentulotuen saajiin. Nyt täällä on jo kuultu, kuinka heidän määränsä kasvaa huomattavasti tässä yhteiskunnassa hallituksen politiikan seurauksena. Ja kyllä tässä näkyy nimenomaisesti nyt se, voisi puhua ihan siitä kylmästä arvovalinnasta, minkä nykyinen hallitus on nimenomaan tehnyt.

Täällä nimenomaan äsken nostettiin, että ehkä haluttiin jarruttaa erittäin tarpeellista EU:n elvytyspakettia, sitä pidettiin isänmaallisena tekona. Mutta samalla tavalla kuin suomalaisilta köyhiltä ollaan nyt leikkaamassa miljardiluokassa, se ei yhtäkkiä olekaan sitten keskustelun arvoinen asia. [Katri Kulmuni: Kyllä!]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Räsänen, Joona.

20.09 **Joona Räsänen sd:** Arvoisa puhemies! Olimme sitten itse kukin hallituksessa tai oppositiossa, niin olisi kuitenkin toivottavaa, että suhtautuisimme kunnioittavasti tässä salissa paitsi toisiamme kohtaan myös toistemme argumentaatiota kohtaan. Senpä takia on ala-arvoista syyttää toisten argumentteja nillittämiseksi. Toivon todella, edustaja Junnila, kun tiedän, että olette edustaja, joka kuitenkin täyttää myös edustajan toimeen liittyvät vaatimukset arvokkaasta käytöksestä, että varmaan tuossa, kun teillä on seuraava puheenvuoro, on syytä pahoitella tätä.

Arvoisa puhemies! Ei oppositiostakaan sanota, että hallitus härkäpäisesti intää jotakin asiaa, ja kutsuta sitä nillittämiseksi. Toivon todella, että hallituksestakaan ei tällaisia syytöksiä opposition suuntaan lausuta, koska kyllä se jo vähentää tämän asian arvokkuutta, kun sitä käsitellään, ja kun puhutaan todella kaikista pienituloisimpiin kohdistuvista leikkauksista, niin sitä ei ole tarpeen piilotella sillä, että lähdetään sitten epäkunnioittavasti toistemme argumentaatioon suhtautumaan. Toivon mukaan me kaikki pidämme tämän mielessä, kun käymme keskustelua, vaikka on totta kai selvää, että näissä asioissa, joissa meillä on perustavanlaatuinen erimielisyys, se tulee näkyviin. Silti on tärkeätä, että suhtaudumme toisiimme myös kunnioittavasti.

Arvoisa puhemies! Se asia, mitä täällä kukaan hallituspuolueiden edustaja ei ole selittänyt, on se, että kun me nyt lisäämme ihmisten toimeentulokiriippuvuutta yli 65 000 ihmisen osalta, niin millä ihmeellä tämä toimenpide auttaa heitä työllistymään, kun me jo ennestään tiedämme, että kaikista vaikeinta on työllistyä toimeentulotuella. Nyt hallitus on todella viemässä sellaisia esityksiä laajasti täällä eteenpäin, joiden vaikutukset tulevat olemaan ihan jo tässä teidän omassa keltaisessa kirjassannekin: toimeentulotukimenot, yli 100 miljoonan euron kasvu, ja henkilöissä se todella tarkoittaa yli 65 000 uuden ihmisen tippumista toimeentulotuella. Tämä on todella kaukana siitä pohjoismaisesta työllisyysideasta, jonka tarkoituksena on nimenomaan pitää huolta ensisijaisesta sosiaaliturvasta, tehdä siitä aktivoivaa ja pyrkiä saamaan ihmiset työelämään, kun romutetaan ensisijaistakin toimeentuloturva ja tiputetaan ihmiset sitten viimesijaiselle toimeentuloturvalle, joka ihan tutkistikin passivoi heitä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Junnila.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

20.12 **Vilhelm Junnila ps:** Arvoisa puhemies! Täällä on jatkuvasti puhuttu siitä, että työllisyystavoitteet eivät olisi tosia, ja toisaalta siitä, että tuen maksamisen pitäisi jatkuvasti olla ikään kuin vakio. Muistutan siitä, että on myös työllisyyden edistämistavoite, joka siis kiinnittyy perustuslain 18 §:n 2 momenttiin. Se on yhtä lailla perusoikeus kuin mikä tahansa muukin ihmisen nauttima perusoikeus. Sen vuoksi tämä kritisointi siitä, että tämä olisi jotenkin hirvittävän väärin, kun tässä on myös selkeä kannustinvaikutus, on aika käsittämätöntä. Kyllä ihmisen etu on myös siinä, että hän itse pääsee töihin.

Mutta jos palataan tähän edustaja Räsänen esiin ottamaan nillittämissanaan, niin sanana se varmaan oli ehkä vähän korkea muotoilu. Mutta se, mitä tarkoitan sillä: sieltä tulee jatkuvasti jokin väite jostakin asiasta riippumatta siitä, mitkä asiantuntijat ovat sen osoittaneet vääräksi. [Ilmari Nurminen välihuuto] Hyvä esimerkki on vaikka tämä, koskeeko tämä esitys kaikkein heikoimmassa asemassa olevia. Olen lukenut täältä usean asiantuntijan lausunnon, joissa he kiistävät sen, että se koskisi. Olen myös luetellut ne pykälät, joilla suojataan heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä. Täällä on vielä lisää näitä lausuntoja, joita voisinkin periaatteessa lukea, jos ette itse niihin ole tutustuneet.

Mutta otetaan nyt esimerkkinä vielä yksi Viljasen lausunnosta: ”Toimeentulotuki on tarkoitettu kattamaan menoja laajemmin kuin ihmisarvon edellyttämää turvaa vastaava välttämätön toimeentulo vaatii. Toimeentulotuen nykyistä tasoa ei sellaisena pidä ymmärtää perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseksi vähimmäistasoksi.” Tämäkin on vuodelta 97.

Täällä jatkuvasti tavallaan papukaijamaisesti toistetaan samoja asioita. Seuraavaksi sieltä tulee jälleen väite ”ei, kun tämä koskettaa jälleen heikoimmassa asemassa olevia” tai jotain muita, ja se ei kosketa. Tämä on arvioitu hyvin perusteellisesti. [Välihuutoja vasemmalta] Asiantuntijat ovat tästä lausuneet. Jostain syystä sosiaalidemokraattinen ryhmä tuntuu omaavan tästä hyvin erilaisen mielipiteen kuin asiansa osaavat asiantuntijat. [Veronika Honkasalo: Keitä ovat yhteiskunnan heikko-osaisimmat?]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Nurminen.

20.15 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa rouva puhemies! Pitää pian toimittaa näistä kaikista valmistuneista mietinnöistä edustaja Junnilalle kopiot, koska kaikissa mietinnöissä, myös näissä mietinnöissä, joissa on hallituspuolueiden lisäykset, näissä hallituspuolueiden lisäyksissä todetaan, että nämä kaikki leikkaukset ja niiden yhteisvaikutukset kohdistuvat kaikista heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin ja pienimpiin tulokymmenyksiin. Muis- taakseni näissä STM:n vaikutusarvioissakin oli, että kolmeen pienimpään tulokymmenykseen merkittävimmin. Tämä kaikki on näissä lausunnoissa todettu, myös hallituksen omis- sa esityksissä, ja jos nyt voitte lopettaa tämän tiedon toistamisen, koska se ei asiantuntijoi- den ja näiden eduskunnan valmistuneiden mietintöjen näkökulmasta pidä paikkaansa.

Ja itse tähän asiaan: Mielestäni on äärettömän ikävää hallituksen tasolta, erityisesti pe- russuomalaisten tasolta, että kun me puhumme kaikista pienituloisimmista suomalaisista — työttömistä, pienituloisista duunareista, toimeentulotuen varassa olevista ihmisistä — ja kun me puhumme näistä epäkohdista, yhteisvaikutusten puutteista, näistä kohtuuttomuuk- sista, joilla nämä leikkaukset vaikuttavat näihin ihmisiin, kun me puhumme pienituloisista suomalaisista, niin perussuomalaisten vastaus on, että älkää nillittäkö. Mielestäni tämä on se iso suunnanmuutos, joka perussuomalaisten politiikassa on ollut nähtävillä, joka on ehkä aiheuttanut hämmennystä hyvin paljon, koska itse olisin toivonut ja ajattelin, että te jollain tavalla puolustatte pienituloisia suomalaisia ja työttömiä ihmisiä, mutta päinvas-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

toin. Päinvastoin nyt kun olen työskennellyt täällä teidän johtamassanne hallituksessa, niin te harjoitatte oman tähänastisen elinikäni kylmintä politiikkaa suomalaisia pienituloisia ja työttömiä kohtaan, ja te ette esitä minkäänlaista elettäkään valiokunnan päässä tai täällä salissa, että te puolustaisitte näitä ihmisiä tai parantaisitte. Päinvastoin te heikennätte vielä enemmän kuin mitä hallitus haluaa. Eli jollain tavalla tämä teidän politiikkanne on mennyt kokoomuksestakin paljon oikeistolaisemmaksi, kun katsoo valtiovarainministeri Purran lausuntoja ja muuta. Mielestäni tämä suunnanmuutos on kyllä todella merkillepantavaa, ja sen takia halusin sen myös tämän lain käsittelyssä sanoa pöytäkirjoihin, koska teidän politiikkanne seurauksena suomalaisten köyhyys lisääntyy, lapsiperheköyhyys kasvaa ja toimeentulokiriippuvuus lisääntyy huomattavasti. Me emme tätä teidän politiikkaanne hyväksy [Puhemies koputtaa] ja tulemme haastamaan tätä koko vaalikauden.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Harakka.

20.18 **Timo Harakka sd:** Arvoisa rouva puhemies! Jäin kiinnostuneena kuuntelemaan tätä väitettä näistä kannustinvaikutuksista, johon ilmeisesti tämä ajateltu, sinänsä melko minimaalinen työllisyysvaikutus perustuisi. Tämähän on tämä ekonomistien fantasia siitä, että kun sosiaalitukia leikataan, niin ihmisten on pakko mennä töihin. Mutta kun edustaja Junnila tuossa jo muisteli 90-luvun loppupuolta, niin meillä on todellakin olemassa käytännön esimerkki, koeteltu tilanne, jossa toimeentulotukeen liitettiin seitsemän prosentin omavastuuosuus, jolla haluttiin kannustaa toimeentulotukiasiakkaita etsimään pienempiä ja huokeampia asuntoja.

Ja kuinka sitten kävikään? 1997—2005 oli tämä omavastuukannustin, ja nyt siteeraan asiantuntijalausuntoa: ”Käytännössä kuitenkin osoittautui, ettei omavastuuosuus vaikuttanut toimeentulotukiasiakkaiden pyrkimykseen pienentää asumiskustannuksiaan.” No, jokainen arkea yhtään tunnistava ihminen nyt ymmärtää, miksi näin kävi. Se olisi aiheuttanut suurta vaikeutta ihmisten tavalliseen arkeen, lasten päiväkoteihin, kouluun ja yleisestikin. Yhtenä syynä tässä asiantuntijalausunnossa todetaan, että niitä huokeampia asuntoja ei usealla paikkakunnalla ollut saatavilla. Meillä on siis kokemusperäinen tieto, että tämä teidän Etuovi.com-tyyppinen kannustamisenne ei toimi.

Miksi teidän pitäisi tämä tietää, vaikka ideologia on teidät sokaissut? Siksi, että minun siteeraamani asiantuntijalausunto on STM:n lausunto, joka on annettu hallitusneuvotteluisa ensimmäisen viikon jälkeen. Teidän olisi pitänyt heti kättelyssä tietää, että tämä koeteltu keino yrittää kannustaa kepillä ihmisiä töihin ei tule toimimaan. Siitä on olemassa selkeät osoitukset. Mutta siitä huolimatta ideologianne sokaisemana halusitte tätä ajaa ja täällä salissakin perustella mitä kummallisimmilla väitteillä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Andersson, Li.

20.20 **Li Andersson vas:** Arvoisa puhemies! Oli pakko vielä kommentoida näitä outoja väitteitä siitä, että toimeentulotukeen tehtävät heikennykset ja leikkaukset eivät kohdistuisi kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin pienituloisiin.

Koko toimeentulotuen saamisen ehto on se, että ihmisen tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin, ja tämä pätee siis kaikkiin toimeentulotuen saajiin. Hallitus on tässä lakiesityksessä tehnyt poikkeuksia tähän pakkomuuttopykälään, joka koskettaa perheitä, ja se on toki hyvä, koska olisi kaikista hirvittävin tilanne se, jos lapset jou-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

tuvat vaihtamaan päiväkotuja, joutuvat vaihtamaan kouluja tämän teidän köyhienkiasaamisenesityksenne takia. Mutta siitä huolimatta tämä pakkomuuttopykälä koskettaa valtavan suurta joukkoa esimerkiksi yksin eläviä, pienituloisia, kaikista heikoimmassa asemassa olevia suomalaisia. Näin on.

Ja mitä tulee näihin kannustinvaikutuksiin, niin kuten tässä on useampaan otteeseen tuotu esille, koko tämä hallituksen toimeentulotuen käytön lisäämiseen nojaava sosiaaliturvapolitiikka on työllisyyspolitiikan vastakohta, koska sieltä toimeentulotuelta on kaikista vaikeinta nousta, on kaikista epäkannustavinta ottaa niitä työtunteja vastaan ja saada niitä työtuloja. Eli ainoa kannustinvaikutus, mikä tässä lakiesityksessä on, on tämä köyhien ihmisten pakkomuuttaminen pois omista kodeistaan, jopa omilta kotipaikkakunniltaan, ja se tekee tästä esityksestä niin epäinhimillisen ja epäreilun.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen.

20.22 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minäkin haluaisin ihan lyhyesti vielä pohdituttaa kysymystä tavasta puhua täällä, vain sen vuoksi, että me voisimme olla argumenteissa sinänsä kiinni. Edustaja Räsänen toi esille omassa puheenvuorossaan sen seikan, että on hyvin tärkeää, että puhumme toisiamme arvostaen ja käytämme termejä, jotka sallivat arvokkaan keskustelun, ja edustaja Junnilakin on aivan varmasti tästä asiasta viime kädessä samaa mieltä.

Toinen tärkeä seikka tähän samaan asiaan liittyen on se, että normaalissa keskustelussa, keskinäisessä keskustelussa, väittelyissä, missä tahansa tilanteessa, annetaan argumenttien kulkea puolin ja toisin ja arvioidaan niitä. Jos me ryhdymme leimaamaan toista, argumenttilta häviää pohja, meillä ei ole enää välineitä käydä keskustelua. [Miko Bergbom: Sitähän te teette!] Sen takia minusta on kovin valitettavaa, että edustaja Junnila käytti tällaisia termejä kuin ”nillittävä”, ”papukaija” ja niin edelleen. Jos me menemme tälle puolelle, niin me jäämme sanattomaksi, kuinka edetä. Sen takia minä jatkan kyllä tätä keskustelua asian kautta.

Te käytitte tässä äsken puheenvuoron, ja minusta aivan oikein, arvoisa puhemies, te puhuitte perusoikeuksista, jotka on perustuslaissa myöskin suojattu. Oikeus työpaikkaan on muun muassa tämän kaltainen oikeus. Mutta te tunnette tämän asian riittävän hyvin, te sen verran myöskin kansainvälistä oikeutta tunnette, sitä käytäntöä, kun toimitte kansainvälisillä foorumeilla yhtä lailla. Te tiedätte, että on olemassa perusoikeuksien hierarkia. Ykkösperusoikeus, joka on kaiken ydin, perusihmisoikeus, on oikeus elämään. Ilman sitä ei ole väliä millään muilla oikeuksilla, ja sitä seuraa välittömästi oikeus terveyteen, oikeus toimeentuloon ja asumiseen, koska oikeastaan muilla oikeuksilla — on sitten ilmaisunvapaudesta kysymys, vaikka työllistymisestä ja muista — ei ole merkitystä, jos nämä fundamentaalit elementit puuttuvat. Sen takia tämä on arvokeskustelu, mitä me täällä käymme, kun te puututte perustavimpaan, viimekätiseen toimeentuloturvaan ja sitä heikennätte.

Yhteiskunnan kehitystaso — toistan, minkä tänään jo kertaalleen sanoin — mitataan sillä, kuinka se pitää huolta haavoittuvimmista ja heikoimmista ihmisistä. Me olemme kaikki tähänneet siihen, että maailma kehittyy, yhteiskunnat kehittyvät siihen suuntaan, että kaikki voivat olla jaloillaan ja luodaan sitä mahdollisuuksien tasa-arvoa, että voi toteuttaa itseään näissä yhteiskunnissa kaikkialla, missä me elämme. Nyt meillä on hallitus, joka viekin kehitystä toiseen suuntaan, heikentää nimenomaan niiden ihmisten tilannetta, jotka ovat kaikkein heikoimmilla. Sen takia tämä on niin vakava arvokeskustelun paikka meille,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

ja toivon, edustaja Junnila, että te reagoisitte tältä puolelta ettekä vain sano, että perusarvoista nillitetään.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kyllönen.

20.25 Merja Kyllönen vas: Arvoisa herra puhemies! Haluan kirjauttaa sinne eduskunnan pöytäkirjoihin, ettei synny kenellekään kansalaiselle sellaista mielikuvaa, että tässä todellakin käydään keskustelua jonkun hyvätuloisen tulojen leikkaamisesta tai hyvätuloisen etuuden leikkaamisesta. Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. [Kimmo Kiljunen: Juuri näin!] Ja sen takia tällä asialla irvaileminen tai sellaisten kommenttien antaminen, niin kuin tämä olisi jotenkin yhdentekevää suomalaisille ihmisille, on väärin, eikä siitä ole suinkaan kysymys.

Tämä meidän nykyinen hallitus on tekemässä aidosti lähes puolentoista miljardin leikkaukset meidän sosiaaliturvaan. Se ei ole mitään heittelyä, se ei ole mitään sellaista löysää puhetta, minkä päälle auttaisi hymyillä kovinkaan leveästi. Minun mielestäni se on sellaista toimintaa, joka kuvastaa täydellistä ymmärtämättömyyttä suomalaisen vähävaraisen ihmisen elämästä. Tämä keskustelu on kuvastanut hyvin vahvasti, valitettavasti, hallituspuoleiden suhtautumista ja sitä, että ei ymmärretä oikeasti, mikä tilanne on niillä ihmisillä, joilla ei siellä pussin pohjalla todellakaan sitä rahaa ole tai joilla asumiskulut oikeasti ovat jos tänä päivänä sellaiset, että niistä on vaikea selvittää.

Kuten tuolta pöntöstä sanoin, aika moni työssäkäyvä perheellinen ihminen on samassa tilanteessa Espoossa, Helsingissä, pääkaupunkiseudulla laajasti ja monella muullakin kaupunkiseudulla. Minun mielestäni siinä ole mitään irvailtavaa tai naureskeltavaa. Se on vakava kysymys. Kun samanaikaisesti on kuvattu myöskin se, että se hallituksen maali siitä talouden tasapainottamisesta tämän veropohjan rapautumisen myötä karkaa koko ajan, niin väistämätön tosiasia on se, että jos tämä hymyilevä leikkuri hyvinvointivaltioista jatkuu, niin meillä ei neljän vuoden päästä ole enää kovinkaan laajasti kehuttavaa hyvinvointivaltiota. Samanaikaisesti pitäisi olla yhtenäinen, iloinen kansa, joka taistelee kaikenlaista hybridivaikuttamista ja muuta vastaan. Ei ole ehkä ihan se tilannekuva kohdillaan, jos pistetään köyhät kaduille ja pahvilaatikon kokoinenkin asunto sopii, kunhan on katto pään päällä. Ei ehkä ihan olla sillä tasolla tässä keskustelussa, että ymmärrettäisiin oikeasti, miten osa suomalaisista tänäkin päivänä joutuu elämänsä elämään. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kontula.

20.28 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Palasin tänne saliin tuolta työhuoneesta, jossa istuntoa olen nyt kuunnellut, kun minulle syntyi vahva käsitys, että erityisesti edustaja Junnila ja jossain määrin myös eräät muut edustajat eivät selvästikään ole vielä tässä vaiheessa lakiesityksen käsittelyä yhtään kärryillä siitä, missä me nyt mennään. Se ei ole mikään ihme, koska hallituksen esitys oli niin luokattoman huonosti valmisteltu, että ensimmäisissä kuulemisissa eivät kyllä edes esittelijät itse tienneet, missä mennään, ja aika lailla tässä on saanut nyt veivata asiaa suuntaan ja toiseen, että edes säällisen lainsäädännön minimiehdot tulisivat jollakin lailla täyteen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

Mutta mennään sitten siihen asiaan, eli tärkeimpään, sen ihmisarvoisen elämän minimiehtoihin. Ensinnäkin, mikä on ihmisarvo? Ihmisarvo on poliittinen käsite, se on teologinen käsite, ja se on oikeudellinen käsite, ja se on hieman eri asioita kaikissa näissä merkityksissä.

Puhun ensin hieman oikeudellisesta käsitteestä: Aivan kuten täällä salissa on tuotu esiin, perustuslain 19 §:n 1 momentti, jota toimeentulotuki toteuttaa, suojaa ihmisille välttämättömän ihmisarvoisen elämän minimiehdot. Meidän tämänhetkinen perustuslaillinen tulkinta lähtee siitä, että toimeentulotuki ikään kuin jakautuu kahteen osaan. Siinä on ensinnäkin tämä 19.1 §:n suojaama ehdoton minimitaso, jonka leikkaaminen missään oloissa ei ole mahdollista. Sitten siinä on jotakin muuta, josta me emme aivan tarkkaan tiedä, kuinka suuri se osuus on, koska kukaan ei ole koskaan määritellyt, missä kohtaa 19.1 § alkaa ja se muu loppuu, mutta tämä muu osuus on semmoinen, että tiettyjen ehtojen vallitessa poliittisilla päätöksentekijöillä on oikeudellisesti mahdollista siitä leikata. Nyt hallitus näissä leikkauksissaan on käyttänyt tätä poliittista liikkumavaraa, ja niiltä osin kuin perustuslakivaliokunta sen on siunannut, heillä siihen tällainen mahdollisuus myöskin on. Se ei kuitenkaan tarkoita, että ihmisarvo toteutuisi, koska toimeentulotuen osaltaan turvaamassa ihmisarvon välttämättömien edellytysten minimitasossa ei ole kysymys ihmisarvosta sinällään, vaan siinä on kysymys niistä taloudellisista reunaehdoista, joiden puitteissa tässä yhteiskunnassa ja tässä asiassa arvioidaan, että potentiaalisesti ihmisarvoinen elämä on mahdollista. Nämä ovat kaksi eri asiaa. Eli ei voi ajatella niin, että kaikki mahdolliset etuudet, jotka menevät yli 19.1 §:n minimivaatimuksen, olisivat jotain ylimääräistä herkkua, vaan kyllä se on niin, että ne osaltaan takaavat myös sitä ihmisarvoisen elämän toteutumista. Ne vain eivät takaa sitä välttämätöntä minimiä vaan sitä, mikä tulee sen yläpuolelle.

No niin, sitten muutama sana ihmisarvosta teologisena käsitteenä: Ne, jotka teologiaa harrastavat, ajattelevat, että on olemassa Jumala ja ihmisen arvo on suhteessa Jumalaan, ja tällaista ihmisarvoa teologisesti ymmärrettyä ei voi ottaa pois millään toimin. Se on luovuttamaton, se on meistä jokaisella riippumatta siitä, mitä me itse teemme tai mitä ajattelemmat poliitikot meille tekevät.

Sitten siihen tämän salin kannalta tärkeimpään eli ihmisarvoon poliittisena käsitteenä eli sinä käsitteenä, josta tässä salissa ensisijaisesti pitäisi puhua ja josta täällä minun nähdäkseni aika paljon on puhuttukin: Tässä salissa käydään keskustelua siitä, mitä meidän kulttuurissa, meidän aikanamme, meidän yhteiskunnassa, näissä olosuhteissa ja tässä kontekstissa kuuluu ihmisarvoisen elämän edellytyksiin. Kuuluuko esimerkiksi mahdollisuus asua samalla paikkakunnalla kuolevan läheisen kanssa saattohoitovaiheessa näihin edellytyksiin? Hallituksen mielestä ei kuulu, se ei ole osa ihmisarvoisen elämän edellytyksiä. Kuuluuko mahdollisuus opiskella tutkinto loppuun vähävaraisuudesta huolimatta? Kuuluuko mahdollisuus säilyttää työpaikka, jolla ehkä on merkittäviä sosiaalisia ja mielenterveydellisiä merkityksiä sen taloudellisen merkityksen ohella? Tämän hallituksen mielestä ei kuulu, ne eivät kuulu siihen ihmisarvoiseen elämään, jota katsotaan, että osittain julkisen hallinnon toimesta olisi syytä turvata. Tämä on poliittista määrittelyä, tämä on poliittista keskustelua, jota käydään tässä salissa ja jolla on varmasti kaikuja aikanaan myös oikeudellisiin tulkintoihin mutta joka ensisijaisesti on tässä nyt meidän määrittelymme alla.

Yleisesti totean leikkauksista — tämä on ensimmäinen näistä leikkauksista, joita on tulossa vielä lisää — että yhdessä katsoen ne ovat valtava siirtymä hyvinvointivaltioajattelusta kohti köyhäinhuoltoyhteiskuntaa. Miksi? Sen takia, että kun ihmisiä siirtyy toimeentulotuella ja kun toimeentulotuen piirissä olevien ihmisten talous nojaa entistä vahvemmin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

toimeentulotukeen muiden etuuksien sijaan, se tarkoittaa paitsi tällaista byrokraattista pikku muutosta myös sitä sosiaalietuusjärjestelmän logiikan ajattelemista aivan toisella tavalla. Toimeentulotuki on meille säädetty aikanaan viimesijaiseksi perälaudaksi väliaikaisiin tilanteisiin silloin, kun syystä tahi toisesta, esimerkiksi Kelan sotkun takia, et saa niitä perusturvaetuuksia, jotka sinulle kuuluvat. Se on tarkoitettu siis väliaikaiseksi, se on tarkoitettu pitkälti harkinnanvaraiseksi eikä missään tapauksessa pääasialliseksi ihmisten toimeentulon määrittäjäksi jopa vuosien ajaksi. Kun sitä tässä mielessä käytetään, niin sillä on useita haittavaikutuksia, joita on myös laajalti tutkittu.

Ensinnäkin se kajoaa... [Puhemies koputtaa] — Arvoisa puhemies, ajattelin käyttää nyt puheoikeuttani ja vetää tämän koko homman saman tein putkeen, niin ei tarvitse tulla tänne toista kertaa. En puhu enää pitkään.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Suositus on seitsemän minuuttia, mutta se on suositus.

Toimeentulotukeen pitkäaikaisessa käytössä kotitalouden pääasiallisena tai määrävänä tulona liittyy merkittäviä haittavaikutuksia. Oikeudellisesti näistä ehkä kiinnostavin ja tärkein on, että se kajoaa ihmisten yksityisyydensuojaan aivan eri tavalla kuin mikään muu sosiaalietuus meidän järjestelmässä, esimerkiksi niin, että toimeentulotuen saamisen edellytyksenä on, että kaikkien pankkitilien kaikki tositteet on toimitettava viranomaisen tarkastettavaksi, eikä vain kerran vaan pyynnöstä toistuvasti. Se tarkoittaa myös merkittävästi tiukempaa menokontrollia kuin missään muussa meidän sosiaalietuudessa. Eli yleisesti ottaen meidän sosiaalietuusjärjestelmässä on kyllä etuisuuksia, joihinkin liittyy tulokontrollia, niin että jotakin etuutta voidaan leikata, jos jotakin toista kanavaa pitkin tulee rahaa enemmän, tai se voidaan evätä kokonaan, mutta menokontrollia meillä ei ole muualla järjestelmässä. Menokontrolli käytännössä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos henkilö, joka on toimeentulotuella, ajattelisi, että kun suoritan tulityökortin, niin pääsen töihin, ja päättää säästää sitä varten, tai pesukone hajoaa ja hän päättää säästää uutta pesukonetta varten, niin se raha, jonka hän on saanut säästettyä todennäköisesti käymällä leipäjonossa sinne tililleen pikkuhiljaa kuukausien aikana, otetaan pois hänen seuraavan kuukauden toimeentulotuestaan. Eli semmoinen normaali talouden suunnittelu ja autonomia, jotka katsotaan aikuisen ihmisen elämään kuuluvaksi meidän yhteiskunnassa, ei ole toimeentulotuen piirissä olevalle mahdollista.

Me tiedetään tutkitusti, että toimeentulotuen kaltaiset etuudet johtavat sellaisiin käyttäytymisvaikutuksiin, että ihmiset pyrkivät kaikin tavoin pitämään päänsä matalana, ettei viranomainen vain kiinnittäisi heihin huomiota. Jos he pyrkivät parantamaan omaa elämäänsä, niin he pyrkivät tekemään sen tekemällä pimeitä töitä tai muita hämärähommia, koska se on heidän kannaltaan edullisin tapa ja oikeastaan ainoa tapa siinä tilanteessa riskeerata viimesijaista etuuttaan tehdä jotain muutosta omaan elämäänsä, koska jos esimerkiksi menee toimimaan niin uhkarohkeasti, että hankkiutuu töihin, ei ole mitään takeita siitä, että sillä väliajalla, mikä on palkan ja sen etuuden välissä, voisit olla varma siitä, että tililläsi on riittävästi rahaa, että saat sen kaurapuuropaketin sinne kaappiin.

Olen todella surullinen siitä, että näissä sosiaaliturvaetuuksissa hallitus on nyt valinnut tämän linjan, koska näen, että tässä ei ole kysymys vain leikkauksista vaan tässä on kysymys tämmöisestä isosta periaatteellisesta päätöksestä, jossa ollaan todettu, että hyvinvointivaltion aika on ohi ja että me siirrytään enemmän tämmöiseen brittityyliseen viimesijai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

seen köyhäinapujärjestelmään, jossa ne pärjäävät, jotka pärjäävät, ja muut sitten eivät pärjää.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Suhonen.

20.39 Timo Suhonen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Edellisen puhujan osalta yhdyin siihen puheeseen, että tämä on surullista kuultavaa kaiken kaikkiaan. Ja tietysti, mitä tässä tuntitolkulla nyt olemme kuulleet näitä keskusteluja, lähinnä vielä surullisemmaksi asian tekee se, että salin oikealta puolelta vähätellään itse tätä asiaa elikkä leikkauksia pienosaisilta, ja sitten samoiten vielä vähätellään opposition hyvinkin kattavia ja asiantuntevia puheenvuoroja siitä, minkälaisia vaikutuksia näillä toimilla on.

En voi olla tietysti muistuttamatta edelleen siitä, että ennen vaalejahan kuulumme esimerkiksi perussuomalaisten puheenjohtajalta, että perussuomalaisten ero kokoomukseen on siinä, että perussuomalaiset eivät leikkaa pienosaisilta. Puheenjohtaja Purra totesi vielä julkisesti, että ”se ei meille käy”. No, nyt tänään olemme kuulleet, että se tuntuu käyvän varsin hyvin ja helposti ja aavistuksen jopa ylimielisestikin elikkä vähätellen näitä henkilöitä, jotka putoavat vieläkin pahempaan taloudelliseen tilanteeseen, ja samoiten sitten on ollut tätä tämmöistä parlamentaarista ilkkumista siitä, että oppositio tästä asiasta pitäisi turhia puheenvuoroja, ja muitakin sanamuotoja täällä on kuultu.

Elikkä todella surullista, mutta tämä on nyt linja, ja uskon, että kansalaiset kyllä huoomaavat sen eron, mikä esimerkiksi perussuomalaisilla on ollut puheissa ennen vaaleja ja nyt sitten teoissa vaalien jälkeen, valitettavasti.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen.

20.41 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä edustaja Kontulan puheenvuoro oli kyllä ihan pakko rekisteröidä erinomaisena puheenvuorona sen vuoksi, että siinä avattiin tämä isompi konteksti. Ehkä Bergbomille, juuri hänelle, oli hyvä, että hän kuunteli tämän puheenvuoron — te kun olitte huolissanne siitä, kuinka pelastetaan hyvinvointiyhteiskunta. Te toitte sen hyvin selkeästi esille, että näiden toimien, jopa näiden rajujen leikkausten, joita juuri tehdään, tavoitteena on pelastaa hyvinvointiyhteiskunta.

Tosiasiassa se, että me nojaudumme näinkin vahvasti jatkossa toimeentulotukeen, mitä tässä edustaja Kontula erinomaisesti avasi, on itse asiassa trendi, joka vie pois hyvinvointiyhteiskunnasta konseptina kokonaisuudessaan ja johtaa tähän köyhäinhoitoyhteiskuntaan, jota me rakensimme aidosti silloin, kun Suomi itsenäistyi, ensimmäisessä vaiheessa. Siellä on isoja kivijalkoja, ensimmäisenä sosiaaliministeri Fagerholm 1930-luvulla Cajanderin hallituksesta ja sittemmin Pekka Kuusi ”60-luvun sosiaalipolitiikka” -kirjallaan, jolloin Suomi lähti rakentamaan toisen maailmansodan jälkeen aidosti pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Se oli vakava irtiotto siitä köyhäinhoitoyhteiskunnasta, jota itse asiassa itsenäisyyden jälkeen oltiin synnytetty Suomeen kaikkine niine etuineen ja avuineen, mitä sillä hetkellä tehtiin. Tämä on edelleenkin jäännös maailmalla — viittasitte anglosaksiseen yhteiskuntaan, jossa on aika pitkälle tämä köyhäinohitomalli jopa pitkälle kehittyneissä maissa, puhumattakaan sitten muualla maailmassa.

Sen takia tämä on ollut erittäin vakava keskustelu, jota me juuri nyt olemme käyneet. Ja se on tavallaan tämän arvokeskustelun ydin, että me emme ainoastaan puhu niistä haavoittuvimmista ihmisistä ja heidän asemansa heikentämisestä, vaan itse asiassa me olemme ro-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2023 vp

muttamassa tämän hyvinvointiyhteiskuntakonseptin, josta puhutaan maailmalla, kun ihailen puhutaan pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta.

Kiitos siitä, että te olette tällaisen prosessin tässä aikaansaaneet ja avanneet tämän väistämättömän keskustelun. Voin valistaa, kun edustaja Junnila totesi, että tästä on keskusteltu tänään pitkään: me tulemme vielä pitkään tästä asiasta keskustelemaan. Tämä on murroskohta suomalaisessa yhteiskunnassa, jos tämän hallituksen linjaa lähdetään viemään pitkässä juoksussa eteenpäin. Sen takia kyllä nyt todellakin remonttireiskaa tässä tunnutaan tarvittavan.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.